

Raffaele Nigro

A Basento tüzei

Ezernyolcszázhatvanegy márciusának elején, több mint fél hónap késéssel, megszületett Bartolomeo Nigro, Vitodonato és Maria della Fonte fia. Keresztanyja a szép Teresa Immacolata nagynéni volt. – Megkereszteltek az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében, utadon a jó szerencse kíséren, és kerüljön el a Gonosz – áldotta meg Raffaele Arcangelo bácsi, akit a hűvös szél hozott székéren. Concetta Libera Sofronia levette nyakából a velencei nyakláncot, keresztelést és aranyamüvelettel, hogy az unokájának ajándékozza, Porzia Maria nagymama pedig megkarcolta a jegygyűrűjét, hogy egy csipet aranyport tegyen a kisdéd nyelvére szemmel verés ellen. Bartolomeo sírt és hánykolódott a pólyában. Raffaele Arcangelo bácsi kezéből vért csepegtetett a homlokára. A vér csillag alakot öltött, és Maria della Fonte kijelentette: – Ez a sarkcsillag. Ez vezeti a tengerészeket.

Vitodonato messze járt, az apját indult megkeresni. A városba ment. Kihallgatásra jelentkezett don Decio Lordi alprefektusnál. De épp hogy egy írónkkal beszélhetett. – Részt vettem a forradalomban. Jogom van hozzá, hogy meghallgassanak. Apámat elrabolták. – Átirányították a katonai parancsnokságra. – Tudja, hány eltűnést jelentettek be az utóbbi két hétben? Háromszázat – közölte Riccio Ciannacianna őrmester. – Egy zászlóaljra várunk a pisai dandártól, hogy cselekedni tudjunk. – Azt mondta, hogy nyugtalanság van az egész vidéken, és hogy az eltűnésekért Carmine Donatello Crocco és társai, Romaniello, Caruso és Ninco Nanco felelősek. Tud-

valevő, hogy Ginestrában húzzák meg magukat, és azt várják, hogy megkapják a nyolcszáz puskát és ugyanannyi lovat a francia kormánytól és a Bourbon nagyuraktól. Ezek szerint az ő apja is azon a tanyán van, gyilkosok és rablók társaságában, Croccóval, a lótolvajjal, aki a cerignolai fegyházból szökött meg, és aki az emberrablásokat szervezi. – Beveszik magukat a lagopesolei bozótosba. Onnan még maga az ördög sem tudja őket kifűstölteni. – Miközben a Capograsso-völgy emelkedőin ügetett, eszébe jutottak a nemzetőrség egyik kapitányának hasztalan intelmei, amelyek az II. Lucano újságban jelentek meg: – Vágjátok ki azt az erdőt. II. Frigyes kedvenc vadászterülete volt, aztán a mostoha fia, Manfredi fakitermelésre használta. Ma viszont csak haramiák búvóhelye, akiknek a pásztorok és a favágók segítenek a rejtőzködésben. Csináljatok belőle tűzfát, a lehető leghamarabb!

Hózápor támadt, arcába vágott az északi szél. Az Appenninek és a völgy meredélye közötti síkságon itt-ott tanyák kéménye füstölt. Hosszú tél ígérkezett. Két ember jött felfelé lóháton a kocsiuton. Parasztok vagy haramiák? Kellemetlen meglepetések érhetik az embert estefelé, ilyen időben. Az árter nyárfái mögé bújt, onnan figyelte őket: a Bourbon-hadsereg kabátját viselték.

Érkezésekor a ház megtelt jajveszékeléssel. Hol van Carlantonio? Miért egyedül tért haza? Szitkokat morzsolta fogai közt, majd így szólt: – Készítsétek a tarisznyát, kenyeret, sajtot, egy kis vizet. Menj, Francesco,

nyergeld fel az öszvért, és tartsd nyitva a szemedet. Tele van a vidék gonosztevőkkel.

Az Ognissanti felé vezető útra a rapollai földeken át ereszkedett le. A szőlők kihaltak voltak, Rapolla is kihalt volt. De tudta, hogy a zárt ajtók és ablakok mögött ott vannak a kíváncsi szempárok. Ginestrában egész más volt a hangulat. Délután ért oda, az utca tele volt lármás részegekkel. Nem volt városfal, így a tetőkön és a faluszéli házak teraszán Carmine Crocco több tucatnyi embere őrködött. Vitodonato kísérettel érkezett a faluba. Már Barile környékén észrevette, hogy követik, de csak az Arcidiaconata folyó fahídjánál állította meg a négy haramia. – Ide az öszvért! – mondták szemtelenül. – Sokat gyalogoltunk, jól kifárasztottál minket. – Átkutatták, de nem találtak nála fegyvert, és mivel azt mondta, hogy Croccóval szeretne beszélni, erdőkön és meredek tisztásokon vezették keresztül, gyalog, a haramiavezér főhadiszállásáig, Ginestra falu tetejére, don Pasquale Allamprese liberális gondolkodású polgár házához, amelyet Crocco meggyalázásképp lefoglalt.

Vitodonatót a ház sötét és nedves pincéjébe zárták. Öt napig tartották ott, még kenyeret sem adtak neki. Amikor kiengedték, félholt volt, alig állt a lábán, vakként tapogatózott. Crocco elé vezették, don Allamprese volt dolgozószobájába. A haramia megparancsolta, hogy hagyják őt egyedül vele és Ninco Nancoval. – Mondd meg az igazat – kezdte Crocco a szoba falán húzódó tömött könyvespolcnak dőlve. – Ki küldött, és mit keresel itt? – Vitodonato éhes volt, alig látott, gyomra nyílt sebként lüktetett. – Éhes vagyok – mondta. Ninco Nanco sántikálva közelebb lépett hozzá. Fialat volt és magasabb,

mint Crocco, de, ellentétben vele, sovány. Visszakézből úgy vágta pofon Vitodonatót, hogy az a padlón találta magát. – A tábornok azt mondta, hogy beszélj, tiszteletben kell tartanod. Beszélj tehát! – Vitodonato elmondta, hogy a melfi Rizzotto őrmester elmondása alapján talált rájuk, és hogy nem a felkelők erejét jött felmérni, hanem apját, Carlantonio Nigrót keresi. Crocco nem ismerte ezt a Carlantoniót, behívta hát a szolgát, egy egyenruhás volt Bourbon-katonát, és megparancsolta neki, hogy vezesse végig a foglyot a kocsmákon, ahol a sereg nagy része állomásozott. – Ha hülyét csinálsz belőlem, lecsapatom a fejed – mondta.

Az utcák és a kocsmák tele voltak csőcselékekkel. Néhányan Bourbon-egyenruhában, mások Bourbon-katonaköpenyekbe burkolózva. Aki éppen nem aludt a szalmán, az a puskáját tisztogatta. Mások számmutogatósdit vagy kinektöltsek-et játszottak. Ez utóbbiak között talált rá az apjára Vitodonato. – Mit csinálsz itt? – üvöltött Carlantonio éktelen haragra gerjedve. Megnövesztette a szakállát, mint Ninco Nanco és Crocco meg a jelenlévők nagy része. – Azért jöttem, hogy megmondjam, nagyapa lettél. – Az istenit! – átkozódott Carlantonio – És fiú? – Fiú volt. – Az én nevemet adtad neki? – Nem, nem az övét. Egy rég elfeledett valaki nevét fogja viselni, Bartolomeo nagyapáét.

Crocco szolgálja megnyugodva távozott, Carlantonio félrehívta a fiát. – Tönkre vagy menve, lefogytál, mint a kóró. El kell tűnnöd innen. Ez a hely nem a magadfajta aktakukacoknak való. – Az ivójátékosok között szóváltás kerekedett. – Nélküled sehová se megyek – válaszolta Vitodonato. Carlantonio dühbe gurult; de a fiát nem érdekelte. – Azért jöttem, hogy

hazavigyelek, és meg is fogom tenni. – Carlantonio győzködni kezdte: – Gondolj csak bele. Pár nap múlva kitör a háború. Kegyetlen háború lesz, nem a Garibaldi-féle sétagalopp. Itt minden házért meg kell majd harcolni. Senki se tudja, ki fog győzni. Ha ti nyertek, a mi házunk megmenekül, mert te közülrük való vagy, ha mi nyerünk, senki se merésze majd bántani a családomat, mert én ezen az oldalon állok.

A trombita sorakozót fújta. A harminci kirohantak a kocsmákból. Crocco azért hívta őket össze, hogy az előttük álló menetelésről beszéljen. Lóháton volt, hogy magasabb legyen mindenkinél. Nem szeretett erkélyről beszélni. Maga körül akarta tudni az embereket. Nyitott katonaköpenyt viselt, hogy látni lehessen aranydíszes kabátját és a potenzai csatában kiérdemelt kitérítéseit, amikor, jó pár évvel ezelőtt, a szabadelvű felkelőket szolgálta, és amikor a Bourbon nagybirtokosok még nem is sejtették, hogy egyszer az ő emberük lesz. – Bajtársak, holnap reggel elindulunk Aviglianóba. Ezt a községet nem védik, úgy fog a tenyerünkbe hullani, mint egy érett körte. Ez a tiszt a jobbon Langlois úr. Franciaországból jött, fegyvert és lovakat hozott nekünk. Még ma éjjel meg kell érkeznie százötven embernek Venosából, Maschitóból és Lavellóból. Fiafalu, akik nem voltak hajlandók a piemonti hadsereg kötelékébe állni. Peppe Caruso dolgozik, hogy összegyűjtse őket a vidéken. A zászlónk legyen ez a fehér vászon, öt kék csíkkal, mert zászló nélkül csak nyáj vagyunk, nem zászlóalj. Akinek nincs fegyvere, vegyen Langlois úr ládájából. Holnap bosszút állunk a sérelmekért és a királyért. Éljen Ferenc király, éljen a jó Isten! – Crocco visszavonult az Allamprese istállóba,

hogy ellenőrizze az állatokat, vele tartottak a forradalmi tanács tagjai és Carlantonio. Rosettát, az öszvért akarta visszaszerezni a fia számára, amit a négy szélhámos elkötött. Crocco megparancsolta, hogy keressék meg és adják vissza jogos tulajdonosának. Így Vitodonato még az éj leszállta előtt útra kelhetett.

Mivelhogy éppen egy tizenöt tagú csapat indult Ascoli irányába, ahol a Bourbon-hű intézők által összegyűjtött méneket kellett átvenniük, Carlantonio megkérte Nyesettorrú Pietrót, aki a csoportot vezette, hogy kísérje vissza a fiát Leonessáig; azt mondta neki, hogy otthon valami szerencsétlenség történt, és szükség van a férfirra a háznál. Sötét volt, és a falut kettészelő macskaköves úton a lovak patkói hangosan dübörögtek. Az ég Ripacandina felől vörös volt. A Nyesettorrú szerint a Scaturchio-tanyák lehettek. Úgy éretek, mint a fahasábok. – Újgazdag liberálisok – mondta nagyot köpve. – Rusnya egy fajta.

„Csináltam én egy kalapot, / zöld-fehér toll bokréta / pinyókének tolla volt, / ki az eget-földet járja, / ismeri a derűt, borút, / de nem ismeri a háborút, / a parasztok háborúját, / kik nagyurak földjét túrják.”

Nyesettorrúnak szép hangja volt. Ha nemesi családba születik, templomi karnagy vagy orgonista is válhatott volna belőle. – Maga nem paraszt – mondta Vitodonato mellé lépve. – Ezért nem is érthet meg minket. Én, amióta csak megszülettem, Torella herceg földjén dolgoztam. A herceget sose láttam. Mindig csak don Antonio Tommolonéval és don Vincenzo Parolával, a herceg intézőjének két bizalmasával találkoztam. Mindent, amit a föld adott, elvettek ezek a bizalmasok, akik aztán osztozkodtak az intézővel,

és az intéző számolt el a hercegnek. Amikor jött Garibaldi, az intéző nagy tisztelettel fogadta, és vendégül látta a házában. Amikor a hódító elment, megtudtuk don Tommolonétól, hogy már nem vagyunk a herceg szolgálói, a szolgaságot eltörölték, a földünkből származó javakat neki és don Parolának kell beszolgáltatnunk, akik az intézővel együtt az új gazdáink lettek. Maguk talán nem találják nagy előrelépésnek mondta don Tommolone, pedig az, mert most magukhoz hasonló, egyszerű emberektől függenek, akik mindennap eljönnek, hogy megnézzék, hogyan dolgoznak, maguk mellett vannak, megértik a gondjaikat. Így aztán tegnap még egy távoli gazdám volt, egy láthatatlan atyaúristen, amolyan szél- vagy levegőféleség, ma viszont felügyelőim vannak. És mivel a felügyelőt reggel, délben, este láthatom, meg is szorongathatom a nyakát. Így is tettem. Kitekerem don Tommolone nyakát, és eljöttem a lagopesolei erdőségekbe.

Odaértek a rapollai temetőhöz. Hogy elkerüljék Melfit, amely csúnya meglepetéseket tartogathatott, Nyesetorrú úgy döntött, hogy a csapat letér az Abate Alonia-tó felé, és onnan kapaszkodik föl Menolecchia tufahegyeire. Útitársuknak szabad kezét adott, követi-e őket vagy Ognissanti felé indul. Elbúcsúztak, a legjobbakat kívánva egymásnak. De miközben távolodott, egy haramia előkapta a pisztolyát, és hátulról célba vette Vitodonatót: – Ki nem állhatom az aktakukacokat. – Nyesetorrú visszafogta: – Hadd menjen, úgyis visszajön. Nem láttad a táborban? Olyan a tekintete, mintha apja halott volna, és ő volna a gyilkosa.

Pár napja már nem havazott, és egy gyenge napsugár megtisztította az eget és a tájat. A hajnal talaj men-

ti köddel érkezett a völgy felől. A levegő hideg volt. Vitodonatónak majd lefagyott a keze és a füle. Fáradt volt a sok lovaglástól, lábai élettelen ágaként lógtak. A gyomra ellenséges testként viselkedett, újra és újra nyilalló fájdalom hasított bele. Még egyórányi út, és bebújhat az ágyba Maria della Fonte és Bartolomeója közé.

Néhány mérfölddel odébb lassan, szinte félálomban poroszkált a haramiák csapata. Albero in Piano környékén jártak, már látszott a római kori híd. Nemsokára előbukkan az Ofanto. Ha átkelnek a folyón és megkerülik Serra la Crocét, már csak pár lépés választja el őket Ascolitól. – Ha minden jól megy – gondolta Nyesetorrú –, délre meg is vagyunk. – De a Catapano-tanya után a Cervaro-hegy cserfaligetei mögül hangos és elnyújtott trombitaszó hallatszott. Nyomban felébredtek. A tanyak felől, a hátuk mögött, lovas katonák csapata tűnt föl, amint kivont karddal indulnak rohamra. Piemontiak voltak. Lankadatlan trombitaszó buzdította őket. A haramiák tüzet nyitottak, és az üldözőik egy pillanatra visszahőköltek. A haramiáknak több se kellett. A Rocchetta–Canosa kocsit felé vágtaztak. – Bevesszük magunkat a menedékházba! – kiáltotta Nyesetorrú a társainak. – A templom mögött vannak a gázlók, s aztán már az erdő!

A Jézus Vére-menedékház nem egészen negyedórányi vágára volt. Amikor odaértek, a házakban és kalyibákban még mindenki aludt. Bementek a kapun, és elhelyezkedtek a kerítésfalak mögött. Nyesetorrú Pietro parancsokat osztogatott. Aztán ropogni kezdtek a fegyverek, és a menedékház lakói, akiket álmukban zavart meg a lárma, kiszaladtak a házakból. Kegyetlenül lemészárolták őket. Raffaele Arcangelo atyát, aki tárt

karokkal lépett ki viskójából, a mellkasán érte a golyó. A trombíta rohamra hívott, kardok csillantak meg a reggeli napfényben. A könnyűlovasok átröpültek a falakon, s Nyasettorru feje is kődarabként repült az akácágak közé. A haramiák letették a fegyvert. Mégis falhoz állították és kivégezték őket a templom előtt. Sírás és kiáltozás hallatszott. Mindenki Raffaele Arcangelo atya szentségét hangoztatta. A tiszt megparancsolta a katonáknak, hogy vigyék be a holttestet a templomba, Botta tizedes pedig azt kérte, hogy adják át a családtagoknak, ám a tiszt nem értett vele egyet. – Temessétek el itt. Halálában is az legyen a birodalma, amit életében próbált létrehozni. – Indulás előtt Botta tizedes azt mondta Cirónak: – Ismerek Torinóban egy hozzá hasonló embert. Giovanni Boscónak hívják. Menedékházakat és árvaházakat alapít.

Raffaele Arcangelo Nigro atyát délután temették el, jelen volt Vitodonato, Bartolomeo, Maria della Fonte, Porzia Maria della Neve, Francesco Federico, Teresa Immacolata Concezione és Concetta Libera Sofronia. Az öltöztetésével Ciro, Vitodonato és Francesco Federico foglalkozott. Lefektették a fehér testet egy kukoricalevéllal bélelt zsákra, hogy megtisztítsák a sebeit. Elcsodálkoztak, mert nem találtak rajta egy karcolást sem. Seholy egy csepp vér, egy horzsolás, semmi sérülés a lábán, a kezén, a mellkasán. Csak a ruhája és a kötése voltak vérral átitatva. És midőn a ruhadarabokat egy kosárba rakták és átadták Porzia Mariának, a vér különféle rajzokká állt össze, keresztet, kelyhet, átdöfött szívet, rózsafüzért formálva. Mindenki elképedve figyelte a csodát.

A holttestet az oltár előtt ásott gödörbe helyezték. A Jézus Vére-menedékházban ezután már csak pár hétig

volt élet, utána megkezdődött az elvándorlás. Amikor beköszöntött a február, már egy lélek sem volt ott. A birtokot a Manna-Bindi-vagyionhoz csatolták, később az egyház tiltakozásának hatására Melfi város püspöksége kapta meg. Vadonná vált a vadonban.

1861. április 7-én Carmine Donatello Crocco, miután II. Bourbon Ferenc összes csapatának főparancsnokává nevezte ki magát, körülbelül ötszáz emberével Ripacandida felé tartott. Házakat, raktárakat, istállókat és magtárakat fosztogatott. Vérdíjat tűzött ki a liberálisok fejére, feldúlta a piemontiakkal rokonszenvező nagybirtokosok ültetvényeit. Halálbüntetéseket hajtott végre.

10-én Venosa ódon városa, Horatius Flaccus szülőföldje felé fordult, és miután áttörte a Castello és a Porta Fontana barikádjait, úrrá lett a terror. Három napon keresztül a város haramiák martaléka volt.

14-én elfoglalta Lavellót, 15-én megszállta Melfit, és fosztogatásokkal, rablásokkal, a városi polgárok elleni erőszakkal és a vetések elpusztításával uralma alá hajtotta.

Április 16-án a Pisai Dandár 30. Gyalogezredének két százada Bergonzini őrnagy vezetésével, megerősítve a Sanfele, Muro és Bella Nemzetőrséggel megtámadta Crocco, Ninco Nanco, Romaniello és Caruso csapatait a Barile-dombságon. Rioneróig hallatszott a trombíta, és a lakosság fellázadt: kihasználták az alkalmat, hogy megtámadják a liberális párti nemeseket, gyilkosságok, gyújtogatások, fosztogatások történtek. A két század nehezen győzte le a lázadókat; ebben a csatában vesztette életét Carlantonio Nigro.

A forradalom még négy évig folytatódott. Különleges törvények ural-

kodtak, katonai erősítések érkeztek. A parasztok mindenre elszántan harcoltak: a halottak száma több mint tizenkétezer volt. Később a tömeges kivándorlást választották. Hajókon indultak Amerikába. Vitodonato Nigro szintén ezt az álmodt dédelgette, de végül nem valósította meg. Visszahúzta a szülőföldje és a családjá. Sok társa indult útnak, és velük a fia, Bartolomeo is.

De tovább élt egy olyan Állam ábrándja, amelyben a parasztok kormányoznának. Az 1900-as évek közepén az állami földek és az egyház, valamint a bárók parlagjainak véres elfoglalása alatt Tarantino, Strada, Miami, Lacava, Galante, Leonessa, San Nicola megszállt birtokain és egyéb más helyeken újra felhúzták a fehér zászlót az öt

kék csíkkal, amelyek Basilicata öt folyóját jelképezték: az Ofanto, Bradano, Basento, Agri és Sinni folyót. Ott volt Giuseppe Novello és Rocco Girasole, akiket a rendfenntartó erők öltek meg; ott volt Anna Avena, Nunzia Suglia, Rocco Scotellaro, Michele Mulieri és mások is. Az összecsapások és az újabb kivándorlások ezen éveiben álmodott meg az anarchista Michele Mulieri egy nagy köztársaságot.

Az ezerkilencszázötvenes évek elején a földreform részben kielégítette a napszámosok régi követeléseit, és felszította az állami és a nagybirtokosi földeket. A kedvezményezettek eladták a részüket, és meg sem álltak az északi nagyvárosokig.

Matolcsi Balázs fordítása

Raffaele Nigro (1947) az olasz délvidék írója. Tanulmányokat, tanulmányköteteket is publikált szűkebb hazájának kultúrájáról, antológiákat szerkesztett Puglia és Basilicata tartomány költészetéből. Irodalmi mozgalmak aktív résztvevője volt, hosszú ideje az olasz rádió és televízió szerkesztője. Költőként (*Antymat&mata*, 1978) és színpadi szerzőként is ismert. Szépprózai művei: *A certe ore del giorno e della notte* (*A nap és az éjszaka bizonyos óráiban*), 1986; *I fuochi del Basento* (*A Basento tüzei*), 1987; *La baronessa dell'Olivento* (*Az Olivento bárónője*), 1990; *Malvarosa* (*Mályvarózsa*), 2004. Legsikeresebb regényének záró fejezetével mutatjuk be.

Herczog János

Pierantonio Tasca (1858–1934)

A zenei verizmus továbbélése a szicíliai báró munkásságában

A zenei verizmus a köztudatban mindössze két ismert operához fűződik: Pietro Mascagni *Parasztbecsület* (1890) és Ruggero Leoncavallo *Bajazzók* (1892) című jeles művei itt valóban sikeres binomot alkotnak, és az operaházak repertoárján a mai napig változatlan népszerűséggel szerepelnek. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy az irányzat 1900 körül alig két évtizeden át tartó jelentőséggel dicsekedhetett, és az említett két darabon kívül már csak a kimondottan operabaráttal publikum tartja számon néhány, olykor még előadott ide sorolható mű címét, valamint a szerzők nevét: elsősorban Umberto Giordano *André Chénier*-jét (1896), továbbá Francesco Cilea *Adriana Lecouvreur*-jét (1902). Megjegyzendő azonban, hogy ezek az operák is csupán bizonyos tényezőknek köszönhetően maradtak életben: az *André Chénier* a kivételesen jól sikerült librettó miatt, amelyben a francia forradalom kitűnő ábrázolása ideálisan kapcsolódik a szenvedélyektől fűtött szerelmi történethez, az *Adriana Lecouvreur* pedig egyszerűen a rendkívül hálás szerep révén, amelyet a magát exponálni kívánó primadonnának kínál. A verista daraboknak a még rejtettebb harmadik rétegét már csak a szakember ismeri, és itt nem felesleges hozzáfűzni, hogy az eddig felsorolt zeneszerzők mindegyike még egy egész sor más operát is írt anélkül, hogy első nagy sikerét valaha is megismételhetette volna. Nem lenne végül is teljes a kép, ha nem ismernénk el, hogy a verizmus, bár a szükséges megkülönböztetéssel, maga Giacomo Puccini több művében is kimutatható.

Az irányzat elsöprő hatású, bár tisztavirág-életű feltűnése mindenképpen egy hosszú folyamat eredménye, amelynek mind az előkészítő fázisa, mind a végki-csengése komplexebb annál, mint az említett művek szűkre szabott kronológiai kerete sugallná. És természetesen itt is felszínre bukkannak olyan, a feledés homályába merült személyiségek, akik rendkívüli és emblematisz jelentőséggel bírtak, és sokat fáradoztak a zenei verizmus kialakításán és megszilárdításán. Ilyen szerzőt tisztelhetünk Pierantonio Tasca báró személyében, aki a verista áramlathoz kapcsolódó olasz zeneszerző-nemzedék tipikus képviselője volt, bár természete, származása, valamint társadalmi hovatartozása inkább az *outsider* helyzetre ítélték. Magyar szempontból feltétlenül meg kell emlékezni arról is, hogy többek között Petőfi-verseket is megzenésített olasz fordításban.

Nem meglepő, hogy a szicíliai nemes életrajza kissé másként fest, mint kortárs kollégái többségéé: 1958-ban született a Siracusa közeli Noto városában – és nem 1864-ben, mint jelezte később, mintegy „fiatalítva” magát. Majd zenei tanulmányait magánúton folytatta, hiszen a nápolyi konzervatóriumnak is csak egészen rövid ideig volt növendéke, mellesleg Leoncavallóval, Giordanóval és Cileával együtt. Tascának nem kellett tehát soha albérleti szobában szorongania egy diáktársal, mint ahogy azt a két toszkán zseni, Puccini és Mascagni tette, amikor egy időben voltak a milánói konzervatóriumban Amilcare Ponchielli

tanítványai. És az anyagi függetlenség továbbra is meghatározta egész pályafutását, hol pozitívan, hol negatívan, a mindenkori értelmezéstől függően: vagyis a jómódú bárónak soha nem volt igazából szüksége arra, hogy művei elfogadtatásáért méltatlan harcba szálljon színházi igazgatókkal és kiadókkal. Másrészt éppen az egzisztenciális kényszer hiánya nem ösztönözte eléggé arra, hogy műveit elszántan terjessze. Ez utóbbi rendkívül sajnálatos, hiszen Tasca adottságai és főleg eredetisége vitathatatlan, amint azt teljesen elfelejtett – többnyire kézirat formájában fennmaradt – hagyatéka nyomatékosan bizonyítja. Bár nagyon valószínű, hogy első operáját, az 1885-ben Firenzében előadott *Biancát* még a sajtó területén is hatékonyan működő összeköttetések segítségével vitte színre, a darab minősége megkérdőjelezhetetlen. Itt jegyzendő meg, hogy a még a megvesztegethetőség gyanúja felett álló neves kritikus, Francesco D'Arcais is dicsérte a partitúrát, és méltányolta *ante litteram* Tasca 'verista' vénáját, mondván, hogy a *Bianca* szerzője azt írta és azt fejezte ki, amit érzett, se többet, se kevesebbet. Ez a megfigyelés természetesen a polémia jegyében is született, mivel az esztéta egyidejűleg bírálta azokat a fiatal művészeket, akik a poszt-wagnerizmus sodrában „északias” és „akadémikus” stílust követtek, meghazudtolva olasz mivoltukat.

Több jel mutat arra, hogy Tasca közvetlenül a nagy firenzei siker után írta *Foglie di cipresso su la tomba di Etelke (Cipruslombok Etelke sírjáról)* című zenekari dalciklusát Petőfi költeményére. E mű mindenképpen kuriózum, főleg keletkezési körülményei miatt, mivel országhatárokat és művészeti-stilisztikai korszakokat áthidalva emberi sorsok és kulturális érdeklődés különös összefonódását tükrözi. Mint ismeretes, Petőfi szomorú versei a tizenhat éves, szeretett Csapó Etelke halála utáni mély gyász kifejeződése voltak. Ugyancsak tragikus sors, azaz egy gyógyíthatatlan betegség vitte rá évtizedekkel később Giuseppe Cassonét, hogy idegen nyelvű irodalmat fordítson olaszra, így előszeretettel tette ezt Petőfi-versek esetében is. A véletlennek köszönhető továbbá, hogy Cassone szintén Notóban született és baráti viszonyban volt a nála egy generációval fiatalabb Tascával, aki ilyen módon ismerkedett meg a romantikus magyar költészetével. Noha nem tudjuk, Tascát milyen személyes ok ösztönözhette a hat Etelke-vers kiválasztására és megzenésítésére, de bizonyos, hogy a vállalkozást különös bravúrral vitte véghez, elkerülve a monotóniát, amit a gyászos alaphangulat eleve diktált volna.

A szicíliai nemesnek az átütő nemzetközi sikert ezután írt színpadi műve hozta meg, az 1892-ben a berlini Kroll-Operben színre vitt *A Santa Lucia (Santa Luciában)*. Míg az V. Sixtus pápa alakjához kapcsolódó *Bianca* még történelmi tárgyú darab volt, ez a Nápoly egyik városrészében – vagyis Santa Luciában – játszódó mű már vérbeli verista opera, méltó párja a Mascagni vagy Leoncavallo tollából származó remekeknek. Jellemzően közvetíti az egyszerű nápolyi nép életét és hangulatát, közben azonban egy igazi idegenforgalmi klisé is megerősít, hiszen gitárok, mandolinok éppúgy megszólalnak benne, mint barcarolák, tarantellák és népies dallamok. A cselekmény tipikusan a „fekete krónikából” merített tragédia, amelynek banalitása már-már bosszantó. Cicillo, a fiatal halász féltékeny a szép és jó, ám szegény Rossellára, akitől titokban már gyermeke is született, holott jómaga a kevély és rosszakaró Mariával jár jegyben. Amikor apja, a becsületes Totonno, aki természetesen nem tud semmit a két fiatal viszonyáról, mi-

vel özvegy, tiszta szándékkal feleségül szeretné venni a mit sem sejtő Rossellát, az elvakult Cicillo megvádolja szerelmesét, hogy apja szeretője. Egy drámai duett után Rossella a tengerbe veti magát. Cicillo utánaugrik és visszahozza, de már késő: a lány haldoklik, és utolsó szavaival még bizonygatja ártatlanságát. Tasca mégis nagyszerű zenét írt a bárgyú történethez, így az operát később Triesztben, Bécsben és Hamburgban is nagy sikerrel előadták. Sőt, mivel a berlini premiért II. Vilmos császár is kitüntetett lelkesedéssel követte, 1895-ben a báró egy újabb alkotással jelentkezhett a német fővárosban. A *Pergolesi* című opera már egy teljesen más színvonalú mű, s jól mutatja, hogy a fiatal zeneszerző mind a szövegkönyv, mind pedig a zeneesztétika szempontjából az eredetiséget kereste. Bár itt ő sem különbözik a többi verista mestertől, akik az első nagy, zsákutcának bizonyuló siker után új utakat próbáltak ki, mégis komoly és több szempontból a jövő felé mutató ösvényre lépett. Az opera cselekménye a zenei legendát követi, vagyis Giovanni Battista Pergolesi utókor által romantikusan megdicsőített halálát meséli el. Nyomon követhetjük, ahogyan a neves XVIII. századbeli zeneszerző halálos ágyán, tüdőbajosan, égi sugallatra, egy pozzuoli kapucinus kolostorban utolsó művét, a híres *Stabat mater*t komponálja, miközben még tartanak az intrikák Maria Spinelli iránti szerelme miatt, amelyet a társadalmi különbségek tettek lehetetlenné. A *Pergolesi* tehát igazi művészdráma, ideológiai szempontból rendkívül emlékeztet három ismert német *Künstlerdrama* jellegű operára: Richard Wagner *A nürnbergi mesterdalnokokjára* (1867), Hans Pfitzner *Palestrinájára* (1917) és Paul Hindemith *Mathis der Malerjére* (1935). Főleg a második műhöz hasonlítható, hiszen éppúgy a cselekmény központjába állítja a művészi inspiráció és alkotás misztériumát, mint a német muzikus – csakhogy mintegy húsz évvel korábban. Mellesleg nem először történt, hogy munkásságában Tasca már előzetesen megteremtett egy később híressé vált modellt, hisz éppen a Petőfi-versek megzenésítésénél fedezhettük fel ugyanazt az alapötletet, amit aztán Gustav Mahler komor és több szempontból meglepően hasonló *Gyermekgyászdalok* (1901/04) című dalciklusában láthattunk viszont. Zenei szempontból is bizonyos értelemben megelőzte korát, azzal, ahogy az operában a történelmi Pergolesi muzikális nyelvezete is szerepet kap – a második felvonás egy nagy csembalószóólóval kezdődik –, így a báró eredeti módon a későbbi neoklasszicizmust is látványosan megközelíti már.

Hogy az eredetiség Tasca állandó vonása volt, jól mutatja a mester *La Madre* (*Az anya*) című operája is. Ez a darab valószínűleg az első világháború előestéjén keletkezett, soha nem került bemutatásra, bár van olyan dokumentum, amely szerint a szerző még egy budapesti premiért is igyekezett elősegíteni. Színpadi darabról lévén szó döbbenetesen modern koncepciót figyelhetünk meg a librettóban. Maria törvénytelenül, 'bűnből' született kislány, Nino halálosan beteg, a fiatal lány imádkozik érte, mire egy égi vízió bemutatja neki, mi is történne, ha a gyermek életben maradna: mivel az előrevetített jövő igen tragikus, az anya könnyebben elfogadja fia halálát, és a mű olyan apoteózissal végződik, mint Puccini talán ezzel egy időben készült szentimentális *Angelica nővére* (1918). Újszerűnek tűnik továbbá a XX. század baljós politikai feszültségű első évtizedeiben meglehetősen elszigeteltnek tekinthető, háborúellenes 'üzenet' is.

De az excentrikus szicíliai legfontosabb operája már jóval előbb látta meg a napvilágot, és keletkezésénél éppen Puccini játszott aktív – vagy inkább passzív

– szerepet. *La Lupa* (A nőstényfarkas) című műve ma már, sajnos, teljesen feledésbe merült, holott tulajdonképpen ikertestvére Mascagni *Parasztbecsületének*: mindkét darab eredetileg Giovanni Verga *Vita dei campi* (A mezők élete, 1880) című híres novellagyűjteményéből származik, szerzőjük később mindkettőt színpadra vitte, majd végül operalibrettónak is szánta. Keletkezési története érdekes fényt vet egy-két olyan műhelytitokra, amely a XIX. század végi olasz 'operai-part' és ennek sajátos törvényszerűségeit jellemzi. Először is szükséges ismételt emlékeztetni a *Parasztbecsület* 1890-es mindent elsöprő sikerére, amelyet köztudottan a milánói Sonzogno zenei kiadó segített elő. Vergát azonban a nagy diadal az idő múlásával inkább bosszantotta, nehezen viselte el ugyanis, hogy szövegét csak Mascagni közvetítésével ünnepelte a közönség, annál is inkább, mert hamarosan szerzői jogi vitába is keveredett a szerencsés livornói komponistával. Afféle megtorló tervet szőtt tehát, belevonva a Ricordi céget is, amely szintén ki akarta köszörülni a tekintélyén esett csorbát a konkurens Sonzogno kitűnő üzleti fogása miatt. A cataniai író a már korábban színpadra átdolgozott *Lupából* most Federico De Roberto librettista segítségével opera-szöveggönyvet készített, majd ezt Giulio Ricordi közvetítésével 1894-ben Puccininak ajánlotta fel megzenésítésre, abban a jogos reményben, hogy az elismert mester lenyűgöző muzsikájával majd háttérbe szorítja Mascagnit. Puccini, bár az első pillanatban lelkesen elfogadta a megbízatást, később meggondolta magát, és visszajuttatta a librettót Ricordinak, szabadkozva, hogy nem talált benne megfelelő zenei ihletet; és ismerve a luccai zseni stílusát, valóban, saját szempontjából teljesen igaza volt. Így Verga és De Roberto az *A Santa Lucia* európai sikereit élvező, vérbeli szicíliai Tascához fordult, aki elfogadta az ajánlatot, és hat hónapon belül már kész partitúrával állt elő. Több tényező játszhatott közre abban, hogy a *Lupát* végül is mégsem adták elő, de talán főleg Vergának szeghették kedvét a további operatervek, hiszen keserűen jegyezte meg, mekkora szerepet játszott Mascagni abban, hogy egyetlen maradandó műve a *Parasztbecsület* maradt; talán egy hasonlóan kínos élménytől akarta megkímélni magát. Tasca pedig nem volt a kérések vagy kompromisszumok embere, ezt az is bizonyítja, hogy amikor 1919-ben végre be akarták mutatni a *Lupát* a palermói Teatro Massimóban, saját maga vonta vissza az utolsó pillanatban operáját, az előkészítés hiányosságaira hivatkozva. Így a balsorsú darab csak 1932-ben szólalt meg először egy sajátos rendezvény keretében, méghozzá a notói monumentális Littoriálében, ahol az akkori fasiszta kultúrpolitika helybeli képviselői egy állandó szicíliai operafesztivált akartak létrehozni, feltehetőleg veronai, illetve salzburgi mintára.

A *Lupa* nem csupán Tasca életében és munkásságában fájdalmas momentum, története az eredeti novellától a színpadi feldolgozáson keresztül az operáig az olasz verizmusra jellemző adalék. Fejlődésének különböző állomásait követve kitűnően rá lehet világítani a szóban forgó stílusirányzat lényegére, diadalára, valamint elkerülhetetlen hanyatlására. Itt Vergának természetesen kezdettől fogva kulcsszerep jut, hiszen novellája már az irodalmi verizmus valamennyi számon tartott jellegzetességét magán viseli. Mint tudjuk, a kezdeti modell a francia naturalizmus hatása alatt állt, azzal a különbséggel, hogy teljesen figyelmen kívül hagyott olyan filozófiai, politikai és társadalmi szempontokat, amelyek a mozgalom hazájában gondos elméleti kidolgozásban részesültek. Az elbeszélő semleges pozíciója, a felesleges leírásoknak és a történetek

kommentálásának következetes kerülése éppúgy jellemzik e módszert, mint a 'mese tanulságának' hiánya vagy a szereplők érzelmeinek-gondolatainak kiiktatása; ez utóbbiakat persze a cselekedetek alapján kellett értelmezni. A történet tehát „önmaga” beszélt, anyagát a jelenkorból merítették, alacsonyabb társadalmi osztályok körében és főként elmaradott földrajzi környezetben játszódott; a cselekmény komor, banális felépítése szintén megfelelt a szokásos követelményeknek. Nem is lehet tehát csodálkozni azon, hogy éppen az olasz Dél – főleg Szicília – ideális keretnek bizonyult egy verista alkotás számára, figyelembe véve a parasztok szenvedélyektől és archaikus viselkedési normáktól meghatározott életmódját, amely a kollektív tudat alatt még múltba hajló görög és arab vonásokat is magában hordozott.

Verga *Cavalleria rusticana* (*Parasztbecsület*) és *La Lupa* (*A nőstényfarkas*) című elbeszélései jellemzően képviselik az irányzatot, és mellesleg egymás után is következnek a már említett novellagyűjteményben; mindkettő hétköznapi, életszerű, hangsúlyozottan erotikus és brutális tragédiát közvetít, rendkívül tömör és közvetlen hangon. A *Lupa* még rövidebbre sikerült, terjedelme alig három könyvoldalt, és itt érdemes Verga első mondatát idézni, amelyben bemutatja a címszereplőt, rögtön érzékeltetve a mű légkörét: „Magas volt és sovány, csak barna keblei feszültek-duzzadtak, pedig már nem volt fiatal, s olyan sápadt volt, mint ha mindig a maláriát hordozta volna magában. E sápadtságból még inkább kiténtek üde, piros ajkai és nagy szemei, amelyekkel majd' felfalta az embert.” Valójában Giuseppinának, illetve becéző formában Pínának hívják ezt a különleges nőszemélyt, akit a szicíliai Modica közelében fekvő faluban az összes többi asszony kerül, férjét-fiát félti tőle, és általános kielégíthetatlensége miatt Lupának nevez. Lánya, Maricchia ártatlan, jóságos és már eladósorban levő teremtmény, de nem megvetendő hozománya dacára senki sem akarja feleségül a faluban, társadalmilag kirekesztett anyja miatt. Csupán Nanni lenne hajlandó, a jóképű ifjú, akibe viszont maga Pína is vágyódva szerelmes. A szexuálisan megszállott Lupa nem lát más lehetőséget a fiatalember megkörményezésére, mint hogy hozzáadja eleinte vonakodó lányát. Csábítása később sikerrel jár, és Nanni, bár bűntudattal, rabja lesz démoni anyósának. A *ménage à trois* természetesen nem marad titok a faluban, a közvélemény nyilvános vezeklésre kényszeríti Nannit, aki közben őszintén megszerette fiatal feleségét. De a féktelen Pína tovább kísért, míg veje egy elkeseredett pillanatban baltával meg nem öli a szőlőben.

A véres cselekmény elbeszélése igen száraz stílusú, ugyanakkor maga a drámai helyzet sokkal komplexebb, hiszen antik toposzokat idéz: Oidipusz és Phaedra mítosza is felidéződik; jellemzően, ha meggondoljuk, hogy Szicília múltja az ókori Magna Graecia szerves része. Verga valószínűleg a nagy közönségsikert kereste, amikor 1886-ban kétfelvonásos színpadi darabot készített a novellából, ahogyan már két évvel korábban a *Cavalleria rusticana*-val is tette: ez a mű hagyományosan a színházi verizmus első megnyilatkozásának számít, éppúgy, ahogy később 1890-ben Mascagni operája egy új zenei műfaj születését adta hírül. De éppen a két eredeti elbeszélés, valamint a drámai feldolgozások összehasonlítása rámutat azokra a problémákra, amelyek a *Lupát* – *Tasca* megzenésítését is beleértve – további útján végigkísérték. Mint már említettük, a *Lupa* novella formájában még rövidebb volt, mint a cselekményben és személyekben is gazdagabb *Cavalleria rusticana*. Dramatizált változata ezzel szemben kétszer olyan hosszú, mint testvérdarabjái,

és több szereplővel is rendelkezik. Vagyis Verga több szempontból is sokkal nagyobb toldásokat iktatott be ide, mint ezt megelőzően a *Cavalleria rusticana* jelentősen gördülékenyebb feldolgozásába. A bővítések sajnos nem mozdítják elő a cselekményt, inkább statikus helyzetet teremtenek, amelynek során Pína és Nanni állandóan az egymás között fennálló viszonyt vagy konfliktust boncolgatják. A két felvonás között egy-két évnyi idő is eltelt, miközben a tömör *Cavalleria rusticana*, nyolc jelenetben, a klasszikus dráma követelményeinek megfelelően, egy nap alatt játszódik. Igazságtalan lenne ugyanakkor nem elismerni, hogy a színpadi *Lupa* pszichológiailag sokkal kifinomultabb szerkezetű, de itt éppen a tudatosan tömör verizmus megcáfolásáról van szó.

Talán nem helytelen megállapítani, hogy a drámai formát a színház számára csak a zene menthette át, hiszen az opera öntörvénye általában súlyt helyez a statikus helyzetekre, amelyekben a muzsika természetének megfelelően tolmácsolhatja a tárgyi vagy érzelmi háttérrel. És itt lép színre Tasca, aki Puccini lemondása után hamar és, úgy tűnik, különösebb nehézség nélkül zenésítette meg a neki felajánlott szövegkönyvet. Érdemes azonban itt is megnézni, hogyan alakította át Verga a tapasztalt De Roberto segítségével a beszédes drámát hatásos operalibrettóvá. Mindenekelőtt megjegyzendő, hogy voltaképpen a verista opera elméletileg nem is létezhetne, mivel célja a valóság élethű ábrázolása, így a zene csak akkor szólalhatna meg, amikor a cselekmény megköveteli: tehát táncok, dalok, indulók vagy körmenetek esetében, és a muzsika ilyenkor is csak hiteles lehetne, nem pedig stilizált. De, mint tudjuk, a verista zeneszerzők szerencsére nem foglalkoztak ilyen megbéklyózó normákkal; a verista opera pusztán létezése is ezt bizonyítja. Mindenesetre a *Lupa* operafeldolgozásában – éppúgy, mint a *Parasztbecsület*ben – könnyen fellelhetők azok a változtatások, amelyek a zeneszerző számára lehetővé tették úgynevezett 'zárt számok' beiktatását, amelyek lehetnek áriák, duettek, tercettek és bármely más *ensemble* vagy énekkari jellegű darabok. Nem véletlen, hogy a parasztek az aratás utáni esti pihenőn táncolnak, énekelnek, és az opera tragikus fináléja alatt különös drámai hatással van a kintről felszólaló húsvéti körmeneti zene. Már az első felvonás befejezése is rendkívül kidolgozott, hiszen a Pína és Nanni közötti párbeszéd szinte vibrál a feszültségtől, amire Tasca felkavaró zenét írt. A zenei orgia akkor éri el tetőpontját, amikor Lupa magával viszi az ingadozó, majd beleegyező fiatalembert, a színpad üres marad, és a zenekar hatásos zenei aláfestést nyújt a csábításnak. Végül igazi operára valló jelenetet hoz a zárás is, amelyben Nanni a félreérthetetlenül komponált beteljesülés után egyedül tér vissza a színpadra, a szövegkönyvi utasítás szerint „megdöbbenve és sápadtan, mintha menekülne, gyanakodva körülnéz”, és felcsendül a háttérből az éjjel is őrködő pásztor éneke, amely melleleg egy ismert notói dalt idéz.

Nem meglepő, hogy a *Parasztbecsület* már dramaturgiai szempontból is könnyebben volt érthető a közönség számára, mint a felbolygató, pszichodráma jellegű *Lupa*, még akkor is, ha látszólag a szicíliai paraszti életet ábrázolja. De az is igaz, hogy maga Tasca zenéje sem járult hozzá az opera pozitív fogadtatásához: míg a szerző az *A Santa Lucia* esetében még ugyanazt a hangvételt alkalmazta, mint Mascagni a maga nagyszerű mesterművében, a *Lupa* már nehezebb zenei nyelvezeten alapszik. Itt nem árt felidézni, hogy a báró később kijelentette, nem volt szándéka mást tenni, mint „behatolni a borús tragédia bel-

ső életébe”, valamint zenéjével „kizárólagosan kommentáló operát” írni, a lángész Verga nyomdokain. A partitúrát szemlélve viszont egy meglehetősen szövevényes kompozíciós technika ötlük az ember szemébe, olyan, amely igen távol áll a hagyományosan a *belcantó*t, illetve a melodikus énekhangot követő olasz opera stílusától. Tasca kijelentését tehát csak egy módon lehet értelmezni, úgy, hogy elhagyta a ’zárt számos’ formát – amely még a *Parasztbecsület*ben is jól felismerhető –, és inkább nagyobb egységeket hozott létre, amelyekben szimfonikus hőmpölygés kíséri az énekbeszédet; sőt, mivel a báró az 1932-es emlékezetes bemutatóig többször is átdolgozta a művet, megfigyelhető, hogy a kortárs Richard Strauss is befolyást gyakorolt rá. Az egész opera egyetlen igazán fülbemászó dallama jellemző módon a *Garofano pomposo, dolce amore* (*Pompás szegfűm, édes szerelmem*) kezdetű dal, amelyet Pina énekel csábítóan Nanninak, és amelyet a komponista vezérmotívumként kezel.

Mint már említettük, a *Lupát* csak 1932-ben mutatták be, vagyis több mint harminc évvel tulajdonképpen keletkezése után. Mivel azonban már kezdettől fogva igen modern partitúráról volt szó, és Tasca az ősbemutatóra korszerű „simításokkal” is megtoldotta, korántsem tűnhetett divatjamúltnak. Hogy a premier – a sajtó udvarias dicsérete ellenére – mégsem járt túl nagy sikerrel, az csakis az előadás körülményeivel magyarázható. A notói Littoriale közönsége nem volt szakpublikum: a nézők többnyire ingyenjeggyel mentek be a nyolcezer embert is befogadó szabadtéri színházba, és nagyobb élvezettel követték és dúdolták Verdi dallamait az *Aidából* – amely szintén felcsendült a nyári operafesztivál során –, mint földijük megrázó művét. Sőt, úgy tűnik, a *Lupát* kellő érdeklődés híján eléggé hamar le is vették a műsorról, így a bárónak csak részben jutott ki a megérdemelt elismerés. Ám az alapvető probléma az volt, hogy a zenei verizmus ideje már saját hazájában is lejárt; érthető zenei nyelvezete, tetszetős dallamvilága elkerülhetetlenül a sekélyesebb művészi formák és a dekadentizmus felé sodorták. Tasca személyes tragédiája, hogy sok tekintetben az ár ellen úszott, ám végül is beleolvadt. Mindez nem változtat azon, hogy különleges mesterművet alkotott, és ez időrendileg is jellemző módon magában hordozza az olasz verizmusnak mind irodalmi, mind zenei vonásait: újbóli elővétele, előadása és újraértékelése minden bizonnyal bővítené a szóban forgó stílusirányzatról kialakult véleményt, és egyben gazdagítaná az operaházak repertoárját.

Herczog János (Johann Herczog, 1955) magyarországi születésű, iskoláit Bajorországban végző, ma Rómában élő zenetudós. Kutató munkatársa volt többek között a CNR-nek (az olasz tudományos akadémiának), vendégoktatója több itáliai és európai egyetemnek, többek között Szegeden is tanított. Kutatásai sokféle ágaznak, foglalkozott a zene és a beszéd viszonyával, a régi zene korhű hangszeres előadásmódjaival, Dél-Amerika gyarmatkori zenei kultúrájával, a reneszánsz kori harci zene történeti és szakmai kérdéseivel, a német és az olasz zene kapcsolatával, magyar zenei vonatkozásokkal. Könyvei: *Orfeo nelle Indie. I gesuiti e la musica in Paraguay (1609–1767)* (*Orfeusz Dél-Amerikában. A jezsuiták és a paraguayi zene, 1609–1767*), 2001, *Marte armonioso. Trionfo della Battaglia musicale nel Rinascimento* (*Szépen hangzó Mars. A harci zene diadala a reneszánsz korában*), 2005.

Valerio Magrelli

Titkos becsvágyunk a ceruzalét

Titkos becsvágyunk a ceruzalét.
 Elégni lassan a papíron,
 s egy másik, új alakban
 életre kelve benne maradni.
 Húsból jellé alakulni át,
 segédeszközből a gondolat
 csenevész vázává lenni.
 Ám az anyag efféle
 boldog napfogyatkozása
 nem adatik meg mindig.
 Akad, ki csak testben merül alá,
 s ilyenkor fájóbb az elszakadás.

Orvostudomány: Dolly szeme

Et pour des visions écosant son oeil darne¹
 A. Rimbaud

Míg mi az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának
 ötszáz éves évfordulóját üljük,
 sokasodnak a mesterséges birkák.
 Az elsőt a görög „Dorothea” nyomán
 „Dolly”-nak nevezték. *Isten ajándéka?*
 Inkább tőle rabolt, Istentől elrugaszkodott
 prototípus-lény.
 Nézzétek, mint lakozik benne,
 s mint ködlik át tekintetén az alakmás. Úgy van jelen,
 akár egy délibáb, egy alterego, egy helynöktest,
 egy árny, mely valakinek
 visszatértét várja.
 Eltévedt vándor
 a faj keresztútján.

¹ Észak-Franciaországban a 'darne' tájszó a múlt század végéig azt jelentette, hogy „kába, elvakított”. Éppen a juhokra használták, de az emberekre is alkalmazhatták.

Ecce video

*E. H. emlékének,
akire halála után kilenc hónappal
találtak rá lakásában:
a tv előtt ült.*

A tévét nézve szenderült halálba,
ült, ült a jelen üveggömbje mellett,
nézte a Semmit, s legmélyébe látva
semmit se látott, mert Mélységre nem lelt.

Ki belépett a tört homály büzébe,
érezte jól, hogy a Bomlatlan ontja,
nem a Halott: Haldokló Készüléke,
nem Teste, hanem Televíziója.

Dög, melybe fogát rovarhad ereszti,
a Monitor serceg, aprón hunyorgat,
nincs rajta kód, nincs *albaparietti*².

Lárva élete lassan kihunyóban
(gól, kvíz, show, klip, text, stáb, shop, sztár, spot, *E. T.*³),
hősorsra jut: a nagy semmibe olvad.

Szénási Ferenc fordításai

Valerio Magrelli (1957) hazájában a középnemzedék legtöbbet emlegetett, nagyra becsült költője. Néhány verse már magyar fordításban is megjelent. Erős intellektualizmus jellemzi, formai megoldásaiban a hagyomány és az újítás egyaránt jelen van. Műfordítói tevékenysége is jelentős. Kötetei: *Ora serrata retinae* (Az ideghártya szegélye), 1980; *Nature e venature* (Természetek és érzetek), 1987; *Esercizi di tiptologia* (Kopogástani gyakorlatok), 1992; *Poesie (1980–1992) e altre poesie* (Költemények 1980-tól 1992-ig és egyéb költemények), 1996; *Didascalie per la lettura di un giornale* (Útmutatók egy újság olvasásához), 1999; *Nel condominio di carne* (Hús-vér társtulajdon, próza), 2003.

² Alba Parietti szórakoztató tévéműsorok sztárja, nevéből Magrelli köznévi fogalmat, a 'kód'-hoz hasonló telekommunikációs szakszót alkotott.

³ Az idegen szakszavak sorát a nálunk is játszott film címe zárja, tudatosan tökéletlen rímet formálva az olasz tévésztár nevével.

Vivian Lamarque

Gyermeki szárnya

Gyermeki szárnya
boldog csapással szökkeni magasba
arra amerre lőnek.

Tej

*„... az erkélyről nézzük,
amint az égbolton
a csillagképek kisdedjeit
megszoptatod”*

Hisz tudom hogy a másvilágról is
hetente ellátsz majd
mosott-vasalt fehérneművel
üvegszám anyatejjel
amely neked sosem volt
és mégis több van mint akárki másnak.

Azt kérded mi van Viviannal

Azt kérded mi van Viviannal
s a van ígét használod
mert hogy miképpen él
ma már nem érdekel
úgy szeretted mint egy fivér
s hogy élete keserves
ma már nem érdekel.

Az érinthetetlen férfi

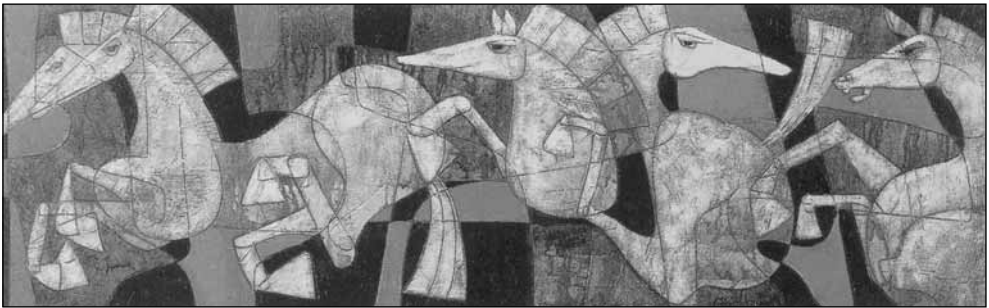
Álmomban százszor csókolható, a valóságban – akár egy csupasz
vezeték – érinthetetlen volt az a férfi.

Mit tettem?

Össze kellett kissé mosnom álmot és valót: egy fehér radírral kitöröltem
a válaszvonalat.

Szénási Ferenc fordításai

Vivian Lamarque (1946) hányatott sorsú költőnő; házasságon kívül született gyermekként csecsemőkorában örökbe adták, hamarosan befogadóapját is elveszítette, francia férjétől, akinek nevét olasz költőként is megtartotta, különvált, pszichoanalízisre kényszerült. Költészetére az erősen lírai tónusok jellemzők. Igen elismert szerző, rangos antológiák állandó szereplője. Gyermekirodalmat is publikál. Kötetei: *L'amore mio è buonissimo* (Szerelmem áldottjóm), 1978; *Il signore d'oro* (Az aranyember), 1986, *Poesie dando del Lei* (Magázódó versek), 1989; *Il libro delle ninne-nanne* (Altatódalok könyve), 1989; *Il signore degli spaventati* (A megrémítettek embere), 1992; *Una quieta polvere* (Nyugodt por), 1996; *Poesie 1972–2002* (Költemények 1972–2002), 2002.

FRANCO ANSELM

Hajsza

Giuseppe Conte

A testem munkás

A testem munkás, ügyes
esztergályos; fémfeldolgozó,
ki óriáskémények között
és füst- meg lángfelhőben
dolgozik; dokkmunkás,
aki a daruk hosszú karját
mozgatja egy kikötő rakpartjain;
a testem
asztalos, aki az élőfát, mint gyermekét,
úgy ismeri, s kivágja,
lehántolja, deszkákra szeleteli.
A testem ismeri a kemény
férfimunkát, mert tudja,
mi az erő és mi a gyötrelem –
s mert tudja, hogy mi a Szerelem.

A te tested fém,
mely izzik és meghajlik,
kupa és kard,
kemence, hol végül
minden kihuny; konténer,
csordultig telt gabonasiló.
Tested az olajfa
és a diófa fája,
az olajbogyó kesernyés húsa,
vérrel festő áfonya,
palló, melyet gyalulva munkálna
szorgos kezem, ám hiába.

Két test nem fogyatkozhat eggyé.
De arról, ami különválasztja őket,
a szerető munkáskéz
mit se tud.

Anyag szülőanyánk

Az anyag közös szülőanyánk,
 a termőföld vagyunk, amelyből kipattintja
 tavaszi nyilait a pipacs,
 s amelyből kihajt a búza;
 a vékony fűszál és a roppant cédruság
 vagyunk, a banánfa levélkoronája;
 az anyag szülőanyánk, az esőcseppek
 vagyunk, melyek megtermékenyítik és megáldják
 a folyók édesvizét, a tenger
 sós habjait és árapályát,
 a kő vagyunk, a szikla,
 mely agávék és kaktuszok fölé mered,
 s a sivatagi homok, melyet délibábok pírja
 és pára színez vörösesre.

Az anyag közös szülőanyánk,
 testvérek vagyunk benne:
 a Vénusz sugarai, üstökös-jéghátak,
 ködfoltok űrszirmai,
 ma még rejtélyes csillagképek
 meg a Göncöl, a Bika, a Fiastyúk.

A Lélek, mely bennünket emberré nemz,
 és megtanít a dalra,
 szereti az anyagot és ölet,
 ahogy kezdetben is szerette, midőn
 szédítő iramban
 beléhatolt,
 és akkor lőn
 világosság.

Szénási Ferenc fordításai

Giuseppe Conte (1945) költő, prózaíró és szerkesztő, a kortárs olasz líra jelentős képviselője. Hagyomány és újítás egyaránt helyet kap költészetében. Műfordítói munkássága is számottevő. Egy költészeti fesztiválon már nálunk is bemutatkozott. Kötetei: *Il processo di comunicazione secondo Sade* (A közlésfolyamat Sade szerint), 1975; *L'ultimo aprile bianco* (Az utolsó fehér április), 1979; *L'Oceano e il Ragazzo* (Az Óceán és a Gyermekek), 1983; *Le stagioni* (Az évszakok), 1988; *Dialogo del poeta e del messaggero* (A költő és a hírnök párbeszéde), 1992; *Canti d'Oriente e d'Occidente* (Keleti és nyugati dalok), 1997; *Nuovi canti* (Új dalok); *Ferite e rifioriture* (Sebek és kivirágzások), 2006. Itt közölt versei a legutóbbi kötetéből valók.

Giorgio Montefoschi

Idős író, fiatal író

– Tudod, hogy az idős író miért nem törődik a fiatal íróval? – kérdezte Luisa Scalia férjétől, a regényírótól, és felpillantott az újságból.

– Hogy mondtad? – motyogta Claudio Scalia.

– Nem hallottad?

– Nem.

– A cikk szerzője – folytatta Luisa mosolyogva – elmagyarázza, miért van az, hogy egy idős író nem hajlandó elolvasni, sőt el is utasítja egy fiatal író könyveit. Szerinted miért van?

Enyhe júniusi este volt, sok évvel ezelőtt; a Scalia házaspár a családi kötelezettségektől megszabadulván a hétvége tétlen, kissé lusta nyugalma élvezte, s talán mert nem szoktak hozzá, hogy ennyi idejük legyen személyes beszélgetésre, Luisa mosolya ellenére leheletnyi rémület ereszkedett közéjük e szavak után. Most Luisa megint lehajtotta a fejét, hogy végigolvassa a cikket, Claudio pedig ránézett. Az egész napot a parton töltötték, először adták át magukat a napsugaraknak – ez rögtön látszott a vörös hólyagocskákból a nő bőréen, amikor levette a fürdőruhát –, óvatosan mentek be a vízbe, a törülközőn szárítkoztak meg, nézték a magasban a kék eget, alján kicsi, szeszélyes felhők úsztak, a szállodában Luisa megszáritotta a haját, a férfi az ágy széléről nézte közben; aztán elindultak, csavarogtak egyet a falu fehér sikátoraiban, néhol erős ételszag csapta meg az orrukát; aztán kiültek a téren egy kávézóba, a tenger felől időnként friss, sószagú fuvallat érkezett, a lámpa fénye meg-megremegett, és a pislákoló fény alatt az olvasásba merülő, lehajtott, gyermeki barna fej mintha csak kétségbe vonná az eltelt napot és a várakozást, mintha egy távoli nőhöz tartozna.

Tehát, gondolta Claudio Scalia, hogy eloszlassa a kételyt és a zavart, az idős író és a fiatal író... – Van egy angol regény – szólalt meg torkát köszörülve –, Somerset Maugham egyik regénye, ahol a sikertől megittasult fiatal író alakjának leírásában megvan az elegancia és a távolságtartás, de a kellő rossz-májúság is. Recenziók hajszolása, nagyvilági foglalatosságok, meghívások a klubba: tessék, ott a fiatal író esetlen, nevetséges, amilyenek lennie kell...

– De nem erről van szó – szakította félbe Luisa. – Nem erről van szó – tette hozzá halvány mosollyal, hogy eloszlassa a férfi esetleges aggodalmát, így Claudio megint elhallgatott.

Később, a sötét hálószobában, amely kissé hűvös volt még a nyirkos tél után, Luisa, miközben szemét lehunyta a fáradtságtól és az álomtól, egy utolsó, szórakozott simogatás közben újra feltette a kérdést: – Szóval?

– Nem tudom, de nem is érdekel – válaszolta Claudio Scalia, és újra oda-bújt feleségéhez.

– Az idős író – folytatta Luisa – bölcsessége magaslatából meglátja a fiatal író naivitását: a fiatal író azt hiszi, hogy könyveivel megmagyarázhatja a világot, pedig...

– Nem érdekel – dörmögte Claudio, s visszahúzódott a másik oldalra.

– Az idős író pedig kiábrándult, ő tudja, hogy semmilyen könyv nem magyarázhatja meg a világot, semmit sem lehet megmagyarázni, ezért ez az ifjonti, mondjuk úgy, szertelen hév bosszantja, kínozza... irodalmi vita ez, végül is... – E szavak azonban már belevesztek az álomba, elmosta őket egy hullámverés.

Teltek az évek. Claudio Scaliának egy napon, mikor régi vászonnadrágját húzta fel, kezébe akadt egy összegyűrt jegyzetlap, néhány mondatfoszlány volt rajta, talán egy elbeszéléshez, úgymint: „hólyagocskák”, „bőr”, „homok a lepedőn”, „nyirkos szoba” és végül valami gyermekkorhoz kötődő, elmosódott dolog; kissé elszégyellte magát a feljegyzés miatt, és el is mosolyodott, aztán megfélemedezett róla; tovább múltak az évek, a gyerekek felnőttek; regényei meghozták a megérdemelt sikert; Luisa örült a sikernek; még tovább teltek az évek, más dolgok is megváltoztak mindennapjaikban, melyekről bizonyára csak évek múltán vesznek majd tudomást; aztán egy napon, vagyis egy nyári estén a Scalia házaspár újra kettesben üldögélt egy kávézó asztalánál.

Valójában már egy hét óta nyaraltak egy akkoriban eléggé felkapott tengerparti faluban, Rómától délre, és mivel a három gyereküket csak néhány nappal későbbre várták, vagyis hát elég keveset lesznek majd együtt, most egy cseppnyi bevallhatatlan szorongás lassította az idő múlását. A gyerekek táborba mennek majd, gondolta magában Claudio Scalia, a „nagylányt” egy barátnője látja vendégül, mi ketten először megyünk egy görög szigetre, augusztus végén újra Rómában vagyunk; feleségét azonban, úgy látszik, még csak meg sem környékezték efféle gondolatok. Sokat sétáltak azokban a napokban, egymás mellett, a part mentén, néha megálltak ott, ahol a tenger tiszta volt és áttetsző; Luisa különös hévvel rohant a tengerbe, aztán pedig cseppet sem zavarta, ha kócos lett a haja; majdnem mindig hamar visszatértek, hogy az étteremben megebédeljenek, előtte Luisa lecserélte vizes fürdőruháját, s megkérte férjét, hogy segítsen neki a törülközővel; az étteremben fehérbort ittak, jól teleették magukat, nem is palástolták az élvezetet; sokáig aludtak az elsötétített szobában, hasukat jól betakarva; külön indultak el, egymás után, hogy nyugodtan használhassák a mosdót; a szokásos kávézóban találkoztak, ahogyan most is, egy-egy könyvvel a hónuk alatt; néha pedig, amikor felesége nem láthatta, Claudio ránézett, és éppolyan csodálattal, mint reggel – amikor hagyta, hogy vizes haja rendezetlenül a homlokába hulljon vagy amikor csillogó szemmel megfogta a borospoharat –, szó nélkül figyelte.

Motoszkált benne egy gondolat, meg akarta osztani, azokban a napokban többször is belefogott. Ha élete során sok könyvet elolvas az ember – így kezdte volna –, ha, mondjuk, élete nagy részét olvasással tölti, s utána mégiscsak megtörténik ez a furcsa dolog...

Felesége a szemébe nézett, aztán, ahogyan egy idő óta szokta, ajkát bigyjesztve megrázta a fejét: – Mit mondasz?

– Azt mondom, hogy végül bizony furcsa dolgok történnek.

– Ezt meg hogy érted?

– Az emlékezettel – válaszolta elmélyülten Claudio Scalia. – A minap jöttem rá – folytatta egyik jellegzetes szófordulatával, amely a teljes bizonytalanság jele volt, s csakugyan meg is akadt.

– Tehát?

– Az történik – válaszolta Claudio, és hirtelen eszébe jutott egy nagyon sok évvel ezelőtti irodalmi beszélgetés –, az történik, hogy már nem emlékszem semmire...

Luisa csendesen nézte, végtelen másodpercek teltek el így, a bárban a pincér az asztalra tette a poharakat, és a társalgás, úgy, ahogyan elkezdődött, véget is érhetett volna, de felvillant a másik kávézó képe, abban a másik faluban. – Egy könyv – folytatta halkán –, ha megkérdezel akármelyik könyvről, amit olvastam, akár kétszer, háromszor, csak egy héttel ezelőtt is, én nem emlékszem semmire... de...

– De? – kérdezte kitaratóan Luisa.

De éppen az ellenkezője történik, mondta volna Claudio Scalia, amikor előjönnek bizonyos élettérzések. A múltból? A múltból, ez nyilvánvaló, válaszolta volna, és visszagondolt azokra a napokra, a partra, a tengerre, a szállodai szobára, a gyengédségtől gyűlt sötét gombócra a torkában, mely visszatartotta a szavakat. – Emlékszel az idős író és a fiatal író dilemmájára? – kérdezte.

– Mi van vele?

– Semmi. Csak úgy mondtam...

– Te milyenek érzed magad? – kérdezte Luisa. – Öregnek vagy fiatalnak?

– Nem tudom – mondta ki a végszót Claudio. Különbösen is, nemsokára egy görög sziget felé veszik útjukat, és augusztus végén, a gyerekekkel együtt, mindannyian visszatérnek Rómába.

Így múltak el újabb évek, sok év, mígnem egy este, az Égei-tenger egyik eldugott kis szigetén, szeptember vége felé, miután egy vad vihar elhomályosította az eget, Scaliáék elindultak otthonról a kávézó felé. Az utca, amelyen végig kellett menniük, hogy a házból, ahol már hónapok óta laktak, a kikötő első kávézójához jussanak, először a kertek fehérre meszelt falai mellett vezetett, aztán hirtelen bebújt a házak kanyargós, szűk útvesztőjébe, aztán megint hirtelen a téren, a tengernél bukkant elő. Zúgott a tenger azon az estén, átjárta a kora őszi szél, nagy, fehér habok bukkantak elő helyenként a félhomályban, a kávézó ajtaja enyhén lengedezett, majd nagy erővel becsapódott. Ha látna miniket valaki, gondolta Claudio Scalia cseppnyi, önkéntelen haraggal. Luisa sietve lépkedett a falak mentén, felhúzta kék tengerészkabátja gallérját kócos, őszes hajára, és úgy tűnt, nem törődik vele. Claudio is megigazította ős haját. Egy út menti kertből még a nyári meleg illata áradt feléjük, aztán egy fuvallat szétfújta, s ők beléptek a kávézóba.

– Ideges vagy? – kérdezte halkán Luisa, miközben levette a sálat és a kabátot.

Claudio Scalia megrázta fejét, nem is válaszolt neki. Aztán megjött a pincér, letette a két pohár italt, Luisa szájához emelte az övét, és egy hajtásra megitta. – Átmelegít – mormogta tiszta és erőteljes hangján, mely elhalt a torka mélyén.

Így aztán, annyi év után, amikor már semmire sem emlékezett, Claudio Scalia lassan fújta ki a füstöt kezében az aznap esti első cigarettával, és visszatért a témához. – Ha valaki meglátna – kezdte inkább csak magának –, azok után, hogy erre vágytam egész életemben, hát, nem akarna hinni a szemének...

– Hogyhogy?

– Vissza akarok menni, Luisa – mormogta gyorsan Claudio, s csak nehezen tudta palástolni a hirtelen támadt búskomorság jeleit. Aztán – miközben Luisa Scalia, akinek meglehetősen híres író férje most, pályája alkonyán végre úgy határozott, hogy magányban fog élni, előhúzott egy könyvet a táskájából – mintha csak valóban folytatnia kellene a magányos gyónást, gyors magyarázatba fogott.

– Furcsa dolog történik velem, mióta egyedül élünk, a világ másik végén... Mondom, furcsa dolog történik velem. – Luisa lehajtott fejjel, kitartóan nézte tovább a lapot, így hát a férfi folytatta: – Egy sort sem tudok írni, Luisa, s tudod-e, úgy látom a múltat, mintha csak...

– Mintha csak?

– Mintha egy rögeszme volna: a gyerekeink, a házaink, az utazásaink, a könyvek, egyik év a másik után, egyik részlet a másik után, egyik nap a másik után... és aztán itt vagyunk! Gondold csak meg! Átutaztuk a tengert, hosszú út, isten háta mögötti sziget, és így tovább, ahogy akartam, és végső soron te is akartad, aztán itt állsz... vagyis hát... igen, itt állsz, szemben a múlt tiszta képevel...

– Kicsit olyan ez, mint az a hajdani eset... a fiatal íróval és az idős íróval. Emlékszel? – kérdezte Luisa olvasás közben.

– Ezt meg hogy érted?

– Gondold csak végig – válaszolta. Aztán az italtól kipirult arccal, kócos, ősz hajával, csillogó szemével felemelte a fejét, és úgy, hogy senki se láthassa, megsimogatta a férfi kezét.

Sermann Eszter fordítása

Giorgio Montefoschi (1946) író, tanulmányíró, szerkesztő. Első regényein a francia nouveau roman hatása érződik, később egyre inkább a klasszikus elbeszélő hagyományokhoz tért vissza. Jellemző rá a bölceleti hajlam és a lélektani megközelítés. Témái, helyszínei és szereplői miatt a kritikusok egy része rosszalló éllel „polgári író”-ként emlegeti. Művei: *Ginevra* (Genf), 1974; *Il museo africano* (Az afrikai múzeum), 1976; *L'amore borghese* (A polgári szerelem), 1978; *La felicità coniugale* (A hitvesi boldogság), 1982; *La terza donna* (A harmadik nő), 1984; *Lo sguardo del cacciatore* (A vadász pillantása), 1987; *Il volto nascosto* (A rejtett arc), 1991; *La porta di Damasco* (A damaszkuszi kapu), 1992; *La casa del padre* (Az apai ház), 1994; *Mon desiderare la donna d'altri* (Másoknak feleségét ne kívánjad), 1999; *La sposa* (A hitves), 2003.

Andrea De Carlo

A csábítás technikái

Június első szombatján Rómában örületes hőség volt, a zárt zsalugátereken keresztül egy fuvallatnyi levegő sem jött be a lakásba. A munkálatok abamaradtak, és senkinek sem jutott eszébe, hogy lebontsa az állványokat, de rajtam kívül csak a kilakoltatott öreg házaspár tette szavá.

Tizenegy óra felé elmentem jární egyet a Santa Maria di Trastevere tér környékére, ahol a szegény turisták a szökőkút lépcsőjén kornyadoztak, a kevésbé szegények pedig a presszók napernyői alatt hűsöltek. Ahogy elhaladtam a téren a könyvesbolt előtt, Marco Polidori könyvét fedeztem fel a kirakatban, nem lehetett nem észrevenni. A címe *A koncentrikus kelepce elve* volt; sose hallottam még róla.

Odabenn egy egész kupac volt belőle a pénztárhoz közeli pulton. Kézbe vettem egyet: nem tudtam, hogy egy régi munkájának újabb kiadásáról van-e szó, új címmel, vagy csoda történt, és sikerült végre befejeznie valamelyik történetét a sok közül, amelyekkel évek óta nem haladt. Két hónap telt el azóta, hogy felhívott New Yorkból, és másfél, mióta odaadtam neki a kéziratot. Azóta nem jelentkezett, pedig én valami választ vártam volna.

Valamilyen okból rögtön az ajánlást kerestem a könyvben; így szólt: *Mariának*. Meglepett, hogy annyira fontosnak tartja Mariát, hogy neki ajánlja a regényét, és így leleplezi magát a felesége és mindenki más előtt; olyan gyorsan és fájdalmasan, hogy az már majdnem tetszett. El tudtam képzelni Mariát, mennyire boldog lesz:

jól emlékeztem a hangjára, amikor Polidoriról beszélt.

Aztán elolvastam az első oldalt, hogy megnézzem, hogyan kezdődik, és teljesen úgy kezdődött, mint az én regényem első változata.

Kellett néhány másodperc, hogy rájöjjek, mert hónapokba telt, amíg átírtam, egész másképpen, igazán különös hatást tett rám Polidori könyvében viszontlátni, hogy milyen volt eredetileg. Még arra is gondoltam, hogy ez csak véletlen egybeesés, vagy hogy valamiféle játékot akart űzni az első sorokkal, de a következő sorok is ugyanazok voltak, amelyekre jól emlékeztem: olyan meghitt érzés volt, mint mikor az ember egy korábbi fényképét nézegeti.

A boltos észrevehette, hogy kivételes figyelemmel lapozgatom a könyvet, mert megkérdezte: Tetszik? Nem válaszoltam; fizettem és kiléptem a térre, hazamentem, egyfajta transzban.

Otthon aztán folytattam az olvasást. Polidori csinált néhány kis változtatást: elhagyott néhány melléknevet, karcsúsított néhány mondatot, áthelyezett néhány vesszőt, hozzáadott néhány pontosvesszőt. De ezek csak kis beavatkozások voltak, amelyek tökéletesen tiszteletben tartották a stílusomat; nem azért tulajdonította el a történetemet, hogy a saját képmására formálja. Lektorai körütekintéssel dolgozott a kéziraton, megőrizve annak minden kis hibáját, az otrombaságokat és a durvaságokat, melyeket én könnyörtelenül kiirtottam az új változatban.

Ahogy olvastam, egyre nőtt bennem a hitetlenkedés, amely minden más érzelmennél erősebb volt: minden oldallal jobban megdöbbenett a gondolat, hogy Polidori képes volt erre, olyan tökéletes arcátlansággal, ami már-már természetes volt. Eszembe jutottak milánói meghatott szavai és azok a megjegyzések, melyeket a fénymásolat margójára írt a lakása fölötti stúdióban, meg hogy hogyan mutatott be Oscar Sassónak és a spanyol kiadójának; az egész játék a sok hízélgéssel, bátoritással, jó tanáccsal és ösztönzéssel, amelyet egészen a múlt hónapig úzött. Eszembe jutottak megjegyzései az olasz politikusokról és azok szemtelenségéről, arról, hogy biztosak benne: mindent megszerezhetnek, amit csak akarnak.

De azért folytattam az olvasást, hiszen mégiscsak az én regényem volt, és nagy hatást tett rám, hogy ilyen végleges formában lapozgathatom, az oldalak szépen megszerkesztve, a fekete betűk tisztán és szabályosan sorakoznak a fehér lapon. Az az érzés volt, amelyet sokszor próbáltam magamban elképzelni, amióta elkezdtem átírni, és még inkább azóta, mióta aláírtam a szerződést Rocasszal; és természetesen más is volt, mint ahogy képzeltem, mert a borítón nem az én nevem szerepelt.

Ahogy egyre folytattam az olvasást, kíváncsivá tett, hogy sikerült Polidorinak megoldani a történet végét, amivel kapcsolatban én olyan sokáig bizonytalan voltam, de amikor a végére értem, nem oldott meg semmit. Pontosan ott fejezte be a történetet, ahol én abbahagytam; nem törődött azzal, hogy lezárjon, megmagyarázzon, megindokoljon vagy összefoglaljon bármit is. Sokkal elfogulatlanabb volt nálam, a könyv pontosan az én általam megírt utolsó pár-

beszéddel fejeződött be. Az volt a furcsa, hogy így olvasva jó volt, úgy tűnt, hogy semmi szükség arra a komplikált megoldásra, melyet én a második változatban kitaláltam, hogy elvarrjam a szálakat.

Amikor letettem a könyvet, elkezdtek előjönni azok az érzések, melyeket elnyomott a hitelenség: harag és csalódottság és becsapottság és megvetés és bosszúvágy, meg egy picike büszkeség arra a gondolatra, hogy Marco Polidori elég jónak találta a könyvem, hogy a saját neve alatt kiadassa. De meg tudtam volna ölni, most, hogy lassan kezdtem magamhoz térni.

Azonnal telefonáltam neki, a stúdiólakásba; rámondtam az üzenetrögzítőre: Roberto vagyok, sürgősen beszélnünk kell.

Felvette és azt mondta: – Roberto.

Elvesztettem a talajt, mert nem gondoltam rá, hogy válaszolni fog; azt mondtam: – Figyelj, jobb lenne személyesen. – Nehéz volt uralkodnom magamon; ösztöneim szerint már most üvöltöttem volna neki valamit.

Azt mondta: – Rendben, amikor akarod. – Nem volt olyan szívélyes, mint más telefonbeszélgetéseink alkalmával, de nem is tűnt úgy, mintha zavarban lenne: határozottnak, magabiztosnak tűnt.

– Most, azonnal – mondtam, és a hangom remegett a dühtől.

Azt válaszolta: – Itthon várlak.

Fentről nyitotta ki a kaput, és én beszálltam a liftbe, fel voltam készülve, a fejem tele volt ellene irányuló mondatokkal, úgy kavarogtak bennem, mint Bedreghin könyvének tölcser alakú terén a forgalom: gondolatok teherkocsijai és motorbiciklijei és autói rossz kipufogóikkal, olyan zajosan, hogy majd megsüketültem.

Polidori azonnal ajtót nyitott; le volt sülve, ősz haja rövidre vágva. Megszorította a kezem, újfent érzékelhető zavar nélkül, és azt mondta: – Gyere be.

Bementünk a nappaliba. A hőmérséklet legalább tíz fokkal alacsonyabb volt, mint kint, volt valahol egy rejtett légkondicionáló, ami enyhe zúgással hűtötte és páramentesítette a levegőt.

Néztük egymást úgy három méter távolságból. A szívem szabálytalanul vert az alig leplezett haragtól és gyűlölettől, a kezeim zsibbadtak. Nem emlékszem, hogy valaha hasonló helyzetben lettem volna, hacsak nem gyerekként, amikor valaki ellopta a játékomat, vagy egy pár évvel idősebb gyerek csalt a játékban; nem találtam a gondolataim fonalát, csak fülsiketítő részmondatok kavargtak a fülemben. Ezenkívül ott volt még a lakás mesterséges hűvöse, úgy tűnt, hogy az izzadsággal együtt a teret is megfagyasztotta közöttünk.

Polidori megkérdezte: – Akarsz inni valamit? – Nem próbálta kerülni a tekintetemet, sőt éber kíváncsisággal szemlélt, mintha csak szembe akarna velem szállni, vagy azt szeretné tudni, meddig fogok elmenni.

– Köszönöm, nem – mondtam, és a mondat azonnal beleveszett a páramentesített levegőbe.

Rámutatott egy fotelre, és megkérdezte: – Nem ülsz le? – A rövid haj még inkább rablógyilkoskülsőt kölcsönzött neki, mozdulatai még veszélyesebbnek tűntek.

Leültem, de ő állva maradt; akkor én is felálltam, odamentem az üvegajtóhoz, és egyik kezemmel dobolni kezdtem rajta.

Azt kérdezte: – Láttad a könyvet? – Nem próbált úgy tenni, mintha ez egy baráti beszélgetés volna: tekintetében

a kihívás fénye égett, ahogy még ez előtt sosem.

– Láttam – válaszoltam. – Tolvaj vagy. Egy ocsmány, rohadék tolvaj, egy szemét gazember. – Elindultam felé, be akartam neki húzni egyet, nem láttam a dühtől; ő összekulcsolta a két alkarját, hogy védekezzen, egy gyors, harcművészeteket idéző mozdulattal. Próbáltam odébb tolni a kezeit, lihegve, szívemben valódi gyilkos ösztönnel, mindketten próbáltuk a másik kezét lenyomni, farkasszemet nézve egymással. De egy millimétert sem mozdult, még megingatnom se sikerült; és én még ostobábbnak éreztem magam, elengedtem és visszakoztam. Újra azt mondtam neki: – Rohadt, tetű maffiózó. – Belerúgtam egy díványba, és visszamentem az üvegajtóhoz. Azt mondtam: – Én vagyok a hülye, hogy vakon bíztam. Mint egy gyámoltalan tökfilkó, aki azt se tudja, hol él.

Polidori nem mozdult, csupán leengedte a kezét, lassan lélegzett. Azt mondta: – Tehát? Be akarsz perelni? Összehívsz egy sajtótájékoztatót, és kitalalsz? Elég, ha bemutatom az eredeti gépelt változatot.

Nem válaszoltam, csak néztem rá, karom izmai még mindig remegtek az erőlködéstől.

Aztán így szólt: – Nem is rossz, gondold csak bele. Végre legalább lepleződik egy gazember. Gondold csak az olvasóimra, akik abban a meggyőződésben élnek, hogy van egy boldog sziget, ahova elmenekülhetnek, amint hazaérnek. Gondold a kiadóimra. Gondold szegény Oscarra, a Nobel-díjjal együtt. – Tényleg azt akarta, hogy belegondoljak: hergelni próbált. Azt mondta: – Persze nem nagy ügy egy olyan országban, ahol a miniszterek a maffiával cimborálnak, de azért felkavarná az állóvizet. Talán két-három napig, de már ez is valami, nem?

Még mindig nem tudtam elhinni, még mindig letaglózott a tekintete, a hangja, a csipkelődő modora. – Miért csináltad? – kérdeztem.

– Mert csodaszép történet volt – mondta Polidori. – És mert te teljesen tönkretetted. A második változat förtelmes, Roberto. Egy ambiciózus és stréber irodalmi papagájocska munkája, aki fél szemmel a kritikuskokat, az én könyveimet és a lehetséges olvasótáborát figyeli. Nincsenek benne nyílt érzelmek, mint az elsőben. Lecsiszoltál minden durvaságot, le-tompítottad az összes sarkot, megmagyaráztál minden párbeszédet, idióta módon.

– És ezért jogod volt ellopni az első változatot? – kérdeztem. Elképesztett erőszakos hangja, az, ahogy rám támadt, ahelyett hogy mentegetőzni próbált volna.

– Már nem a volt a tiéd – mondta. – Kidobtad, nem is gondoltál már rá, belesétáltál az összes csapdába, amibe csak lehetett. – Elhúzta az üvegajtót: forró és nedves levegő csapott meg, majdhogynem megtántorodtam. Kiment, és én követtem a kegyetlen napsütésbe. – A könyv mindig azé, aki elolvassa, Roberto. Nem zárhatod páncéldobozba – mondta.

– Akkor tehát nem is egyedül kell megírni? – mondtam neki a melegtől kábultan. – Vagyis megíráthatod akár Bedreghinnel vagy Dalatrival, vagy bármilyen más szerencsétlen marhával is, aki épp kapóra jön!

Polidori nézte a napsütésben fulladozó várost, és azt mondta: – Bedreghin és Dalatri csak írnokok. Semmi többet nem csinálnak. Arra való, hogy ne kelljen tollat fognom.

– Miért, olyan nehezedre esik? – kérdeztem.

– Igen – mondta Polidori. – Nagyon is nehezemre esik. – Szemembe né-

zett, már mindketten izzadtak voltunk, legalább harmincnégy fok lehetett, kilencvenszázalékos páratartalom. Azt mondta: – Mire gondolsz? Vagy nem gondolsz semmire?

– Azt gondolom, hogy egy rohadék vagy – mondtam. – És hogy kétszínű vagy. Beléd ivódott a kétszínűség, mint az összes rohadékba, akik minden téren tönkreteszik az országot. Mondasz ezer dolgot, aztán az ellenkezőjét csinálod annak, amit mondtál, és jaj annak, aki hitt neked.

Elmosolyodott, és azt mondta: – Az élet kétszínű, Roberto. Ott kering körülötted, beszívárogo minden résen, aztán elillan. Ez nem olyan, mintha egy papírbábuval kellene beszélgetned. Ha akarsz, megpróbálhatsz egyszerűsíteni, de olyan lesz, mint egy stilizált balett. És persze vannak esetek, amikor az igazság és az igazságtalanság ugyanazon az oldalon van, de ez ritka. A motívumok összekeverednek, az igazságtalanságok és az igazságok folyton összekuszálódnak.

Én azt mondtam: – Ez olyan világnézet, amitől undorodom. Ez a legjobb mód arra, hogy mindent úgy hagyj, ahogy van, és hogy megindokold a legaljasabb hitványságokat. Ez a tolvajok és a gyilkosok világnézete.

Aztán bementem a hűvös és ritka levegőjű lakásba, végigmentem a folyosón és ki az ajtón, és úgy éreztem, hogy egy századrészét sem mondtam el annak, amit mondanom kellett volna; nem volt bennem semmi elégedettség, és nem éreztem, hogy bármit is visszaszereztem volna abból, amit elvesztettem.

Rómában maradtam, Itália dagadt és falánk bendőjében, ahogy Polidori szokta mondani. Szerettem a Trasteverét, olyan volt, mint egy kis falu a városon belül; már majdnem az

összes kereskedőt ismertem, rám köszöntek séta közben. Néha egész furcsa kerüloket tettem, hogy elkerüljem Mariát, de nem mindig; néha nem is gondoltam rá, vagy legalábbis úgy tűnt, mintha nem gondolnék.

Június huszadikán *A koncentrikus kelepce elve* már minden fontosabb újság eladási listáját vezette. Oscar Sasso írt róla egy rajongó kritikát, amelyben megjegyezte, hogy Polidorinak sikerült csodálatos módon megújulnia, új korszakot nyitott a munkásságában. Kollégái nyájként követték, mást sem bégettek, mint hogy csodálatos és ragyogó. Polidori nagyon visszafogott volt, mint általában: alig mutatkozott a televízióban, és csak néhány interjút adott.

Június harmincadikán kiléptem a „360°”-tól; alighogy az utolsó szám elkészült.

Július ötödikén telefonált Spanyolországból Rocas titkára, és megkérdezte, hogy állok a könyvemmel. Azt mondtam neki, hogy becsöngtettem hozzá valaki és azzal beszélgetek, és hogy vissza tudna-e hívni negyedóra múlva. Fel-alá járkáltam az elfüggönyözött nappaliban, és azon tűnődtem, hogy valóban véget érte az új életem, vagy van még valami kiút. Eltűnődtem, valóban egy ambiciózus és stréber irodalmi papagájocska vagyok-e, vagy ez a változás még visszafordítható. Aztán arra gondoltam, hogy Polidori miatt elvesztettem egy feleséget, egy szeretőt és az első regényemet, de cserében maradt még annyi feltáratlan érzelmem, hogy írjak egy másik regényt, ezt.

Matolcsi Balázs fordítása

Andrea De Carlo (1952) az olasz középnemzedék elismert regényírója, munkásságával hazájában már egyetemi kurzusok is foglalkoztak. A hiperrealizmus újdonságát hozta az olasz irodalomba, de kapcsolatba hozható a képzőművészeti minimalizmussal is. Pályája második szakaszában egyre inkább a történetmondás és az olvasmányosabb műfajok felé fordult. Művei: *Treno di panna* (*Tejszín vonat*), 1981; *Uccelli da gabbia e da voliera* (*Kalitkába és röptetőbe zárható madarak*), 1982; *Macno*, 1984; *Yucatan*, 1986; *Due di due* (*Kettőből kettő*), 1989; *Tecniche di seduzioni* (*A csábítás technikái*), 1991; *Arcodamore* (*Szerelemív*), 1993; *Uto*, 1995; *Di noi tre* (*Háromunkról*), 1997; *Mel momento* (*E pillanatban*), 1999; *Pura vita* (*Tiszta élet*), 2001; *I veri nomi* (*Az igazi nevek*), 2002; *Giro di vento* (*Széljárás*), 2004.

Marco Lodoli

A mester

Most, hogy eljutottam idáig, rajtam a világ szeme, meg az apámé, rendezhetem a számlát. Nyugodt vagyok, laza, tudom, mit kell tennem. A többiek azt mondták: menj te, és én mentem, hogy pontot tegyek ennek a párbeszédnek a végére, amely évek óta tart, és olyan, mint egy kihallgatás, amelynek most kell véget érnie.

Jól emlékszem a napra, amikor először léptem be a stadionba, apám súlyos kezét szorongatva. Nyakamba kötött egy sálát a csapata színeivel, úgy éreztem, hogy megfulladok. Körülöttünk mindenki lökdösődött és kiabált, mint az őrült, és apám volt a legőrültebb mind közül, dagadó torokkal fröcsögött a bíróra és az ellenfélre olyan szavakat, amilyeneket otthon sohasem hallottam tőle. Más ember lett, úgy rázta az öklét, mintha mindent darabokra akarna törni: miközben izgett-mozgott, könyöke a halántékomat verdeste. Én azt mondtam: papa, kérlek, menjünk innen, menjünk haza a mamához, be kell fejeznem a leckét holnapra, de ő rám se hederített. Felemelt és a nyakába ültetett, hogy jobban lássam a meccset. Odalenn a zöld gyepen egy csomó ember rohanguált egy labda után, szétnyíltak és összezáródtak, mint madárraj a fűégen. De az ég ezerszer szebb. Azon a vasárnapon nagy szél volt, és a felhők minden pillanatban új alakot öltöttek. Az egyikben felismerni véltem a kiskutyánk, Toto vonásait, és meg akartam mutatni apámnak, mutattam is, bár a szél félig már összekuszálta. De apám csak azt mondta: hagyd már ezeket a butaságokat, ne az eget nézd, nézd a meccset!

Én utálok a focit. Azonnal megutáltam abban a stadionban, az egészet egyben, egy pillanat alatt, aztán később részleteiben is, egyre inkább, nap nap után.

Apám levitt egy kerületi kiscsapatához. A fiúk kicsit nagyobbak voltak nálam, a zuhany alatt oldalba pisílték egymást és röhögtek, sárral rakták tele a kisebbek táskáját, bosszantásból alsógatyákat és órákat lopkodtak. Szerencsére engem békén hagytak, mert apám, akitől mindenki tartott, gyakran bejött az öltözőbe, hogy tanácsokat adjon, hogyan rúgjam meg a labdát, és hogy mit kell tenni a győzelemért. Csatárt játszottam, figyelmem sokszor elkalandozott, azt se tudtam, hogy áll a meccs, aztán megláttam apámat a kerítés fémhálójába kapaszkodva, valami érthetetlen dolgot üvöltött, és akkor, hogy elhallgattassam, rúgtam egypár gólt. Nem nehéz gólt rúgni, csak tudni kell, hová fog jönni a labda, és ott kell lenni: és én ezt tudtam, jobban, mint a többiek, és nem izgultam, amikor láttam a kapust kijönni, a hibázás lehetősége egyáltalán nem érdekelt, és nem is hibáztam szinte soha. Csak az zavart, hogy a gólok után egy csomó csapattársam a nyakamba ugrik, ölelget, csókolgatja a nyakamat és beletúr a hajamba.

Otthon apám töviről hegyire elmesélte a meccset anyámnak és a nővéreimnek, aztán telefonon elismételte még néhány munkatársának is. Amikor a góljaimat ecsetelte, ragyogott a boldogságtól, majdhogynem megszépült.

Aztán egy délután jött egy alak, hogy megnézzem, futballistaberkekben számított valamit, apám egy közeli presszóban ismerte meg. Rúgtam négy gólt, és elhívtak a város egyik fontos csapatába. Többet kellett edzenem, erősebbé, gyorsabbá, magasabbá és ügyesebbé kellett válnom. Az edzések után apám levitt egy plébánia pályájára, egy órán át passzolgatnom kellett jobbal és ballal, aztán beállt a kapuba, és szólt, hogy lőjek erősen és pontosan. Apám kövér, neveltséges melegítő volt rajta, fejpánt a homlokán, narancssárga kapuskesztyű, és azt mondta, lőj a felső sarokra, most az alsóra, gyerünk; dobálta magát a sárban, megpróbált védeni, és amikor nem sikerült, felállt, mosolyogva és mocskosan.

Abban az évben én lettem a serdülőbajnokság gólkirálya.

A város legrangosabb sportújságja lehozta a fényképemet, és bár a név a kép alatt hibásan volt írva, apám ereklyeként őrizgette a tárcájában. Azt tanácsolta, hogy hagyjak fel a tanulással, majd később megszerzem az érettségit valami magánintézetben, ahol elég csak fizetni. Úgyis nemsokára dőlni fog a pénz, mondogatta; nem mintha a pénz túlságosan érdekelt volna, ő csak azt akarta, hogy a lehető legmesszebbre jussak a zöld gyepen. Már becenevem is volt: Tőr, mert olyan pontosan sújtottam le, és mert semmi sem hozott ki a sodromból, még az sem, ha az ellenfél a mezemet rángatta vagy az arcomba könyökölt és felrepedt a szám. A csapattársaimmal nemigen törődtem, gyakran cserélődtek, némelyiknek még a nevét sem tudtam, meg aztán ők mindig a meccsekről és a rohadék bírókról beszéltek, és a fényes jövőről, szép autókkal és nagy mellű nőkkel. Én csendben maradtam, sőt néha vasárnaponként szörnyű búskomorság kerített hatalmába: fel kellett vennem a piros-fehér mezt, a stoplis cipőt, ami feltörte a lábamat, és aztán – esőben, szélben vagy napsütésben – a pálya ketrecként zárt magába, mint egy állatot. Szerettem volna máshol lenni, valakinek a barátja lenni és vele mászkálni, vagy akár egyedül, csak úgy, a városban, bámulni mindazt, ami történik, azt az ezernyi dolgot, amiről én semmit sem tudok. Apám minden meccsen kinn volt, otthon vagy idegenben, bekerült a csapat szakmai stábjába, így ott ülhetett a kispadon, buzdított, toporzékolt, egyik cigarettát a másik után szívta. És én, hogy ne okozzak neki csalódást, rugdostam a gólokat.

Tizenhat évesen mutatkoztam be az ificsapatban, mert, ahogy mondták, jó gólszimatom van. Rettenetesnek tűnt ez a kifejezés, ami illik egy szarvasgomba-kereső vagy vadászkutyára, de nem rám, aki csak az egymás után múló évszakok illatát éreztem, melyek sodortak magukkal. Egyik éjjel azt álmodtam, hogy az ellenfél kapuja mellett volt egy kút, és én behajoltam, hogy megnézzem, mi van benne, de sötét volt odabenn, semmit se lehetett látni, csak egy kutya sírása hallatszott.

Tényleg nem értem, hogy tudtam minden meccsen gólt rúgni. Mert sztár vagy, mondogatta apám fanatikus büszkeséggel. Én viszont azt hiszem, egyszerűen csak a többieknél jobban értem a légüres tér lényegét. A pályán, ahol minden mozog, rohan, a játékosok megpróbálnak minden teret elfoglalni, de az örvény közepén mindig marad egy üres pont, engem ez vonz, belevetem magam ellenállás nélkül. Aztán ott találkozom a labdával, és behelyezem a hálába. Gondolom, ez olyan lehet, mint találkozni egy lánnyal egy nagy bevásárlóközpontban: szörnyű a zürzavar, az emberek jönnek-mennek, egymásnak ütköznek, de aki vár, az egy üres pontban van, nem lát semmit, nem ért semmit,

mégis éppen ott áll, ahol a szerelem elhalad. Barátnőm, az igazat megvallva, nem volt, apám mindig azt mondta, nem kell az időmet érzelmi marhaságokra feccsérelnem, és hogy szenteljem magam annyira a focinak, mint ahogy egy ferences szerzetes önmagát az Úrnak szenteli.

Én titokban átkoztam a focit, de aztán vasárnap mégis hirdetem az igét.

Aztán, egy nap, emlékszem, szakadt az eső, bemutatkoztam az első ligában. Vesztésre álltunk, otthon, egy nullra, tíz perc volt hátra a meccsből: a mester azt mondta, gyerünk, fiam, te mész be. Összeölelkeztem az öreg csatárral, aki csuromvizesen jött le, és kihelyezkedtem jobbra, a szélre. Amikor a meccs már majdnem befejeződött, és én még labdába sem értem, láttam, hogy a középpályásunk felbőszült bikaként tör előre, készen arra, hogy bevigye az utolsó dőfést. Láttam, milyen csámpásan fut, milyen sután lendíti lövésre a lábát, és kitaláltam, hol van az a pont, ahol a labda majd ki fog menni: oda helyezkedtem, és oda is érkezett a lecsúszott, célt tévesztett lövés. A labda eltalálta a sípcsontot, felpördült és furcsa ívben behullott a kapus mögött a hálóba.

Abban az évben tizenkét gólt rúgtam, a következőben tizennyolcat. Apám kiragasztgatta a sportújságok címlapjait a nappali falára. Azt mondta, te vagy az én büszkeségem, az álmaim beteljesülése, életem egyetlen értelme.

Egyszer, egy mesterhármás után interjút kellett adnom az újságíróknak. Azt kérdezték tőlem, mit gondolok, jobb vagyok-e, mint bizonyos régi játékosok, akiknek még a nevét se hallottam soha; hogy éjszakánként a válogatottal álmodom-e; igaz-e, hogy a Real Madrid érdeklődik utánam; hogy tévés barátnőm van; hogy valóban kommunista vagyok-e, mint ahogy azt rebesgetik.

Próbáltam nagyvonalú és udvarias lenni, és sokat nevetni. Apám azt mondta, hogy olyan voltam, mint egy visszamaradott gyerek; azóta csendben vagyok. Tíz év az első ligában, egyetlen nyilatkozat nélkül, négyszer voltam gólkirály, soha nem állítottak ki, sárga lapot is csak szándékos kezezésért kaptam, mert egyik-másik vasárnap kedvem támadt a kezembe venni a labdát, megállítani mindent és hazaküldeni mindenkit. Menjetez innen, el, el innen! Ti, akik megtehetitek, menjetez vendéglőbe, sétálni, legyetek gyilkosság áldozatai, menjetez lukat ásni a homokba, szeretkezni, lerészegedni, menjetez, ahova akartok, de ne maradjatok tovább ebben a stadionban a győzelmet remélve, mert nem lehet győzelem az, amikor a labda kifogott halként vergődik a hálóban. Hagyjatok békén, nem kérek tőletek semmit, ti se kérjetez tőlem többet, én gyűlölöm ezt a játékot, amely kicsivé és boldogtalanná tesz, szeretnék csak lefeküdni a gyepre és aludni.

De csak jöttek a labdák, én lőttem, és majdnem mindig gól lett. Láttam az ellenfél játékosait, fogták a fejüket, a hajuk izzadságtól és zselétől fénylett, térdre hullottak, és én sajnáltam őket. Úgy tűnt, hogy a meccsen nincsenek győztesek és legyőzöttek, hanem egy nagy egészből van szó, amihez mindenki valahogy hozzájárul, mint ahogy a fény és a sötétség órái együtt teszik ki a napot. Apám néha még bejött az öltözőbe, hogy megöleljen: zakóban és nyakendőben; én meztelenül, mint egy ázott kutya, és a vállamat veregette. Vagy füzeteket hozott, és minden oldalra kellett írnom egy ajánlást az aláírással. Írjad, mondta, Mariának, sok szeretettel, Rossának, a szép szeműnek, írjad, gyerünk, és úgy írd alá, hogy el lehessen olvasni, ne olyan tétova macskakaparrással. Te sztár vagy, te vagy a fiam, olyan, amilyet mindig is akartam.

A pénzből, amit kerestem, apám vett egy villát az előkelő negyedben, a város és a tenger között. Vett néhány szép autót is, mert, ahogy mondta, ki látott már futballistát Mercedes nélkül. Én szerettem volna kismotorral járkálni, érezni, ahogy az arcomba vág a levegő és magával viszi a gondolatokat, de nem motorozhattam, ebben apám hajthatatlan volt: elég egy gödör, egy megcsúszás, egy örült, aki átmegy a piroson, és viszlát, karrier.

Én azt mondtam: rendben van, mester, és ő boldog volt.

Tíz év a legmagasabb osztályban, mint egy alvajáró egy vég nélküli folyosón. Levetkőzni, felvenni a rövidnadrágot és a mezt, játszani, gólt rúgni, lefürdeni, felöltözni; meg a fekete táblák, mint az iskolában, nyilakkal és mozgásirányokkal; meg a csapattársak, akik furcsán néznek rám, és én is furcsán nézek rájuk, csapattársak, akik továbbra is minden évben cserélődnek, ki sem alakulhat bármiféle rokonszenv; meg aztán az újságok a fényképpel minden vasárnap, minden hétfőn, ahogy gólt lövök vagy ahogy tátott szájjal levegő után kapkodok, és láttam, hogy én vagyok, mégsem ismertem magamra. És mellettem mindig ott volt apám, láthatatlanul, hogy megmondja, mit csináljak.

És most itt vagyok a tizenegyespontnál, a világbajnoki döntő utolsó percében, mert én vagyok a válogatott középcsatára, a mezem rálóg a nadrágra, a sportszámam letűrve, az egész világ engem néz, gyerekek és apák összeölelkezve, feleségek talpon, a szalonban a dívány mögött, millió baráti társaság dohányozva, kiabálva, aztán lassan elcsendesednek, a tekintetek a képernyőre tapadnak, a könyökök a térdeken, mindenki azt várja, hogy lőjek: apám a díspáholyból néz, és ott van a világ összes tévékészülékében, az összes házban, rám mutat, azt mondja, az én fiam, zseni, nem egy lángész, mégis zseni, most fut neki, most lő, és...

Én nekifutok a világbajnokság utolsó büntetőjének, már évek óta tart ez a nekifutás, megtettem sok kilométert, és most a végére értem.

A kapus elmozdul, egyensúlyát veszti, már majdnem fekszik, már minden ember talpon, a kezek a magasban, és már hallom apám éles hangját, ahogy üvölt: gól!, győztünk, győztem!

De én ezt a tizenegyest inkább fölé rúgom, az ostobaság végtelen egébe.

Matolcsi Balázs fordítása

Marco Lodoli (1956) nemzedékének néhol nagyra tartott, másutt elfeledett szerzője. Az írás mellett mindeddig megtartotta középiskolai tanári munkáját is. Pályáján a valóság nyers tónusú ábrázolásától a klasszikusabb formanyelv felé tart. Művei: *Diario di un millennio che fugge* (Egy gyorsan múló évezred naplója), 1986; *Snack bar Budapest* (Budapest presszó, Silvia Bre társszerzőjeként), 1987; *Grande raccordo* (Nagy körgyűrű), 1989; *I fannulloni* (A semmittevők), 1990; *Crampi* (Görccsök), 1992; *Grande circo invalido* (Nagy rokkant cirkusz), 1993; *Cani e lupi* (Kutyák és farkasok), 1995; *Il vento* (A szél), 1996; *I fiori* (A virágok), 1999; *La notte* (Az éjszaka), 2001; *I professori e altri professori* (A tanárok és egyéb tanárok), 2003.

Az olasz irodalom önéletrajza

Irodalmi társaságokban gyakran rebesgetik – meglehet, csak adomának szánva –, hogy némely hiú szerző úgy gondoskodik síron túli jó híréről, hogy jó előre megírja és készenlétebe helyezi saját nekrológiáját. Michel Turnier is bizonyára hallott efféléről, s talán épp hiú társainak kifigurázására írta meg *Egy író nekrológja* című groteszkjét, amelyben önmaga pályáját méltatja, 2022-es halála alkalmából... Turnier humoros írása azonban később egy komoly kiadványhoz is ötletet adott: egy fiatal, de már jó nevű francia irodalomtörténész elhatározta, hogy irodalmi lexikont szerkeszt ezzel a módszerrel, szócikkeket írat önmagukról a kortárs francia írókkal. Hamarosan meg is született *Le Dictionnaire* című, különös adattára, s ez adott aztán mintát olasz pályatársának, Felice Piemontese író-újságírónak, hogy *Autodizionario degli scrittori italiani (Olasz írók önlexikona)* címmel elkészítse a műfaj olasz változatát.

Piemontese igazi lexikonszerkesztőként, a tudásközlés becsvágyával és felelősségével látott munkához. Azt kívánta elérni, hogy a sokféle személyeségből és elfogultságból ne csak érdekes olvasmány, hanem sokféleképpen összevethető és kontrollálható, sok nézőpontú tudástár álljon össze. Ezért a kor valamennyi jelentős, élő olasz íróját-költőjét bevonta a munkába, sőt, a válogatásnál a kialakult kánonnal sem érte be, kritikai igazságot kívánt szolgáltatni a megítélése szerint igaztalanul mellőzött szerzőknek. Az elkészült kötetben végül kétszázötven alkotó szólalt meg, s a bevezető azt is elárulja, hogy a felkértek közül sokan lelkes támogatói voltak a munkának, mások csak vonakodva vettek részt benne, s akadtak olyanok is, akik elutasították a felkérést. Utóbbiakról a szerkesztő ezt mondja: „A távolmaradást főképp azzal indokolták, hogy nem képesek, vagy hogy nem is lehetséges magukról beszélni, még a harmadik személy ingatag paravánja mögül sem (vagy sokszor épp emiatt).” Piemontese azt sem titkolja el, hogy ingerült visszautasítást, udvariatlan hallgatást és sértett követelőzést is kapott, s hogy egyvalaki azért utasította el, mert a betűrendes szócikkek sorában bizonyos társa megelőzte volna őt. A hiányok ellenére végül is a névsor igen reprezentatívnak mondható, és eléggé mérvadónak ahhoz, hogy a kötet átfogó képet adhasson az ezredvég olasz irodalmáról.

A megszólaló szerzők szabadon megválaszthatták, hogy milyen formában írjanak magukról – milyen hangnemet válasszanak, mekkora terjedelmet sajátítsanak ki, komolyan vegyék-e vagy tréfára fogják-e a dolgot –, egyetlen megkötést kellett csak szem előtt tartaniuk, azt, hogy harmadik személyben, mintegy önmagukból kilépve szóljanak. Érthető tehát, hogy nagyon sokféle változat született. Voltak, akik tüntető szerénységgel csak születésük helyét, idejét és megjelent műveik könyvészeti adatait adták meg. Mások természetesebb mértéktartással éltek, s így adtak hasonlóképp tárgyilagos beszámolót a maguk pályájáról.

A tárgyilagos hangvétel mellett többen rövid alkotói önjellemzést is megpróbáltak belefoglalni a pályaképbe. A magyar születésű Tomaso Kemény például az alábbi mondatot illeszti bele kétoldalas, részletes ismertetésébe:

Arról álmodik, hogy a szavakon keresztül egyfajta állandóan növekvő-változó életörömet tudjon felmutatni, amely a kozmikus anarchia kívánalmi szerint folyamatosan közelít a szépség küszöbéhez.

A költői attitűd efféle tömör megfogalmazását olykor bőszéges elemzés teljesíti ki, mint például Valerio Magrellinél is, akinek szócikkét – mivel a szerző versekkel szerepel összeállításunkban – alább teljes terjedelmében közöljük. A tárgyszerűen szóló szerzők közül többen is önironikus részletekkel oldották fel komoly hangnemeket. A meglehetősen bőbeszédű Umberto Eco már az adatokat és a történeteket is a társalgás kissé oldottabb nyelvén sorolja, négy oldalt is meghaladó tényhalmazát pedig egyenesen öniróniával zárja:

Ecónak, ha azt a vörös fonalat keresi, amely egybefűzi különféle te-

Szócikkek az Olasz írók önlexikonából

Az alábbiakban összeállításunk valamennyi olyan írójának és költőjének önbemutató írását közöljük, akik szerepelnek a lexikonban. Magunkénak érezve Piemontese szerkesztői elvét az alfabetikus sorrendet követjük.

Conte, Giuseppe

Giuseppe Contét (született 1945-ben, Porto Maurizio városában) nehéz lenne kategóriába sorolni, ha egyáltalán szükséges őt kategorizálni és lexikonba felvenni. Olykor tanulmányíróként és teoretikusként, sűrűbben költőként, olykor pedig, némi kétkedéssel, prózaíróként emlegetik. Munkásságát illetően megoszlanak a vélemények: egyesek barokk, mások romantikus szerzőnek tartják, többen pedig a neoklasszicizmus, az orfizmus vagy éppenséggel D'Annunzio követőjének tekintik. Úgy tűnik, művei középpontjában két téma áll: a természet – amely miatt egyesek ökológusnak, mások árkádistanak titulálták – és a mítosz, amelynek köszönhetően vagy a formalizmus maradi hívének, vagy a lázadó írek és az amerikai indiánok barátjának mondták. Talán kizárólagos, behatárolható formában nem is létezik. Mégis, akik mostanában találkoztak vele Liguria, Bretagne vagy Tamil Nadu környékén, termetre magas, művelt férfiként írták le, akit felettébb érdekel minden, ami a szexualitással és az erotikával kapcsolatos, aki szüntelenül szimbólumok és istenségek után kutat, aki D. H. Lawrence-et tekinti mesterének, és rendszerint egyedül vacsorázik valamelyik apró, halételeket kínáló étterem egyik tengerre néző asztalánál. Azt is ismerőseitől tudjuk, hogy hol az iszlám vallással, hol a hinduizmussal (azon belül Siva istennő követőivel), hol pedig a dzsinizmussal szimpatizál. Meg hogy a rasszistákat szörnyűnek, a fiumei haditettet pedig elbűvölőnek tartja. Becsülettel megállja tehát a helyét az a feltételezés, hogy Giuseppe Conte mint kategóriába sorolható, konkrét létforma nem létezik, hogy inkább álmok összessége, ideértve a lidérces álmokat is, melyektől gyakorta elrémül egy némely lombard szobakritikus.

De Carlo, Andrea

1952. december 11-én született Milánóban. A *Treno di panna* (1981, Einaudi), az *Uccelli da gabbia e da voliera* (1982, Einaudi), a *Macno* (1984, Bompiani), a *Yucatan* (1986, Bompiani) és a *Due di due* (1989, Mondadori) című könyv szerzője.

Lamarque, Vivian

(Anyakönyvi nevén Provera Pellegrinelli Comba, Trento járás Tesero városkájában született – neki Esero, azaz Leszbosz jobban tetszett volna! –, 1946. április 19-én.)

Rendkívül sajátos hangvételű költőnő, aki hosszas rábeszélés után huszonhat évesen válogatást publikált több száz költeményéből, melyek gyermekora óta észrevétlenül gyűltek fiókjai mélyén (Giovanni Raboni szerint „úgy ír, mintha az írásnak köze sem volna az irodalomhoz”). *L'amore mio è buonissimo* (1978) című kötetét a *Teresino* (1981) című verses önéletrajza követi; ennek sorai között felsejlik ellentmondásokkal teli gyermekora (valdens gyökerek, protestáns pásztor nagypapa, kilenc hónapos korában szülőcsere, négyévesen nevelőapját is elveszíti), Paolo Lamarque-kal, „a festők festőjével” kötött házassága, „kis gall” lányának születése és a különválás.

A Teresino sikere ellenére (első mű kategóriában elnyeri a Viareggio Díjat) a költőnő újból kizárólag önmagának és fiókjának ír, figyelmét csakis arra fordítva, hogy – akárcsak Teresino társa, Petit Poucet – egykori, elveszített családjának nyomait keresse „az erdőben”. Ezekben az években Valéry és Baudelaire munkáit fordítja, újraírja a *La bambina che mangiava i lupi* című művét, és megalkotja *Questa quieta polvere* című poémáját (Natalia Ginzburg jelenti meg), amely a halállal folytatott drámai párbeszéd, s amely miatt később jungi pszichoanalízisre szorul. Annak a pszichiáternek, aki visszavezeti az életbe és visszaadja egykori derűjét, számos levelet és rajtot szentel, s neki ajánlja *Il signore d'oro* (1986) és *Poesie dando del lei* (1989) című köteteit is.

Újult erővel fog az olasz nyelv tanításához, *Libro delle ninne-nanne* című kötetének megjelentetéséhez és ezernél is több kiadatlan írásának újrendezéséhez. Vivian Lamarque versei kapcsán „a szív intelligenciájáról” (Sereni), „szelíd kegyetlenségről” (Cordelli), „már-

vékenységeit, az a mondat jut eszébe, amelyet államvizsgálója előtt Luigi Pareysontól hallott, s amely nagyjából úgy hangzott, hogy mind-egyikünk egyetlen eszmével a fejében születik, és egész életében csak is ezt járja körül. Ő ezt a mondatot akkor reakciónak találta: mintha egy eszme kibontásában nem játszana szerepet a fejlődés és a változás. Érett korában rájött, hogy Pareysonnak igaza volt, és ő, Eco is egész életében egyetlen központi eszmét kerget megszállottan. Csak még korai volna megmondani, hogy mi az.

Alberto Moravia úgy ironizál, hogy amerikai típusú curriculum vitae-t, aforisztikus önvallomást és útlevelkérő űrlapot elegyít rövid szócikkében:

Alberto Moravia – Moravia nem álnév, hanem második név – Rómában született, 1907. november 28-án. Testmagassága 1,80 méter. Hajszíne barna (most már fehér). Szeme zöld. Különös ismertetőjele: sántít (már bottal jár).

Nincs diplomája. Angolul és franciául beszél.

37 nyelvre fordították le.

17 regényt, 10 tanulmány- és cikkgyűjteményt, 12 elbeszéléskötetet és 10 drámakötetet publikált.

Hobbija: utazás.

Kedvenc mondásai: azért írok, hogy megtudjam, miért írok; egyik élet annyi, mint a másik; nem szeretem a saját könyveimet, a másokéit szeretem.

Háromszor házasodott: először Elsa Morantéval templomban, másodsor Dacia Marainivel élettársként, harmadszor Carmen Llerával polgári esküvőn.

A hazájában is kevésbé ismert Nanni Cagnone a tökéletes megkettőződés humorával ajándékozta meg az önlexikont (no meg némi hetyke dicsekvéssel is):

Amikor egy kétes értékű költőkonferencián első ízben találkoztam Cagnonéval, úgy beszélt magáról, hogy ő egy „Liguriából származó nyugati, abból a fajtából, amelyre ráköszöntött az alkony”. Emlékszem, mennyire elképedtek a padtársaim. Én nem ismertem a munkáit. Amikor elolvastam őket, azt mondtam magamban: mi csoda lehetetlen alak! [...] Később megtudtam,

már vad” egyszerűségről (Raboni) és megtévesztő átláthatóságról szokás beszélni: „versei nem azok, aminek látszanak” (Fortini).

Magrelli, Valerio

1957-ben született Rómában. Filozófia szakon szerzett diplomát; különböző periodikák, folyóiratok munkatársa; tanulmányokat, verset és prózát, könyveket és könyvrészleteket, lappangó verstördékeket és verssorokat fordított: Mallarmé, Verlaine, Valéry, Debussy, Scève, Marot, Jabès, Deguy, Breytenbach, Éluard, Duvert, Robespierre, Vian, Perce, Picasso, Péguy, Jarry, Fargue, Jacob, Supervielle, Toulet, Cendrars, Reverdy, Jouve, Cocteau, Radiguet, Tzara, Breton, Aragon, Soupault, Desnos, Roussel, Artaud, Saint-John Perse, Char és Ponge műveit. Kritikusként előbb a dadizmusról írt monográfiát, majd Proust, Madame de Staël, Apollinaire, Perce, Joubert, Valéry, Debussy, Verlaine és Gide művészetéről közölt cikkeket és tanulmányokat.

Első versei 1977-ben jelentek meg a *Periodo ipotetico* és a *Nuovi argomenti* című folyóiratokban, majd két verskötete látott napvilágot, az *Ora serrata retinae* (1980, Feltrinelli, Milánó) és a *Nature e venature* (1987, Mondadori, Milánó).

Ora serrata retinae című kötete harmadik kiadásának egyik jegyzetében, életművét kommentálva Magrelli ezt írta: „második kötetemmel, annak »kettős találatával«, azaz kettős térlátásával át akartam lépni az egy szemszögből történő látásmódról a több szemszögű látásmódra, önmagunk belülről látásából a magunk külső szemlélésére, a tömbyszerűségből a részletezettségbe, úgy, hogy megmozgatom az első kötet mozdulatlan felszínét, felborzoló víztükrét, és olyan yira felrázom az írást, hogy a visszatükröződő alakok darabokra hulljanak szét. Mindezt szem előtt tartva valójában nem tettem mást, mint hogy felerősíttem azt a megfoghatatlan, tűnékeny érzést, amelyet az emberi rövidlátóság kelt, és amelyet első kötetemben nyilvánvalóvá tettem és egyúttal elnyomtam, vagy talán éppen azért tettem nyilvánvalóvá, hogy elnyomjam... Van valami tanulságos és felderítetlen a látás és a betegség eme találkozásában. Mintha a világosság és éleslátás csak úgy valósulhatna meg, hogy valami zavaros, tartalom nélküli, változékony, homályos és lüktető mélységből tör fel.”

Több ízben a manierizmus hatásának tulajdonították, hogy e költészet megőrzi a klasszikus versmértéket – az endecasillabót, a settenariót –, ám ezek lüktetését eltérő ritmusok szüntelen játéka zavarja meg. Mindehhez olyan nyelvi eszközök használata járul, mint az anagramma vagy a kalligramma, melyek az írás formavilágának fokozott megbecsülésére vallanak.

Montefoschi, Giorgio

Ha egy író azt a célt tűzi ki maga elé, hogy (hétköznapi csevegésnek szánva) áttekintse teljes munkásságát, ahogyan egy festő életművét vesszük szemügyre (már amennyiben igaz az állítás, hogy módosítgatva bár, az írók mindig ugyanazt a könyvet írják újra, aminthogy a festők is mindig ugyanazt a képet festik, még ha felismerhetők is benne előbb a hatások, a tanítómesterek, az újszerűség kényszerítő ereje, később az észrevétlen átalakulás, végül pedig az, hogy elillan a minta, s – most már – csak egy értő és mindentudó szem képes felismerni...), abban a nyugtalanító helyzetben találja magát, hogy kellő távolságból és más szemszögből kell szemlélnie mindazt, amit addig írt, jelen esetben hét regényt. Nyugtalanító érzés, mert nem szeret kritikusai szemmel eltávolodni attól, amit csinál; jóllehet ez a kívánság igen gyakran, az elszakadás különleges helyzeteiben legyőzi benne a félelmet. Nem képes őszintén megállapítani, hogy írói pályafutásának melyik állomásánál tart. Félt meghatározni. És legfőképpen: nem tudja, hogy az erről szereshető benyomása pontos-e. Valószínű, hogy a regényekben ez a „rövidlátás” jelen van. És a titkos vágy is, hogy kövesse. Ez pedig azzal a kettős következménnyel jár, hogy egyrészt képtelen „fejben” írni s csak azután papírra (azaz csak írva tud írni), másrészt képtelen magáról beszélni.

Egy-két dolgot azonban világosan lát. Azokról a polgárjogot nyert sablonokról van szó, amelyeket könyvei alapján fogalmaztak meg róla, s amelyekkel ő maga nem tud egyetérteni. Egyszerűen szólva azzal, hogy őt a polgárság és Róma írójának tartják. Ezeket az értékítéleteket egy másfajta rövidlátás hívta életre. Az „egyszer használhatóság” rövidlátása, amelybe beleszorították a könyvkiadást és a hírgyártást is. Nézzük hát először Rómát. Rómáról kizárólag mint városról beszél: házáiról, utcáiról, lakásairól. Egy helyről. Olyan helyről, amely valódi hely erejével bír. A polgárságról

hogy ez a Cagnone nem valami jó piáros, sőt, bizalmasan azt is elárulták róla, hogy mivel szemérmetlenül nyílt, és sohasem nyalta ki a seggét senkinek, outsidersnak lehet tekinteni. Vagyis pontosan igazolták előérzetemet.

A mindig szarkasztikus Luigi Malerba ezúttal szelíden lemondó bölcselkedést is odaállított szarkazmusa mellé:

Néha attól tart, hogy ő csupán egy tükör, amely visszaveri a világ némely történéseit, már amennyiben a világ létezik. A tükör azonban nem őrzi meg a visszavert képeket, sem tökéletlenségeikben, sem érényeikben nincs része, léte átmeneti és változó, avagy egyáltalán nem is létezik. Ha így áll a dolog, akkor én sem létezem, gondolja, ez pedig nagy pech volna neki is és olvasóinak is.

A személyesség azonban nem burkolózik minidighumorba. A depressziójáról egykor naplóregényt publikáló Ottiero Ottieri a harmadik személy távolságtartó nyelvtanával is pőrere vetköztetve tárja elénk lelkét:

Kétpólusú, azaz depressziójából veszélyes

jókedv-időszakok törnek fel, veszélyesek, mert ássák a szakadékot az újabb, igen fájdalmas visszaeséshez. Kétpólusú, Cassano szerint mániákus és kényszeres. Zapparoli pszichiáter szerint nem viseli el az örömet, a szenvedés folytonosságára van szüksége. Csak úgy képes írni, élni, hogyha rendszeresen mérgezi magát: alkohol, cigaretta, erős tea, kávé. Egészségtelen életmód. Hasnyálmirigye már kezdi megérezni. Korán meghal? Állandó nyomás alatt kiégnek a csodás gép biztosítékai. Önnek halálféltelme van, mondaná a milánói Zapparoli. Meghosszabbítom és jobbra fordítom az életét, mondja a pisai Cassano.

A nyugtalanító vallo-más szemérmesebb hangon is megszólal. A nálunk is jól ismert Claudio Magris az ifjúkor lélektani örökségéről is finoman elegáns, az Appennini-félszigeten ritka esszéstilusban ír:

1939. április 10-én született Triesztben, ahol tizennyolc éves koráig élt, s ahol néhány emberben [...] és némely környezetben, tájban [...] megtalálta az élet

pedig annyit – ha a szó hagyományos értelmében egyáltalán létezik még –, hogy minden abból a pár interjúból származik, amelyet gyerekkéjjel adott (életkorára jellemző hevességgel). De hát '68 után voltunk. Azt akarta mondani – picit provokálva az újságolvasókat –, nem igaz, hogy minden politikaivá és közérdekűvé vált. Hogy vannak olyan emberek – sajnos az egyszerűség kedvéért társadalmi hovatartozásukkal nevezte meg őket –, akik más okból szenvednek vagy más okból boldogok, olyasvalamitől, ami nem feltétlenül politikai természetű, vagy nem arra való, hogy nyilvánosság elé tárják, netán értekezleten vagy gyűlésen vitassák meg. Ezért aztán kötelességének érezte... Nem, nem érezte kötelességének: egyszerűen beszélni akart ezekről a dolgokról. S ki lehetett volna névtelenebb, kevésbé „szem előtt” levő, mint az általa ismert polgári családok? Ki volt megőrzőbb náluk? De akkoriban polgárinak minősült mindenki: munkás, paraszt... „Civilek”, „nem politizáló” egyesülete, miegymás... Két kritikus, Citati és Raboni kitaró munkája kellett ahhoz, hogy mindenki megértse, írónk nem magánügyekkel, nem a „polgársággal” meg a „házassággal” foglalkozik.

Az mindenesetre igaz, hogy írásaiban a házastársi kapcsolat metaforájába minden másnál több üzenetet rejtett. Úgy érzi, hogy hetedik, *Il volto nascosto* című regényével fordulóponthoz érkezett. A továbbiakban bizonyos teljességre vágyik: hogyan lásson maga előtt egy falut, egymástól különböző létformákat és hosszabb időt. Még ha ez a homályos vágy – jól látja – a leltár javát szolgálja is; mert valahányszor belemerül egy új regénybe, arra vágyik, amit már leírt. A papíron bizony a teljesség összezsugorodik. A téma, a papírlap és minden egyéb valamiféle sorvadásnak indul, s ez meggátolja abban, hogy azt tegye, amit szeretne. Meglehetősen nehéz elmagyarázni, de ebben áll az ő írói mivolta.

Nigro, Raffaele

Dél-Olaszország és benne Basilicata utóbbi harminc esztendejének számos változása kitapintható Raffaele Nigro életművében, aki 1947. november 9-én, Basilicata tartomány Melfi nevű városában született. [...]

A hetvenes évek elején, miután megtapasztalja a Campi Elisi-féle underground világot, zenész költők és írók olyan társulását, amely igen közel áll a beat-generáció kulturájához és a szélsőbaloldali fiatalok mozgalmai-

hoz, Daniele Giancanével és Alessandro Zaffaranóval együtt életre hívja az Interventi culturali (Kulturális beavatkozások) nevű csoportot. Az alternatív avantgárd csoportosulások ideje ez; az iskolai tömegoktatás szülöttjei felismerik, hogy immár kreatív életet élhetnek, csoportokká alakulva, mikrostruktúrákat alkotva képessé válhatnak arra, hogy bizonyos fokig reagáljanak az ipari méreteket öltő könyvkiadás túlhatalmára, önálló kiadáshoz folyamodva, olykor stencilezett formában. Megszületik a „Quaderni del Gruppo” („A Csoport Füzetei”), továbbá egy verseket és prózairásokat közlő sorozat; ebben jelenik meg Nigro *Antymat&mata* című verskötete is, amelyet Cummings ihletett, és amely erősen ironikus hangot üt meg a neoavantgárddal és a bécsi kör által eszményített matematikai nyelvezettel szemben. [...] A XV. és a XVI. század lucanai és pugliai irodalmának tanulmányozásába kezd, s közben különös figyelemmel és odaadással kutat magán- és általi irattárakban, s gyűjti a nép szájhagyományként élő művészeti alkotásait. [...]

A tartományok kultúrájának kutatása és szondázása egyre inkább alkotói tevékenységgel párosul. [...] 1981-ben *Il grassiere* című műve Vito Signorile rendezésében nagy sikert arat Martina Franca Verdi színházában, és később a Quattrocittà, az országos írószakszervezet egyik tagja könyv formában is kiadja. [...] Ezután további színpadi művek következnek. [...] Nigro tevékenységének legmozgalmasabb éveit ezek. [...] Megindítja a *Sistemi* című, Leonardo Mancinóval közösen szerkesztett, verseket és elméleti írásokat közlő könyvsorozatot, valamint a venosai Osanna kiadónál megjelenő és a lucanai kultúrával foglalkozó, *Riccardiana* című sorozatot. Ezután megalapítja az Inoltra című folyóiratot, amely a Schena kiadó gondozásában, Angiuli és Giovanni Dotoli közreműködésével jelenik meg, és amelyben hangot ad annak, hogy antropológiai szempontból kellene megközelíteni a valóság olvasatát, és ablakot kellene nyitni a földközi-tengeri kultúrákra. [...]

I fuochi del Basento című regényét Nigro 1986-ban a Raffaele Covi vezette Camunia Kiadó gondozására bízta. [...]

1988 januárjától a Rai televíziós csatorna szerkesztője, a „Bell'Italia” és a „L'Aquilone” című műsorok készítésén dolgozik, s eközben a La Gazzetta del Mezzogiorno, illetve az Il Mattino című napilapok munkatársa.

egységének, a valóság teljességének, az értékeknek és a szeretet és ironia elválaszthatatlan kapcsolatának azt az érzését, amely hozzásegítette, hogy együtt éljen belső árnyaival, hasadásra kész hajlamával, a világ és a személyiség ama válságával és felbomlásával, amelyet később oly kitartóan elemzett és mutatott be írásaiban.

És a műalkotás-szöveg kizárólagossá is válhatott. A parasztregegyeivel nálunk is sikeres Ferdinando Camon minden adatot mellőz, csupán írói hitvallását fogalmazza meg egy jellegzetesen szépírói hasonlattal:

Nem író, legalábbis nem tekinti magát annak; ember, akinek problémái vannak, s aki szavakat használ, hogy más, hasonló problémákkal bíró emberekre leljen. Az ókoriak nagyon ügyeltek, hogy mindig legyen náluk fémpénz, amelyet haláluk esetén gondos kezek a szájukba tehetnek, hogy megfizessék vele az alvilági utazást. Camon ugyanezért ír könyveket. Egyet közülük menlevélként szeretne magával vinni.

Antonio Donato Sciacovelli

Tizenöt év a bibliográfiák tükrében

Olasz irodalom – magyar olvasók: a jelenlegi helyzet
(1990–2005)

Mint már több alkalommal említettem¹, a magyar olvasók és az olasz irodalom rendszerváltozás utáni kapcsolata meglehetősen „szerteágazó”. Olyan évtizedek után, amelyekben az olvasmányokat a kommunista párt kultúrpolitikai szervei határozták meg, s amelyekben az állami kiadók válogatásainak pontos körülhatároltsága volt jellemző, a piac törvényei olyan „rendszer” kezdtek módosítani, amely bizonyos ellenállást tanúsított, mert mélyen gyökerezett a népesség néhány intellektuálisan aktív rétegében. Az eltelt másfél évtizedben a „rendelkezésre álló” írók száma is jócskán megnövekedett, mert a könyvkiadás nemcsak az újdonságok felé vette az irányt (nemcsak kortárs szerzőket jelentetett meg), hanem eladdig kevésbé ismert „klasszikusokat” is újra felfedezett. Létrehozott továbbá legalább egy jelentős, kétnyelvű sorozatot is (a Norannál a *Leonardo Könyvek*), amelyhez más, főképp gimnáziumi és egyetemi tanulmányokat elősegítő kiadványokat is csatlakoztatott (Eötvös József Kiadó), és ha e könyvek nincsenek is a forgalmazás középpontjában, meg kell jegyeznünk, hogy jelenlétük egy olyan sajátos szektor fejlődését jelzi, amely nem merül ki a polcok színes fedelű kiadványaiban (nyelvkönyvek, gyakorlófüzetek, ezerféle kisszótár és szógyűjtemény, melyek mindegyike más-más diákrétegnek készült), hanem olyan olvasók között is erősen terjeszti az eredeti nyelven olvasást, akik az adott idegen nyelvnek nincsenek teljes birtokában.

Az olasz irodalmi kiadványok változatosabb színpéjéhez a rendszerváltozás előttihez képest sokkal gazdagabb kritikai munkásság is társul: valósággal burjánzanak az új italianisztikai folyóiratok, melyek a különféle székhelyeken dolgozó italianistáknak (magyarországiaknak és külföldieknek is) több és jobb eszmecserére teremtettek alapot, csaknem valamennyi oktatót és kutatót összefogták, akik az italianisztikához közvetlenül vagy közvetve kötődő témákkal

¹ Vö. *Letteratura italiana in Ungheria: una nuova ondata di traduzioni alla ricerca di un'affermazione nei primi tre anni del millennio (Olasz irodalom Magyarországon: befogadtatást kereső új fordításhullám az ezredforduló első három évében)*, in: Adriano Papo–Gizella Nemeth (szerk.): „Hungarica varietas”. *Mediatori culturali tra Italia e Ungheria („Hungarica varietas”. Kultúráközvetítők Olaszország és Magyarország között)*, Edizioni della Laguna, Mariano del Friuli, 2003, 147–150. o.; valamint *Possibilità di integrazione culturale tra Italia ed Ungheria: scelte editoriali a confronto (A kulturális integráció lehetőségei Olaszország és Magyarország között: kiadói választások itt és ott)*, in: Tóth József (szerk.): *Határsávok. A BDF-BTFK Tudományos Kiadványsorozata*, Szombathely, 2003, 149–156. o.

foglalkoznak. Elméleti fejtegetéseiket e szerzők most olyan periodikák hasábjain láthatják viszont, mint a *Nuova Corvina* (kiadója a Magyarországi Olasz Kultúrintézet), az *Italianistica Debreceniensis* (Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, olasz tanszék), az *Ambra* (Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, romanisztika tanszék), a *Verbum* (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba, Neolatin Nyelvek és Irodalmak Intézete) s legújabban az *Annuario* (2005-től *L'Ape – Annuario*, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar, olasz nyelv és irodalom tanszék), s ezeken kívül az általánosabb tárgykörű folyóiratok (*Helikon*, *Világosság*) tematikus számaiban és egyes ide vonatkozó közleményeiben is.

A jelenlegi helyzet mérlege kétségtől pozitív; ha ugyanis belelapozunk a Vig István által néhány éve publikált *Bibliografia dell'italianistica in Ungheria (1945–1995)* című kiadványba, azt látjuk, hogy a legáltalánosabb értelemben vett italianisztika terén – a magyar tudós-szerző kötete teljesebb szemléletű – a kiadványok és a publikációk fokozatos számbeli növekedése nem lassul, sőt, az új periodikáknak köszönhetően valóságos exponenciális növekedés van kialakulóban, amely a fogadókészségben ez idáig nem jeleskedő sajtótermékeket is képes bevonni a folyamatba. Főképp azoknak az irodalomtörténeti és komparatistikai közleményeknek a nagy száma lenyűgöző, amelyek nemcsak magyar tudósoknak és egyetemistáknak szólnak, hanem nemzetközi olvasóközönségnek is (minthogy ezen írások közül nagyon sok olasz nyelven íródott).

Alább közölt bibliográfiám egyrészt azokat az olasz irodalmi műveket veszi számba, amelyek az utóbbi másfél évtizedben kötetben jelentek meg magyarul², de nem előző kiadások újranyomásai vagy nagy klasszikusok fordításainak régebbi és ma is forgalomban levő kiadásai (*Isteni Színjáték*, *Dekameron* stb.); másrészt azokat az elméleti írásokat, amelyek vagy könyv alakban láttak napvilágot (monográfiák, gyűjteményes kötetek), vagy a következő folyóiratok cikkei, tanulmányai voltak: *Nuova Corvina* (**NuCor**), *Ambra* (**Ambra**), *Italianistica Debreceniensis* (**ItDebr**), *Annuario*, *L'Ape – Annuario* (**Annuario**), *Verbum Analecta Neolatina* (**VerBAN**), *Dante Füzetek. A Magyar Dantisztikai Társaság Folyóirata* (**DanteF**), *Helikon* (**Helikon**), *Bár* (**Bár**). Nem vettem fel listámra a recenziókat és azokat a cikkeket, tanulmányokat, amelyek más, olasz témájú írásoknak is gyakorta helyet adó folyóiratokban jelentek meg (*Polisz*, *Mozgó Világ*, *Holmi*, *Magyar Napló* stb.). Ha indokolnom kellene e döntést, mindenképpen egyfajta „gazdaságossági” elvvel igazolnám magam, mondván, hogy az itt bemutatott panoráma szorososan a magyarországi italianisztika termése, a kimaradt folyóiratok feladata pedig inkább olvasmányok és „olvasmányok olvasmányainak” a terjesztése. Hasonló okból maradtak ki szépirodalmi bibliográfiámból azok a regényrészletek, amelyeket főként a *Nagyvilág* közölt, nagy figyelmet fordítva az itáliai irodalmi életre és gyakran a teljes mű könyv formájú megjelenését is megelőlegezve. Tudatában vagyok annak, hogy ez elsősorban azokat a szerzőket sújtja, akik legfeljebb vers- vagy prózaantológiában szerepelhetnek, önálló kötetre nehezen számíthatnak, ám ez az általános számvetés, amelyre vállalkoztam, túlságosan elveszett volna a részletekben, ha az ilyesfajta

² Zárójelben valamennyi fordító neve is megtalálható, kivéve, ha az adott kötetben számuk meghaladja a kettőt; ilyenkor a szokásos *et alii* formulát használok.

egyedi közléseket is belevonjuk. Megtalálhatók viszont a felsorolásban a konferenciakötetek, a tudósok tiszteletére kiadott emlékkönyvek – többek között a Fogarasi-, Koltay-Kastner-, Klaniczay-, Sallay-, Kelemen-emlékkönyv –, amelyekben nemcsak irodalomelméleti vagy irodalomtörténeti tanulmányok szerepelnek, hanem az italianisztika más ágaihoz tartozók is; helyénvalónak találtam, hogy felsorolásukkal bemutassam, mennyi figyelmet fordítanak a tanszékek és az egyéb tudományos intézmények az olasz kultúra külföldi terjesztésére, s milyen értékes munkát folytattak és folytatnak tudományáguk terén.

Ám a jelentékeny forrásszűkítés ellenére is mintegy hatszáz bibliográfiai adat sorakozik ebben a kis számvetésben, negyven adat egy-egy évre, ami statisztikailag is hű képet ad a tudósok, fordítók, szerkesztők, kiadók odaadó munkájáról, mellyel a magyarhoz közvetlenül is kötődő olasz kultúrát terjesztik, jól tükrözve azt az áldásos hatást, melyet utóbbinak a keleti „rendszerátalakítás”, a politikai és katonai gátak fokozatos eltűnése és az ezáltal erősödő közelség hozott. Sajnos a felsorolt kiadványok némelyike a „helyi” jelleg miatt nehezen fellelhető vagy megvásárolható, a nagy könyvtárakban azonban mindegyikük könnyűszerrel elérhető. Kicsiny, de becsvágyó közösségünk azt reméli, hogy eljön az az idő, amikor az érdeklődők elektronikus úton is hozzáférhetnek majd e tanulmányokhoz.

Szépirodalmi művek bibliográfiája

Agnello Hornby Simonetta: *A márkiné* (ford. Székely Éva), Budapest, Helikon, 2006, 383 o.

Aioli Valerio: *Én és a bátyám* (ford. Szokács Kinga), Budapest, JAK L'Harmattan, 2006, 179 o.

Al cor gentil. Válogatás az olasz költészetből (ford. Újhegyi Mária, Ogonovsky Edit), Budapest, Eötvös, 1998, 137 o.

Alberoni Francesco: *Szeretek* (ford. Fery Veronika), Budapest, Európa, 1998, 389 o.

Alighieri Dante: *Az új élet* (ford. Baranyi Ferenc), Budapest, Eötvös, 1996, 105 o.

Alighieri Dante: *Ha el nem tűntél volna... Szonettek és más költemények* (ford. Rónai Mihály András), Szeged, Szukits, 1995, 104 o.

Antologia della letteratura del Quattrocento (szerk. Vigh Éva, Tekulics Judit), Szeged, JATE Press, 2005, 320 o.

Aretino Pietro: *Beszélgetések, avagy A hat nap* (ford. Simon Gyula), Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2002, 256 o.

Aretino Pietro: *Beszélgetések. Az apácák élete. A hétérák tudománya*. Pécs, Littera, 1990, 130 o.

Ariosto Ludovico: *Az eszeveszett Orlando* (ford. Simon Gyula), Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994, I-II, 1275 o.

Ariosto Ludovico: *Szatírák* (ford. Simon Gyula), Budapest, Eötvös, 1996, 124 o.

Az olasz irodalom antológiája (szerk. Madarász Imre), Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996, 792 o.

Baricco Alessandro: *City* (ford. Gács Éva), Budapest, Helikon, 2006, 322 o.

Baricco Alessandro: *Harag-várak* (ford. Székely Éva), Budapest, Helikon, 2005, 205 o.

Baricco Alessandro: *Movecento* (ford. Gács Éva), Budapest, Helikon, 2005, 74 o.

Baricco Alessandro: *Selyem* (ford. Székely Éva), Budapest, Helikon, 1997, 100 o.

Baricco Alessandro: *Tengeróceán* (ford. Székely Éva), Budapest, Helikon, 2006, 197 o.

Baricco Alessandro: *Vértelenül* (ford. Székely Éva), Budapest, Helikon, 2005, 86 o.

Bellonci Maria: *Intim reneszánsz* (ford. Lukács Margit), Budapest, Európa, 2000, 548 o.

Boccaccio Giovanni: *Harmónia és életöröm. Válogatás Petrarca, Boccaccio és Chaucer műveiből*. Budapest, Interpopulart, 1993, 95 o.

Boiardo Matteo Maria: *Orlando szerelemre lobbanása* (ford. Simon Gyula), Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2006, 848 o.

- Bracciolini Poggio: *Pajkos történetek* (ford. Roboz Andor), Budapest, Pán, 1990, 186 o.
- Bruck Edith: *Gyönyörű romlásom* (ford. Székely Éva), Budapest, Belvárosi, 1994, 187 o.
- Bruck Edith: *Római lakás haszonélvezettel* (ford. Székely Éva), Budapest, Helikon, 1995, 144 o.
- Buzzati Dino: *Medvevilág Szicíliában* (ford. Barna Imre), Budapest, Ab Ovo, 2004, 111 o.
- Cajani Franco: *A csoda parafrázisa* (ford. Baranyi Ferenc), Budapest, Hungarovox, 2005, 158 o.
- Cajani Franco: *Időlovas, 1987–1988* (ford. Baranyi Ferenc), Budapest – Besana Brianza, Magyar Nemzeti Galéria – GR Edizioni, 1992, 229 o.
- Calabrò Corrado: *A feladó ismeretlen. Versek olasz és magyar nyelven* (ford. Baranyi Ferenc), Budapest, Széphalom Könyvműhely, 2000, 105 o.
- Calvino Italo: *Az egymást keresztező sorsok kastélya* (ford. Szénási Ferenc), Budapest, Európa, 2000, 124 o.
- Calvino Italo: *Marcovaldo avagy A városi évszakok* (ford. Balkó Ágnes, Telegdi Polgár István), Budapest, Nagyvilág, 2000, 151 o.
- Calvino Italo: *Palomar* (ford. Szénási Ferenc), Budapest, Noran, 1999, 228 o.
- Camilleri Andrea: *A hegedű hangja* (ford. Lukácsi Margit), Budapest, Bastei, 2002, 242 o.
- Camilleri Andrea: *A prestoni serfőző* (ford. Lukácsi Margit), Budapest, Bastei, 2002, 238 o.
- Camilleri Andrea: *A víz alakja* (ford. Kovács Noémi és Zaránd Kornél), Budapest, Mágus, 2004, 151 o.
- Camilleri Andrea: *Az agyagkutya* (ford. Lukácsi Margit), Budapest, Bastei, 2001, 324 o.
- Camilleri Andrea: *Az uzsonnatolvaj* (ford. Lukácsi Margit), Budapest, Bastei, 2001, 277 o.
- Campanella Tommaso: *A Napváros* (ford. Sallay Géza), Szeged, Lazi, 2002, 152 o.
- Cappellani Ottavio: *Ki a fene Lou Sciortino?* (ford. Garamvölgyi Katalin), Budapest, Partvonal, 2006, 216 o.
- Capriolo Paola: *A révész* (ford. Csuvár Erzsébet), Budapest, Noran, 1999, 284 o.
- Capriolo Paola: *Híven szerettem* (ford. Sermann Eszter), Budapest, Noran, 2002, 132 o.
- Carducci Giosuè: *Barbár ódák* (ford. Simon Gyula), Budapest, Eötvös, 1996, 156 o.
- Carducci Giosuè: *Jambusok és epodoszok* (ford. Simon Gyula), Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2006, 364 o.
- Casanova Giacomo emlékiratai (ford. Szerb Antal), Budapest, Atlantisz, 1998, 332 o.
- Casati Modignani Sveva: *Éjféli uzsonnák* (ford. Székely Éva), Budapest, Maecenas, 2005, 326 o.
- Collodi Carlo: *Pinocchio kalandjai. Egy bábu története* (ford. Szénási Ferenc), Budapest, Noran, 1999, 348 o.
- D'Orta Marcello: *Én, reméljük, megúszom: nápolyi elemisták dolgozatai Marcello D'Orta tanító gondozásában* (ford. Magyarósi Girella), Budapest, Európa, 1991, 205 o.
- D'Orta Marcello: *Ha nem volna nagyapám, ki kéne találni: unokák mondták nagyszülőkről* (ford. Magyarósi Girella), Budapest, Európa, 2001, 93 o.
- D'arzo Silvio: *Idegen bolt alatt* (ford. Szénási Ferenc), Budapest, Noran, 1999, 112 o.
- De Crescenzo Luciano: *Helena, szerelmem, Helena* (ford. Komlósi Éva), Budapest, Európa, 1993, 362 o.
- De Crescenzo Luciano: *Mintha csak tegnap történt volna* (ford. Herczeg Ildikó), Budapest, Editio Mediterranea, 2005, 95 o.
- Del Giudice Daniele: *Nyugati atlasz* (ford. Szénási Ferenc), Budapest, Noran, 2001, 345 o.
- Delfini Antonio: *Elbeszélések* (ford. Schéry András, Pánczél Éva), Budapest, Noran, 1999, 232 o.
- Della Casa Giovanni: *Galateo* (ford. Vigh Éva), Szeged, Lazi, 2004, 104 o.
- Eco Umberto: *A Foucault-inga* (ford. Barna Imre), Budapest, Európa, 1992, 795 o.
- Eco Umberto: *A tegnap szigete* (ford. Barna Imre), Budapest, Európa, 1998, 470 o.

- Eco Umberto: *Az új középkor* (ford. Barna Imre et alii), Budapest, Európa, 1992, 240 o.
- Eco Umberto: *Bábeli beszélgetés* (ford. Barna Imre), Budapest, Európa, 1994, 251 o.
- Eco Umberto: *Baudolino* (ford. Barna Imre), Budapest, Európa, 2003, 542 o.
- Eco Umberto: *Gyufalevelek* (ford. Barna Imre), Budapest, Európa, 2001, 317 o.
- És mégis kopogtatnak. *Modern olasz elbeszélések* (ford. Faragó Éva et alii), Budapest, Nagyvilág, 1998, 303 o.
- Europarnasszus: válogatott műfordítások* (szerk., ford. Baranyi Ferenc), Budapest, K. u. K. Kiadó, 2001, 223 o.
- Faletti Giorgio: *Én gyilkolok* (ford. Józsa Judit), Pécs, Alexandra, 2006, 462 o.
- Fallaci Oriana: *Insallah* (ford. Kalotai Judit), Budapest, Etűd, 1995, 610 o.
- Ferrante Elena: *Amikor elhagytak* (ford. Balkó Ágnes), Budapest, Magvető, 2005, 223 o.
- Foscolo Ugo: *Jacopo Ortis levelei. Versek. A síremlékek* (ford. Berczeli Anzelm Károly), Budapest, Eötvös, 1997, 115 o.
- Fraccaroli Arnaldo: *Amerikai lányok* (ford. Gáspár Miklós), Budapest, Rózsa, 1994, 259 o.
- Francesco d'Assisi: *Isten rabjai: Assisi Szent Ferenc, Jacopone da Todi, Celanói Tamás írásai és versei*. Budapest, Interpopulart, 1993, 79 o.
- Fresi Franco: *A víz és a földek dalai* (ford. Bistey András, Körmendi Lajos), Karcag, Barbaricum Könyvműhely, 1996, 54 o.
- Gadda Carlo Emilio: *A fájdalom tudata* (ford. Nagy Ida), Budapest, Moran, 2000, 509 o.
- Gasparini Brunella: *Egy nő és egyéb állatfajták* (ford. Schéry András), Budapest, Háttér, 1998, 218 o.
- Gasparini Brunella: *Én és ők. Egy férj feljegyzései* (ford. Szabolcsi Éva), Budapest, Európa, 2005, 239 o.
- Gasparini Brunella: *Ő és mi. Egy feleség jegyzései* (ford. Székely Éva), Budapest, Európa, 1995, 253 o.
- Goldoni Carlo: *A patikus: négy komédia* (ford. Magyarósi Gizella), Budapest, Európa, 2000, 334 o.
- Goldoni Carlo: *Vígjátékok* (ford. Barna Imre, Magyarósi Gizella), Budapest, Európa, 1993, 341 o.
- Guareschi Giovannino: *Don Camillo és a fiatalok* (ford. Bohus Péter), Budapest, Új Ember, 1995, 239 o.
- Guareschi Giovannino: *Don Camillo kisvilága* (ford. Magyarósi Gizella), Budapest, Európa, 1990, 336 o.
- Kagylócskám bizserég. Válogatás az olasz erotikus irodalomból* (szerk. Szénási Ferenc, ford. Ádám Péter et alii), Budapest, Moran, 2005, 289 o.
- Kemeny Tomaso: *Erdély aranypora* (ford. Szkárosi Endre), Kolozsvár–Budapest, A Dunánál, 2005, 90 o.
- Landolfi Tommaso: *A két vénleány* (ford. Lukácsi Margit), Budapest, Moran, 1999, 144 o.
- Lanza Elda: *Rapszódia: szerelem négy húr-ra* (ford. Székely Éva), Budapest, Ciceró, 1995, 382 o.
- Leopardi Giacomo: *Gondolatok* (ford. Ördögh Éva), Szeged, JATE BTK, 1992, 98 o.
- Leopardi Giacomo: *Rövid erkölcsi írások* (ford. Ördögh Éva), Budapest, Eötvös, 1998, 189 o.
- Levi Primo: *Akik odavesztek és akik megmenekültek* (ford. Betlen János), Budapest, Európa, 1990, 259 o.
- Levi Primo: *Ember ez? Fegyvernyugvás* (ford. Magyarósi Gizella), Budapest, Európa, 1994, 476 o.
- Liala: *Szárnyaló szerelmesek* (ford. Székely Éva), Budapest, Kossuth, 1992, 191 o.
- Littizzetto Luciana: *Szex, sziporkák, zöldségek* (ford. Mezey Róbert), Budapest, Studio Libri Könyvműhely, 2004, 158 o.
- Lorenza Franco: *Meghatározatlan: versek* (ford. Baranti Ferenc), Budapest, Széphalom Könyvműhely, 2001, 105 o.
- Machiavelli Niccolò: *A fejedelem. Mandragóra* (ford. Lutter Éva, Karinthy Ferenc, Somlyó György), Budapest, Magyar Hírlap–Maecenas, 1993, 153 o.
- Machiavelli Niccolò: *A háború művészete* (ford. Majtényi Zoltán), Szeged, Szukits, 2001, 233 o.

- Magris Claudio: *Duna* (ford. Kajtár Mária), Budapest, Európa, 1992, 454 o.
- Magris Claudio: *Egy másik tenger* (ford. Barna Imre), Budapest, Európa, 1993, 143 o.
- Magris Claudio: *Kisvilágok* (ford. Barna Imre, Szirti Bea), Budapest, Európa, 2002, 337 o.
- Manfredi Valerio Massimo: *A Föld végső határáig* (ford. Benke László), Pécs, Focus, 2003, 663 o.
- Manfredi Valerio Massimo: *Ámon homokdűnéi* (ford. Grüll Eszter), Pécs, Focus, 2003, 558 o.
- Manfredi Valerio Massimo: *Egy álom gyermeke* (ford. Morvay Péter), Pécs, Focus, 2003, 543 o.
- Marciano Francesca: *Szerelmem, Róma* (ford. Szűr-Szabó Katalin), Budapest, Ulpius-ház, 2006, 397 o.
- Marianacci Dante Arnaldo: *Odüsszeusz a szélben* (ford. Szirti Beáta), Budapest, Napkút, 2005, 111 o.
- Masala Francesco: *A fehérajúkák* (ford. Lukácsi Margit), Budapest, Noran, 2000, 169 o.
- Masini Beatrice: *Tánclépésben* (ford. Székely Éva), Budapest, Móra, 2006, 123 o.
- Maurensig Paolo: *Kánon* (ford. Gács Éva), Budapest, Európa, 1998, 217 o.
- Mazzantini Margaret: *Ne mozdulj!* (ford. Török Tamara), Budapest, Tericum, 2006, 322 o.
- Menghini Luigi: *A felhőbirodalom* (ford. Rákos Szilvia), Budapest, Móra, 1990, 194 o.
- Monaldi Rita: *Sorti Francesco, Imprimatur. Egy inas naplója* (ford. Todero Anna), Budapest, Magyar Könyvklub, 2004, 567 o.
- Montale Eugenio: *Naplók – versek* (ford. Baranyi Ferenc), Budapest, Eötvös, 1996, 48 o.
- Morandini Giulia: *Tükör Kávéház* (ford. Fehér Mária), Budapest, K. u. K., 1994, 189 o.
- Moravia Alberto: *Agostino* (ford. Zsámboki Zoltán), Budapest, Európa, 2003, 572 o.
- Moravia Alberto: *Én és „ökelme”* (ford. Székely Éva), Budapest, Helikon, 1996, 337 o.
- Moravia Alberto: *Római utazás* (ford. Szentgyörgyi Rita), Budapest, Fortuna, 1993, 215 o.
- Moravia Alberto: *Történelem előtti történetek* (ford. Székely Éva), Budapest, Móra, 2000, 153 o.
- Nanetti Angela: *Valeria! Szerelmem!* (ford. Székely Éva), Budapest, Móra, 2001, 131 o.
- Olasz dekameron. Huszadik századi olasz novellák* (szerk. Szénási Ferenc, ford. Aszódi Éva et alii), Budapest, Noran, 2005, 494 o.
- Olasz költők* (szerk., ford. Lator László), Budapest, Sziget, 2001, 227 o.
- Olasz misztikus írók* (ford. Balani György), Budapest, Európa, 2001, 554 o.
- P. Melissa: *Minden este 100-szor, kefével* (ford. Ézsias Zsófia), Budapest, Athenaeum, 2000, 2004, 145 o.
- Pascoli Giovanni: *Messzi ünnep* (ford. Baranyi Ferenc), Budapest, Eötvös, 1998, 155 o.
- Pasolini Pier Paolo: *Egy halott énekei* (ford. Parcz Ferenc), Budapest, Új Mandátum, 1994, 207 o.
- Petrarca Francesco legszebb versei* (ford. Csorba Győző), Budapest, Móra, 1995, 153 o.
- Petrarca Francesco: *Harmónia és életöröm. Válogatás Petrarca, Boccaccio és Chaucer műveiből.* Budapest, Interpopulart, 1993, 95 o.
- Pitigrilli: *Szőke végzet* (ford. Gáspár Margit), Békéscsaba, Pixprint, 2002, 220 o.
- Pontiggia Giuseppe: *Kétszer születni* (ford. Zöldi Mihály), Budapest, Athenaeum, 2000, 2002, 180 o.
- Pressburger Giorgio–Pressburger Nicola: *Myocadik kerületi történetek* (ford. Dorogi Katalin et alii), Budapest, Múlt és Jövő, 2002, 137 o.
- Pressburger Giorgio: *A fehér közök törvénye* (ford. Magyarósi Gizella), Budapest, Európa, 1993, 139 o.
- Pressburger Giorgio: *A hetedik palotában* (ford. Dorogi Katalin), Budapest, Európa, 2001, 194 o.
- Pressburger Giorgio: *A müncheni óra* (ford. Barna Imre), Budapest, Európa, 2005, 297 o.

- Pressburger Giorgio: *Fogról fogra* (ford. Magyarósi Gizella), Budapest, Európa, 1997, 273 o.
- Quasimodo Salvatore: *Föld* (ford. Egressy Zoltán et alii), Budapest, Kráter, 1994, 94 o.
- Rodari Gianni: *Kétszer volt, hol nem volt* (ford. Székely Éva), Budapest, Ponte Alapítvány, 2001, 118 o.
- Rodari Gianni: *Meséld te a végét. Mesét felnőtteknek és gyerekeknek olasz és magyar nyelven* (ford. Fried Ilona, Székely Éva), Budapest–Pomáz, Ponte Alapítvány–Penna, 1995, 208 o.
- Rossi Tiziano: *Emberek futólag* (ford. Csuvár Erzsébet), Budapest, Noran, 2002, 252 o.
- Saba Umberto: *Emlékek, elbeszélések* (ford. Barana Imre), Budapest, Noran, 1999, 192 o.
- Satta Centanin Antonello (Aldo Move): *Én örök szerelmem* (ford. Gyimesi Kinga), Budapest, Bastei, 2002, 190 o.
- Savinio Alberto: *Münster úr. Bombast első szerelme* (ford. Pánczél Éva), Budapest, Noran, 2000, 225 o.
- Soldati Mario: *Erotikus fantáziák* (ford. Magyarósi Gizella), Budapest, Európa–Mokép, 1990, 279 o.
- Száz szerelmes sóhaj: három évezred európai költészetéből* (szerk., ford. Baranyi Ferenc), Budapest, K. u. K. Kiadó, 2001, 128 o.
- Tabucchi Antonio: *Fonák játék* (ford. Lukácsi Margit), Budapest, Noran, 2002, 173 o.
- Tabucchi Antonio: *Indiai éjszaka* (ford. Gálos Éva), Budapest, Mágus, 2003, 95 o.
- Tamaro Susanna: *Csak a szívedre hallgass* (ford. Lénárd Csilla), Budapest, Trivium, 2001, 153 o.
- Tamaro Susanna: *Felelj nekem* (ford. Pintér Edina), Budapest, Trivium, 2005, 172 o.
- Tamaro Susanna: *Ahová a szíved húz* (ford. Hegedűs Ágnes), Budapest, Trivium, 1995, 148 o.
- Tamaro Susanna: *Szólóhangra* (ford. Csuvár Erzsébet), Budapest, Európa, 1995, 153 o.
- Tasso Torquato: *A megszabadított Jeruzsálem* (ford. Hárs Ernő), Budapest, Orpheusz, 1995, 539 o.
- Tasso Torquato: *A megszabadított Jeruzsálem* (ford. Tusnády László), Budapest, Eötvös, 1995, 351 o.
- Tasso Torquato: *Malpiglio, avagy Az udvarról. Beltramo, avagy Az udvariasságról* (ford. Vigh Éva), Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2004, 68 o.
- Új élet, új stílus: középkori olasz költők művei Baranyi Ferenc fordításában.* Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2002, 141 o.
- Vassalli Sebastiano: *A látomás* (ford. Szénási Ferenc), Budapest, Bastei, 2002, 301 o.
- Venturi Maria: *Bűvölet* (ford. Székely Éva), Budapest, Európa, 2005, 307 o.
- Venturi Maria: *Egy másik kötelék* (ford. Komlósi Éva), Budapest, Európa, 1997, 284 o.
- Venturi Maria: *Újabb bűvölet* (ford. Székely Éva), Budapest, Európa, 2006, 301 o.
- Vinci Simona: *Szégyentelenek* (ford. Garamvölgyi Katalin), Budapest, Ulpius-ház, 2001, 165 o.

Tanulmányok bibliográfiája

- „Per seguir virtute e canoscenza”. Miscellanea di studi per Lajos Antal. Szombathely, AMBRA, 2004, 344 o.
- A magyarországi italianisztika bibliográfiája. 1945–1995.* (összeáll. Vig István), In ItDebr, V/1998, 235 o.
- A magyarországi italianisztika bibliográfiája. 1996–1998.* (összeáll. Vig István), In ItDebr, VII/2000, 267–294.
- A piè del vero. Studi in onore di Géza Sallay* (szerk. Salvi Giampaolo és Takács József), Budapest, Íbisz, 2001, 368 o.
- Acél Zsuzsanna: „Deus meus et omnia!”. *La totalità del Cantico delle Creature.* In VerbAN, 1/1999, 111–122.
- Acél Zsuzsanna: „...non sentite ancora il vostro vago Tosco?” (Petrarca nelle prediche di un concionatore controriformista). In Ambra, 5/2005, 7–19.
- Acél Zsuzsanna: *Il mediatore nel Decameron.* In Ambra. 1/2000, 33–43.

- Acél Zsuzsanna: *Sopra un aspetto florale della Divina Commedia*. In *VerbAN*, 1/2001, 51–59.
- Ádám Edina: *L'altra voce ovvero Eco rinata: parole di donne nella poesia rinascimentale*. In *ItDebr*, XI/2004, 115–143.
- Adorján-Kiss Tibor: *„Pellegrinaggio letterario sulla terra della rimembranza...” Analisi della „trilogia portoghese” di Antonio Tabucchi*. In *ItDebr*, XI/2004, 262–278.
- Airoidi Namer Fulvia, Carlo Gozzi, *Memorie inutili* (Parte I, cap. XV). In *NuCor*, 4/1998, 49–58.
- Aldo Palazzeschi *versei* (ford. Szénási Ferenc), In *Bár*, VIII évf./2006, 39–44.
- Alvino Domenico: *Un particolare tipo di riscrittura: la clonazione poetica*. In *Ambra* 5/2005, 166–203.
- Alvino Domenico: *Ungaretti riscrittore di Virgilio?* In *Ambra* 6/2005, 6–49.
- Andl Helga: *Giovanni Pascoli Il gelsomino notturno című versének elemzése*. In *ItDebr*, 3/1996, 147–157.
- Andrási Dorottya: *Az antik tradíció jelenléte Francesco Petrarcanál: az Africa szövegtörténeti és történeti háttere*. In *ItDebr*, VII/2000, 19–42.
- Angelini Maria Teresa: *Alcune osservazioni sulla tragedia romantica, Katona e Manzoni*. In *NuCor*, 1/1993, 12–18.
- Angelini Maria Teresa: *Aspetti comuni e differenze in due predicatori barocchi, Segneri e Pázmány*. In *NuCor*, 2/1994, 7–12.
- Asztai Réka: *I giochi linguistici di Tabucchi*. In *NuCor*, 10/2002, 74–82.
- Atti del Convegno degli Italianisti dell'Europa Centrale e Orientale* (Visegrád, 24–27 ottobre 1990), Budapest, ELTE, 1991, 203 o.
- Atti del Convegno in onore di Miklós Fogarasi* (Szeged, 8 novembre 1991) (szerk. Farkas Mária), Szeged, JATEPress, 1992, 69 o.
- Bagossi Edit: *„Igen elegáns, nemes és szellemes vígjáték.” Bernardo Dovizi da Bibbiena: Calandria*. In *ItDebr*, 4/1997, 57–78.
- Bagossi Edit: *A császár költője. Metastasio VI. Károly bécsi udvarában*. In *ItDebr*, VIII/2000, 162–194.
- Bagossi Edit: *A melódrama a XVIII. század olasz irodalmában*. In *ItDebr*, 6/1999, 77–93.
- Bagossi Edit: *Az ösztönös remekmű. Pietro Metastasio: Didone abbandonata*. In *ItDebr*, VII/2000, 151–175.
- Bagossi Edit: *Zeneiség és drámaiság a metastasioi melodramákban*. In *ItDebr*, XI/2004, 156–170.
- Balducci Daniele: *Osservazioni su canzone d'autore e poesia*. In *NuCor*, 5/1999, 9–24.
- Benussi Cristina: *„S'ode voce del mare”. Simboli marini nell'Alcyone*. In *Annuario*, 1/2004, 21–39.
- Benussi Cristina: *Calvino nella scuola: dal „Sentiero dei nidi di ragno” ai „Mostrici antenati” a „Marcovaldo”*. In *Ambra*, 2/2001, 139–149.
- Bernardini Napoletano Francesca: *Leonardo Sciascia: az írás hatalma*. In *Helikon*, 3/1994, 297–311.
- Bigongiari Pietro: *Alcune considerazioni sull'energia figurale petrarchesca*. In *NuCor*, 15/2004, 13–20.
- Bitskey István: *A „sacro poema” debreceni tudósa. (Bán Imre, az italianista)*. In *ItDebr*, 1/1993–1994, 181–183.
- Blum Paul Richard: *Sigieri e San Tommaso nel Paradiso*. In *VerbAN*, n. 1 2001, 101–109.
- Buck August: *Bevezető: Petrarca: De sui ipsius et multorum ignorantia* (ford. Dalloul Zaynab), In *Helikon*, 2-3/2004, 216–227.
- Cannova Donatella: *Appunti per una lettura de „Il berretto a sonagli”*. In *NuCor*, 3/1996, 9–20.
- Cardini Roberto: *Alberti e Firenze*. In *NuCor*, 16/2004, 16–21.
- Ceserani Remo: *„Petrarca”. Egy költői önjárfeltalálásból született név* (ford. Dávid Kinga), In *Helikon*, 2-3/2004, 136–152.
- Cogoi Giancarlo: *Alfieri e il Risorgimento*. In *ItDebr*, X/2003, 46–58.
- Cogoi Giancarlo: *Ancora sulla fortuna di Machiavelli*. In *ItDebr*, VII/2000, 84–98.
- Come interpretare il Novecento? Una memoria per il futuro* (szerk. Rónaky Eszter és

- Tombi Beáta), Pécs, Imago Mundi, 2001, 253 o.
- Contini Gianfranco: *Dante-értelmezés* (ford. Ördögh Éva), In *Helikon*, 2–3/2001, 228–262.
- Crema Elisabetta: *Aspetti di petrarchismo sacro: il Tempio armonico di Giovenale Ancina*. In *Ambra*, 5/2005, 20–39.
- Croce Benedetto: *A Színjáték szerkezete és költészete* (ford. Mátyus Norbert), In *Helikon*, 2–3/2001, 212–222.
- Cseh Zoltán: *Költői és önreprezentációs modellek Beccadelli költészetében*. In *ItDebr*, IX/2002, 7–33.
- Cseh Zoltán: *Parthenias. Olvasati Megjegyzés Petrarca első eclogájához*. In *Helikon*, 2–3/2004, 166–176.
- Csóry Barbara: *Adalék a számok szerepéhez az Isteni színjátékban*. In *ItDebr*, 6/1999, 9–23.
- D’Angelo Biagio: *Hic sunt leones: il „topos” medievale del divieto nella metafora del viaggio per mare. Una nota sull’Ulisse Dantesco*. In *VerbAM*, 1/2001, 225–233.
- Danilova Valentina: *Petrarca in Russia*. In *Ambra*, 5/2005, 40–49.
- Dávid Kinga: *La scrittura come processo e prodotto nei romanzi pirandelliani*. In *ItDebr*, XI/2004, 224–231.
- Dávid Kinga: *Luigi Pirandello: Suo marito (alcuni aspetti per l’analisi del romanzo)*. In *Ambra*, 4/2003, 40–81.
- Domokos György: *Una struttura espressiva delle poesie di Camillo Sbarbaro come ponte tra Leopardi e Montale*. In *NuCor*, 3/1996, 145–155.
- Domokos György: *Il codice Dantesco di Budapest*. In *VerbAM*, 1/2001, 217–224.
- Domokos György: *Incunaboli e cinquecentine petrarcheschi nelle biblioteche ungheresi*. In *Ambra* 5/2005, 50–62.
- Domokos György: *Il volgarizzamento veneto del trattato Liber de amore di Albertano da Brescia in coda al codice dantesco di Budapest*. In *DanteF*, 1/2006, 138–144.
- Donderi Bruno: *Giovanni Mario Verdizzotti, un favolista italiano del Cinquecento*. In *Ambra* 6/2005, 50–65.
- Dotti Ugo: *A Secretum „válsága” és fejlődései* (ford. Kiséry Zsuzsanna), In *Helikon*, 2–3/2004, 177–215.
- Eco Umberto: *A XIII. Levél, a középkori allegorizmus, a modern szimbolizmus* (ford. Sz. Márton Ibolya), In *Helikon*, 2–3/2001, 263–272.
- Eco Umberto: *Hat séta a fikció erdejében* (ford. Gy. Horváth László, Schéry András), Budapest, Európa, 1995, 207 o.
- Eco Umberto: *Interpretáció és történelem* (ford. Vankó Annamária), In *Helikon*, 4/2001, 490–503.
- Eco Umberto: *Szöveg és szerző között* (ford. Schuller Gabriella), In *Helikon*, 4/2001, 519–532.
- Eco Umberto: *Szövegek túlintertálása* (ford. Vankó Annamária, Kemény Ágnes), In *Helikon*, 4/2001, 504–518.
- Eröss Bulcsú: *Il sogno di Lisabetta*. In *Ambra*, 2/2001, 67–82.
- Falvay Dávid: *Il libro della Beata Margherita. Un documento inedito del culto di Margherita d’Ungheria in Italia nei secoli XIV e XV*. In *NuCor*, 5/1999, 35–45.
- Falvay Dávid: *Mistiche e profetesse in Italia ai tempi del Petrarca*. In *Ambra* 5/2005, 63–78.
- Farkis Tímea: *Federico II visto da Salimbene de Adamo*. In *NuCor*, 6/1999, 177–184.
- Farkis Tímea: *Sul tema della caccia e sull’immagine del cacciatore (a proposito di un trattato settecentesco)*. In *NuCor*, 7/2000, 120–125.
- Fenzi Enrico: *Petrarca hermeneutikája: szabadság és igazság között. A Sen. IV. 5. levél kapcsán* (ford. Lengyel Réka), In *Helikon*, 2–3/2004, 96–135.
- Fogarasi Miklós: *Neologismi e storia delle ideologie nell’Illuminismo in Italia*. *ItDebr*, XII/2005, 278 o.
- Frasso Giuseppe: *Appunti sulla „difesa della poesia” e sul rapporto „teologia-poesia” da Dante a Boccaccio*. In *VerbAM*, 1/2001, 1–17.
- Freccero John: *Dante Odüsszeusza: az eposztól a regény felé* (ford. Mátyus Norbert), In *Helikon*, 2–3/2001, 351–363.

- Fried Ilona: „Giobbe”, un intellettuale del Novecento. In NuCor, 6/1999, 9–12.
- Fried Ilona: *I giganti della montagna di Luigi Pirandello*. In NuCor, 1/1993, 63–73.
- Fried Ilona: *Tra letteratura e industria – Svevo nelle novelle e nei saggi*. In NuCor, 4/1998, 99–104.
- Fried Ilona: *Un compagno di giochi: Gianni Rodari*. In NuCor, 7/2000, 212–215.
- Fried, Ilona: *Enrico IV, eroe e clown*. In NuCor, 2/1994, 141–147.
- Fulci Ludovico: *Una fonte non scritta del I Canto del Paradiso*. In Ambra 5/2005, 204–216.
- Fülöp, Nóra: „Perché scrivo?” Adelia Noferi e la scrittura petrarchesca. In NuCor, 6/1999, 63–70.
- Giacomazzi Giuseppina: *Dal clima della Restaurazione alla critica radicale delle ideologie progressive*. In Ambra, 2/2001, 83–101.
- Giacomazzi Giuseppina: *G. Caproni: dalla prosa del „Labirinto” al suo ultimo messaggio poetico*. In Ambra 6/2005, 66–76.
- Giacomazzi Giuseppina: *Il dramma del silenzio di Dio nell’ultimo Caproni*. In Ambra, 4/2003, 82–95.
- Gismondi Gianni: *Il Futurismo italiano e l’Ungheria*. In NuCor, 9/2001, 152–158.
- Gnisci Armando: *Az összehasonlító irodalomtörténet Olaszországban* (ford. Gál Judit), In Helikon, 3/1994, 348–356.
- Hajnóczy Gábor: *Il mito di Giotto*. In VerbAN, 1/2001, 85–100.
- Herczeg Gyula: *Sintassi e tecnica stilistica della prosa dannunziana*. In ItDebr, 1/1993–1994, 127–144.
- Hoffmann Béla: „Rágalmazó elbeszélő – rejtőzködő író.” Giovanni Verga Rosso Malpelo című novellájának interpretációja. In ItDebr, 3/1996, 135–146.
- Hoffmann Béla: *A jegyesektől a rózsáig. Tanulmányok olasz regényekről*. Szombathely, BDTF, 1991, 184 o.
- Hoffmann Béla: *A látóhatár mögött. Olasz irodalmi tanulmányok*. Szombathely, Savaria University Press, 2002, 239 o.
- Hoffmann Béla: *Addio alla natura* (Schiller, Manzoni, Puškin). In NuCor, 7/2000, 128–136.
- Hoffmann Béla: *Al di qua e al di là del confine. Questioni d’interpretazione del monologo dell’Ulisse dantesco*. In Ambra, 2/2001, 102–120.
- Hoffmann Béla: *Commenti al romanzo di Umberto Eco „Il nome della rosa”*. In NuCor, 1/1993, 127–140.
- Hoffmann Béla: *Figure di transizione: vie della creazione dell’immagine poetica nelle liriche di Giacomo Leopardi*. In Ambra 5/2005, 235–246.
- Hoffmann Béla: *Határon innen és túl. Az Ulyxes-monológ interpretációs kérdései*. In Helikon, 2–3/2001, 364–378.
- Hoffmann Béla: *Il narratore calunnia, lo scrittore si nasconde*. In Annuario, 2/2005, 70–82.
- Hoffmann Béla: *La parola poetica. Teoria letteraria e letteratura italiana*. Udine–Szombathely, AMBRA; 2005, 332 o.
- Hoffmann Béla: *La questione del genere letterario e della parola poetica in Benedetto Croce*. In Ambra, 3/2002, 65–78.
- Hoffmann Béla: *Landolfi Gogol „Köpönyegében”*. In Helikon, 3/1994, 330–336.
- Hoffmann Béla: *Le caratteristiche della parola narrativa nella Maria Giuseppa di Tommaso Landolfi*. In Ambra, 1/2000, 44–54.
- Hoffmann Béla: *Le caratteristiche specifiche della forma narrativa in Aldo Palazzeschi (Il codice di Perelà)*. In Annuario, 3/2006, 83–91.
- Hoffmann Béla: *Lector in fabula. Italo Calvino, Se una notte d’inverno un viaggiatore*. In NuCor, 2/1994, 18–31.
- Hoffmann Béla: *Sonorità del verso e semantica poetica*. In VerbAN, 1/2001, 29–39
- Hoffmann Béla: *Tematizzazione di questioni concernenti la teoria letteraria nella novella di Tommaso Landolfi La vera storia di Maria Giuseppa*. In Ambra, 1/2000, 55–63.
- Hoffmann Béla: *Tommaso Landolfi nel cappotto di Gogol*. In NuCor, 3/1996, 73–81. Landolfi, Tommaso, La moglie di Gogol.

- Hoffmann Béla: *Un contributo alla questione del modo di essere dell'opera letteraria*. In NuCor, 6/1999, 96–102.
- Hoffmann Béla: *Variante testuale e rinnovamento semantico*. In Ambra, 4/2003, 96–104.
- Hoffmann Béla: *Vershangzás és költői szemantika. A hangzás szerepe az Isteni Szinjáték első terzináiban*. In ItDebr, VII/2000, 9–18.
- Hoffmann Béla: *Az átmenetiség alakzatai: a költői képkalkotás útjai Giacomo Leopardi lírájában*. In Bár, VIII évf./2006, 121–131.
- Hoffmann Béla: *Poézis és/vagy interpretáció (Benedetto Croce és Dante Ulixese)*. In Bár, VIII évf./2006, 23–35.
- Hoffmann Béla: *Pokol, V. ének (Méhány interpretációs kérdés az eredeti mű és a Babits-fordítás tükrében)*. In DanteF, 1/2006, 34–78.
- Hornok András: *L'impresistica cinquecentesca e Paolo Gioivo*. In ItDebr, IX/2002, 66–86.
- Horváth Kornélia: *Analisi della poesia di Pascoli intitolata „Gelsomino notturno“*. In NuCor, 4/1998, 113–119.
- Horváth Kornélia: *Il processo della metaforizzazione (Giacomo Leopardi, Il primo amore)*. In Ambra, 3/2002, 79–101.
- Horváth Kornélia: *Leopardi sulla lingua e sulla letteratura*. In Ambra 5/2005, 247–257.
- Horváth Kornélia: *A metaforizáció folyamata (Giacomo Leopardi: Il primo amore)*. In Bár, VIII évf./2006, 99–120.
- Horváth Kornélia: *Leopardi nyelv- és költészetszemléletéről*. In Bár, VIII évf./2006, 7–22.
- Il Movecento – Un secolo di cultura: Italia e Ungheria* (szerk. Fried Ilona és Baratonó Elena), Budapest, Budapesti Dante Társaság–Ponte Alapítvány, 2002, 276 o.
- Introduzione alla letteratura italiana (szerk. Tassoni Luigi), Pécs, Imago Mundi, 2003, 194 o.
- Jeney Zoltán: *Petrarchismo e antipetrarchismo nella poesia di Joachim Du Bellay*. In Ambra 5/2005, 78–93.
- Jónás Klára: *Tempo di erigere altari: un romanzo di Ferdinando Camon*. In NuCor, 7/2000, 183–194.
- Józsa Judit: *Le versioni ungheresi del Canzoniere e la loro critica*. In NuCor, 15/2004, 71–81.
- Juhász Katalin: *Ariosto szatíráköltészete*. In ItDebr, XI/2004, 98–114.
- Kapcsolatok. Tanulmányok Jászay Magda tiszteletére* (szerk. Tima Renáta), Budapest, Íbisz, 2002, 163 o.
- Kaposi Márton: *Alfieri és a költő Dante felfedezése*. In ItDebr, X/2003, 85–113.
- Kaposi Márton: *Un dantista ungherese: Lajos Fülep*. In VerbAN, 1/2001, 179–186.
- Katona Gábor: *Az Első nap novelláinak motivikus és tematikai összefüggései Boccaccio Dekameronjában*. In ItDebr, 3/1996, 19–35.
- Katona Gábor: *Dante griffmadara és Ariosto hippogriffje*. In ItDebr, 6/1999, 24–32.
- Kelemen János: *A filozófus Dante*. Budapest, Atlantisz, 2002, 208 o.
- Kelemen János: *A Purgatórium XII. éneke*. In DanteF, 1/2006, 20–33.
- Kelemen János: *Dante a XX. században*. In Helikon, 2–3/2001, 163–207.
- Kelemen János: *Per la ricostruzione della filosofia del linguaggio di Dante*. In VerbAN, 1/2001, 111–129.
- Kelemen János: *Petrarca filozófiai modernsége*. In Helikon, 2–3/2004, 22–36.
- Király Erzsébet: *Peccato e libero arbitrio: Dante nel Paradiso terrestre*. In VerbAN, 1/2002, 5–21.
- Kiséry Zsuzsa: *Egy szöveg kalandja. Petrarca: Vita Caesaris*. In ItDebr, 2/1995, 29–43.
- Kiséry Zsuzsanna: *Petrarca és Platón*. In ItDebr, VII/2000, 43–60.
- Kiss Irén: *Don Abbondio vétke*. In ItDebr, 1/1993–1994, 71–77.
- Kiss Tibor Sándor: *Le investigazioni incongrue di un io latitante. Le „detective-story esistenziali“ di Antonio Tabucchi*. In ItDebr, IX/2002, 169–179.
- Kiss Tibor Sándor: *Note a Il gioco del rovescio di Antonio Tabucchi*. In NuCor, 12/2002, 102–107.

- Klaniczay-emlékkönyv. *Tanulmányok Klaniczay Tibor emlékezetére* (szerk. Jankovics József), Budapest, Balassi, 1994, 485 o.
- Kocsis Márta: *Salvatore Quasimodo, gli anni giovanili*. In NuCor, 4/1998, 129–138.
- Koltay-Kastner Jenő *szellemi hagyatékából. Emlékkötet a tudós születésének 100. évfordulójára* (szerk. Vígh Éva), Szeged, JATEPress, 1995, 102 o.
- Koperniczkyne Torma Mária: *La problematica della verità nelle opere di Pirandello*. In NuCor, 4/1998, 139–144.
- Kovács Erika: *Il Canto notturno nella traduzione di Sándor Weöres*. In NuCor, 7/2000, 147–151.
- Kovács Andrea: *La figura dell'infans nella narrativa di Bilenci*. In NuCor, 5/1999, 109–119.
- Kun Csilla: *Alcune tematiche religiose nel Milione di Marco Polo*. In NuCor, 11/2002, 8–14.
- Kun Csilla: *In margine ad alcuni tentativi di traduzione del V canto dell'Inferno, precedenti la traduzione della Commedia di M. Babits*. In VerbAM, 1/2001, 197–204.
- Kun Csilla: *La lupa di Giovanni Verga: una novella dimenticata?* In Ambra, 1/2000, 104–108.
- L'italianistica in continuo rinnovo: nuove officine, nuovi risultati* (szerk. Gregoris Elena és Szénási Ferenc), Szeged, 2001, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 240 o.
- Laudani Daniela: *Petrarca in Slovacchia. Intervista con V. Turčány*. In NuCor, 15/2004, 82–84.
- Laurinyecz Anita: *Geoffrey Cheucer e il suo debito nei confronti del Decameron*. In Annuario, 2/2005, 51–62.
- Laurinyecz Anita: *Kiszólás mint az interakció lehetősége a Dekameronban*. In ItDebr, XI/2004, 9–32.
- Laurinyecz Anita: *La fortuna di Giovanni Boccaccio nelle opere di Geoffrey Chaucer*. In Ambra 5/2005, 217–234.
- Laurinyecz Anita: *Note preliminari allo studio filologico del Novellino*. In Annuario, 3/2006, 65–70.
- Lázár István Dávid: *Antiquitas, studiorum omnium mater. Petrarca és az antik auctorok*. In Helikon, 2–3/2004, 228–246.
- Lázár István Dávid: *Invectiva contra quondam magni status hominem sed nullius scientiae aut virtutis: uno scritto polemico e il suo posto nella sua opera*. In NuCor, 15/2004, 90–97.
- Le esperienze e le correnti culturali europee del Novecento in Italia e in Ungheria* (szerk. Fried Ilona és Carta Arianna), Budapest, ELTE Bölcsészettudományi Kar-Főiskolai Olasz Nyelv és Irodalom Tanaszék, 2003, 332 o.
- Linczényi Endre: *L'elevazione-miticizzazione della morte nei romanzi di Italo Svevo*. In NuCor, 3/1996, 63–71.
- Linczényi Endre: *Melancholia leopardiana*. In ItDebr, VIII/2001, 228–238.
- Linczényi Endre: *Umberto Saba e i poeti fanciullo*. In ItDebr, XI/2004, 232–241.
- Lukácsi Margit: *Tommaso Landolfi, interprete dei classici russi*. In Ambra, 4/2003, 105–116.
- Lukácsi Margit: *Venezia, la città e la laguna nell'immaginario ungherese fin de siècle e nel primo Novecento*. In Annuario, 2/2005, 83–90.
- Lukácsi Margit: *Egy olasz író a távoli Thuléból (Fordítói jegyzet Tommaso Landolfi „Maria Giuseppa” és „Maria Giuseppa igaz története” című elbeszéléseihez)*, In Bár, VIII évf./2006, 63–68.
- Madarász Imre: *„Dante atyánk.” „Dante-per” és Dante-reneszánsz az olasz felújulás irodalmában*. In ItDebr, 6/1999, 94–105.
- Madarász Imre: *„Fenséges igazságok fenséges stílusban”. Alfieri értekezései*. In ItDebr, X/2003, 23–45.
- Madarász Imre: *„Kik hallgatjátok szerteszórt dalokban...” Olasz klasszikusok – mai olvasók*. Budapest, Hungarovox, 2000, 106 o.
- Madarász Imre: *„Költők legmagasabbja”. Dante tanulmányok*. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2001, 110 o.
- Madarász Imre: *„Örök megújulások”. Születés, újjászületés, feltámadás az olasz iro-*

- dalomban. Budapest, Hungarovox, 2003, 198 o.
- Madarász Imre: A „zsarnokölő” Alfieri. Budapest, Pannon, 1990, 74 o.
- Madarász Imre: A Firenzei Titkár nehéz öröksége. Az olasz felvilágosodás és Risorgimento Machiavelli-képe. In ItDebr, 3/1996, 76–85.
- Madarász Imre: A megírt élet: Vittorio Alfieri Vita című önéletrajzának elemzése. Budapest, Rovó, 1992, 140 o.
- Madarász Imre: Az Alpokon innen és túl. A francia forradalom hatása az olasz irodalomra. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995, 200 o.
- Madarász Imre: Az érzékek irodalma. Budapest, Hungarovox, 2002, 214 o.
- Madarász Imre: Az olasz és az angol felvilágosodás kapcsolatainak történetéből. In ItDebr, 2/1995, 115–122.
- Madarász Imre: Az olasz irodalom antológiája. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996, 792 o.
- Madarász Imre: Az olasz irodalom története. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993, 462 o.
- Madarász Imre: Az olasz irodalom története. Máriabesnyő–Gödöllő, Attraktor, 2003, 357 o.
- Madarász Imre: Cristianesimo, liberalismo e patriottismo nell’opera di Eötvös e Manzoni. In NuCor, 4/1998, 161–165.
- Madarász Imre: Erotográfia a „Postrisorgimento” irodalmában. In ItDebr, VIII/2001, 239–250.
- Madarász Imre: Felfedezendő fordítások. In Ambra, 1/2000, 198–201.
- Madarász Imre: Folyóiratoknak tiszta forrásánál. A kulturális újságírás eredete Itáliában. In ItDebr, IX/2002, 116–126.
- Madarász Imre: Kalandozások az olasz Parnasszuson. Italianisztikai tanulmányok. Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 1996, 153 o.
- Madarász Imre: La letteratura italiana nei saggi di László Németh. In NuCor, 3/1996, 209–215.
- Madarász Imre: Manzoni. Budapest, Rovó, 1991, 125 o.
- Madarász Imre: Martire, libero pensatore, mistico: la presenza di Giordano Bruno nella cultura ungherese del Novecento. In NuCor, 9/2001, 123–125.
- Madarász Imre: Vigjáték mint szatíra Dario Fo politikai színházában. In ItDebr, VII/2000, 225–245.
- Madarász Imre: Vittorio Alfieri életműve felvilágosodás és Risorgimento, klasszicizmus és romantika között. Budapest, Hungarovox, 2004, 517 o.
- Madarász Klára: Tendenze simili tra il pensiero estetico di Pirandello, Klee e Boccioni. In NuCor, 6/1999, 87–95.
- Madarász Klára: Umore e avanguardia. In NuCor, 5/1999, 121–128.
- Madarász Klára: Il pensiero di Pirandello sul ruolo della critica estetica. In NuCor, 14/2003, 70–78.
- Marchi Marco: Scrivere per il padre. Ritratto di Federigo Tozzi. In NuCor, 9/2001, 8–18.
- Marini Alessandro: Eclissi dell’impegno e nobilitazione intellettuale in Rosso Malpelo. In Ambra 6/2005, 87–100.
- Matucci Andrea: Le „tre ragioni” del silenzio: la Vita Nuova come vangelo laico. In VerbAN, 1/2001, 41–50.
- Mátyus Norbert: Babits első találkozása a Divina Commediával. In Bár, VIII évf./2006, 143–157.
- Mátyus Norbert: Petrarca in Ungheria: bibliografia 1494–2004. Budapest, Istituto italiano di cultura, 2004, 23 o.
- Mátyus Norbert: Sul commento di Giovanni da Serravalle alla Commedia. In VerbAN, 1/2002, 23–42.
- Mazzini Maurizio: Letterati alle fonti: impressioni e memorie dai Bagni di Lucca. In Ambra 6/2005, 101–115.
- Mester Béla: Machiavelli-reflexiók a századforduló Magyarországon. In ItDebr, VIII/2001, 77–97.
- Minore Renato: Ritratto di Francesco Petrarca. In NuCor, 15/2004, 28–37.

- Nagy József: *Il ruolo della filosofia nell'opera di Petrarca*. In *Ambra* 5/2005, 94–107.
- Nagy József: *Dante és Marsilius: a transzcendenciától az immanenciáig (Monarchia; Defensor Pacis)*. In *DanteF*, 1/2006, 79–137.
- Nardi Bruno: *Odüsszeusz tragédiája* (ford. Mátyus Norbert), In *Helikon*, 2–3/2001, 314–320.
- Nemeth Gizella–Papo Adriano: *Petrarca e il suo tempo*. In *NuCor*, 15/2004, 113–120.
- Nemeth Gizella–Papo Adriano: *Pier Paolo Vergerio, „faro” dell’Umanesimo in Ungheria*. In *Ambra* 5/2005, 108–123.
- Németh László: *Ariosto* (ford. Hoffmann Béla és Sciacovelli Antonio Donato), In *Ambra*, 4/2003, 117–129.
- Noferi Adelia: *Nel segreto fermento del «non detto»*. In *NuCor*, 15/2004, 21–27.
- Nyerges László: *Az olasz reneszánsz komédia*. Budapest, Balassi, 2003, 134 o.
- Nyerges László: *Carlo Gozzi, a színpadi mesejáték műfaji megújítója*. In *ItDebr*, 2/1995, 109–114.
- Nyerges László: *Goldoni velencei komédiszínháza*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1991, 143 o.
- Ördög Éva: *Alle origini del pensiero leopardiano: materialismo e religione*. In *ItDebr*, 6/1999, 106–118.
- Ördög Éva: *Giacomo Leopardi, canzonék és idillek költője*. In *ItDebr*, VIII/2001, 213–227.
- Ördög Éva: *Giacomo Leopardi. Két megtérés között*. In *ItDebr*, VII/2000, 176–193.
- Ördög Éva: *Lo Zibaldone: un diario tutto leopardiano*. In *ItDebr*, 4/1997, 131–141.
- Ördög Éva: *Machiavelli e il „machiavellismo sociale” in Giacomo Leopardi*. In *ItDebr*, 3/1996, 104–114.
- Ördög Éva: *Noia e dolore: osservazioni sulla poetica di Giacomo Leopardi*. In *ItDebr*, 1/1993–1994, 67–70.
- Ördög Éva: *Storia e invenzione in Alessandro Manzoni*. In *ItDebr*, 2/1995, 148–156.
- Ördög Éva: *Sulla polemica anticartesiana di Giambattista Vico*. In *NuCor*, 2/1994, 237–242.
- Paál Zsuzsanna: *Il tessuto antropologico del „Cristo” di Levi. Aliano, una comunità rurale in Lucania*. In *VerBAN*, 1/1999, 169–176.
- Padoan Giorgio: *A „szóban mester” Odüsszeusz és a tudás útjai. Egy hagyomány állomásai (Vergiliustól Dantéig)* (ford. Tekulics Judit), In *Helikon*, 2–3/2001, 321–350.
- Pagano Angelo: *Federico II e la nascita della cultura poetica siciliana*. In *NuCor*, 5/1999, 129–138.
- Pagano Angelo: *La vita delle donne nell’Italia meridionale ai tempi di Federico II*. In *NuCor*, 7/2000, 22–27.
- Pagano Angelo: *Ma quale Eduardo hanno visto gli ungheresi?* In *NuCor*, 9/2001, 142–149.
- Pagano Angelo: *Tecniche di riscrittura: Metastasio nel teatro gesuitico ungherese del XVIII secolo*. In *Ambra*, 2/2001, 121–125.
- Pál József: *Imago dei. Számok, szimbólumok, metaforák a Teremtő képe ábrázolásában*. In *Helikon*, 2–3/2001, 294–307.
- Pál József: *Megjegyzések Umberto Eco magyarországi hatásáról*. In *Helikon*, 3/1994, 366–368.
- Palma Di Cesnola Maurizio: *„isti qui nunc”, a Monarchia és a 1314-es császárválasztás* (ford. Dávid Kinga), In *Helikon*, 2–3/2001, 273–293.
- Paoletto Giampaolo: *La lettera 19 dalle Sine nomine*. In *NuCor*, 15/2004, 85–89.
- Papo Adriano–Nemeth Gizella: *Francesco Petrarca, ambasciatore d’Europa alla corte boema*. In *NuCor*, 17/2006, 51–65.
- Papp Eszter: *„Illuminismo al femminile”. Le idee dell’Illuminismo nel romanzo La lunga vita di Marianna Ucrìa di Dacia Maraini*. In *ItDebr*, IX/2002, 160–168.
- Papp Eszter: *La muta, la lettrice e la scrittrice. Tre momenti della realtà femminile nel romanzo La lunga vita di Marianna Ucrìa di Dacia Maraini*. In *ItDebr*, XI/2004, 242–261.
- Parcz Ferenc: *Pier Paolo Pasolini üzenete – Magyarországon is*. In *Helikon*, 3/1994, 321–329.

- Peruško Tatjana: *Voci e sguardi nei racconti di iniziazione della nuova narrativa italiana*. In Ambra 6/2005, 116–136.
- Pete László: „Isten szeretete és az ember-társak üdve.” *Savonarola költészete*. In ItDebr, 2/1995, 74–101.
- Pete László: „Quando non predico, io non posso vivere”. *Le prediche di Girolamo Savonarola*. In ItDebr, VIII/2001, 7–31.
- Pete László: *La leggenda di Teodorico del Carducci*. In ItDebr, 6/1999, 135–146.
- Petrarca Francesco: *Giovanni Boccaccióhoz, védekezés az irigykedők rágalmaival szemben* (ford. Mátyus Norbert), In Helikon, 2–3/2001, 379–384.
- Petruciani Mario: *Italo Calvino: iránytű a labirintusban* (ford. Ordasi Zsuzsa), In Helikon, 3/1994, 312–320.
- Piri Adrienn: *La letteratura della vanità. In margine a Tempo di morire, primo romanzo di Ennio Flaiano*. In Ambra, 1/2000, 88–103.
- Pollmann Teréz: *Osservazioni sulle due traduzioni ungheresi di Pinocchio*. In Ambra, 4/2003, 204–218.
- Pósán László: „Scuola poetica siciliana.” In ItDebr, 3/1996, 9–18.
- Prokopp Mária: *Dante e la pittura del Trecento*. In VerbAN, 1/2001, 61–67.
- Puppa Paolo: *Ciampa nella famiglia pirandelliana*. In NuCor, 3/1996, 31–40.
- Puppa Paolo: *I Mémoires, ovvero ritratto dello scrittore da giovane*. In NuCor, 2/1994, 148–166.
- Puskás István: „Formar con parole.” *Alcuni aspetti del rapporto tra corte, lingua e letteratura nel Rinascimento italiano*. In NuCor, 6/1999, 153–158.
- Puskás István: *A pásztorjáték születése*. In ItDebr, VIII/2001, 32–42.
- Puskás István: *A reneszánsz poétikai hagyomány továbbélése Alfieri műveiben*. In ItDebr, X/2003, 123–127.
- Puskás István: *Esopus tükre. Pandolfo Collenuccio olasz nyelvű dialógusai*. In ItDebr, XI/2004, 60–97.
- Puskás István: *Lo specchio d'Esopo: l'exemplum nella corte rinascimentale*. In Ambra 6/2005, 137–144.
- Puskás István: *Orfeusz mesél. Angelo Poliziano: Fabula di Orfeo*. In ItDebr, 4/1997, 39–56.
- Puskás István: *Palotaforradalom*. In ItDebr, 6/1999, 33–46.
- Puskás István: *Világkonstrukció a Dekameronban*. In ItDebr, 2/1995, 44–57.
- Regogliosi Mariangela: *Alberti e gli studi umanistici*. In NuCor, 16/2004, 22–30.
- Rizmayer Dobosi Rita: *Il carattere di Arlecchino, ovvero l'immedesimazione degli attori con il personaggio*. In NuCor, 7/2000, 106–119.
- Rónaky Eszter: *Ungaretti e la scrittura critica*. In NuCor, 6/1999, 58–62.
- Rónaky Eszter: *Andrea Zanzotto: il nome di Maria Fresu*. In NuCor, 4/1998, 179–183.
- Rónaky Eszter: *Esperienze di traduzione di una poesia di Bigongiari*. In NuCor, 3/1996, 167–176.
- Rónaky Eszter: *La metafora secentesca*. In NuCor, 5/1999, 163–170.
- Rónaky Eszter: *Medioevo e modernità europea di Ungaretti*. In NuCor, 8/2000, 25–32.
- Rónaky Eszter: *Sotto gli occhi di De Sanctis*. In NuCor, 15/2004, 65–70.
- Rónaky Eszter: *Ungaretti lettore di Dante*. In VerbAN, 1/2001, 143–149.
- Ronfani Ugo: *Goldoni sulla scena di due secoli*. In NuCor, 2/1994, 167–176.
- Rosselli Alessandro: *Corrado Alvaro e il cinema del ventennio fascista*. In Annuario, 3/2006, 92–104.
- Rosselli Alessandro: *Leggere (o rileggere?) Cronaca familiare (1947) di Vasco Pratolini oggi in Ungheria*. In NuCor, 2/1994, 39–43.
- Rosselli Alessandro: *Pirandello visto da Alvaro: le note pirandelliane in Quasi una vita*. In Annuario, 2/2005, 91–96.
- Rosselli Alessandro: *Sul difficile rapporto tra cinema e letteratura italiana: alcuni esempi*. In Ambra, 4/2003, 219–239.
- Roznárné Kun Csilla: *L'eredità letteraria del Milione*. In Ambra 6/2005, 77–86.
- Sallay Géza: *A Dante-életmű néhány fontos kérdéséről (Egy megszületendő magyar Dante-kommentár reményében)*. In DanteF, 1/2006, 1–19.

- Santagata Marco: *Bevezető Petrarca Dalos-könyvéhez* (ford. Tekulics Judit), In Helikon, 2–3/2004, 37–95.
- Sárközy Péter: *Babits Mihály Dante-fordításának korszerűsége*. In Helikon, 2–3/2001, 404–423.
- Sárközy Péter: *Italianisztika a komparatistikában – komparatisztika az italianisztikában*. In Helikon, 2–3/2004, 255–264.
- Schildgen Brenda Deen: *Dante e la Crociata*. In VerbAN, 1/2001, 69–83.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Povertà e condizione sociale nel Decameron*. In NuCor, 6/1999, 43–49.
- Sciacovelli Antonio Donato: *«Credete voi che 'l Turco passi questo anno in Italia?»*. *Machiavelli e l'invasione turca dell'Ungheria*. In NuCor, 9/2001, 126–132.
- Sciacovelli Antonio Donato: *«Dalla forza di Dio in fuori, di niente si teme per noi»: significative teorie fideistico-dietologiche di un masnadiero del Duecento*. In NuCor, 11/2002, 15–21.
- Sciacovelli Antonio Donato: *A múlt dicsőítése, a jelen elutasítása és a keresztény humanizmus jelenléte a De viris illustribus „római fejezetében”*. In Helikon, 2–3/2004, 153–165.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Az olvasói várakozások „elterelése” a Dekameronban*. In Bár, VIII évf./2006, 73–81.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Beffa e controbeffa, storie di mercanti e donne di mondo*. In NuCor, 5/1999, 171–176.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Dalla Terra al Purgatorio e ritorno: un omaggio decameroniano alla Divina Commedia*. In NuCor, 7/2000, 35–40.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Fenomenologia di Calandrino*, In Ambra, 2/2001, 126–138.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Generazione e degenerazione del Novecento: i guappi di cartone di Ferrandino*. In NuCor, 10/2002, 94–99.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Il gesto esemplare: riscatto e femminilità (Decameron IV, 6, 7, 8, 9; VII, 4, 8)*. In Ambra 6/2005, 145–157.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Il mercante santificato, l'ebreo convertito e l'ingegnoso giudeo, tre novelle specchio e contraltare della mentalità medievale nel „Decameron”*. In NuCor, 3/1996, 83–91.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Il nucleo «romano» del De viris illustribus*. In NuCor, 15/2004, 45–55.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Il superamento della tradizione nella tipologia decameroniana del locus amoenus*. In Ambra, 3/2002, 128–145.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Il trionfo del locus purgatorius nella Divina Commedia*. In VerbAN, 1/2001, 19–27.
- Sciacovelli Antonio Donato: *In margine alle traduzioni ungheresi della Mandragola*. In ItDebr, VII/2000, 76–83.
- Sciacovelli Antonio Donato: *L'eredità civile e letteraria del maestro Leonardo Sciascia*. In Ambra, 1/2000, 119–123.
- Sciacovelli Antonio Donato: *L'Europa nella geografia del Decameron*. In NuCor, 14/2003, 79–97.
- Sciacovelli Antonio Donato: *L'unità negata. Da Verga a Camilleri*. In ItDebr, X/2003, 180–187.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Le ragioni profonde del successo di un modello idiomático non inedito: i romanzi di Andrea Camilleri*. In Annuario, 2/2005, 97–102.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Lo spirito d'iniziativa di alcune protagoniste del Decameron*. In Annuario, 3/2006, 71–82.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Ma io non vo' fermarmi, come altri fa, tra simili lordure (motivi scatologici nella tradizione letteraria italiana e francese)*. In NuCor, 8/2000, 86–94.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Per una tipologia „nuova” delle figure femminili del Decameron*. Szombathely, AMBRA, 2005, 201 o.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Perorazione e strumenti della persuasione retorica in alcune figure femminili del Decameron*. In Ambra, 4/2003, 130–149.

- Sciacovelli Antonio Donato: *Petrarca e la (ri)scoperta dell'lo*. In *Ambra* 5/2005, 124–137.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Qua da noi, si muore solo di corna: la Sicilia di Andrea Camilleri*. In *NuCor*, 7/2000, 176–182.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Responsabilità individuali e collettive: gli untori*. In *ItDebr*, VIII/2001, 150–156.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Tra giudizio e pregiudizio: la figura dell'ebreo in Boccaccio e Sacchetti*. In *ItDebr*, VII/2000, 69–75.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Un Candelaio che illumina ancora: Giordano Bruno autore e critico del teatro del Cinquecento*. In *NuCor*, 7/2000, 83–89.
- Sciacovelli Antonio Donato: *Alatiel, ovvero della verginità riconquistata*. In *NuCor*, 4/1998, 185–189.
- Scigliitano Mariarosaria: *Caro Pier... (Budapest, dieci anni dopo)*. In *NuCor*, 9/2001, 19–28.
- Scigliitano Mariarosaria: *Il mestiere dello scrittore Tondelli*. In *NuCor*, 2/1994, 44–50.
- Scigliitano Mariarosaria: *Il percorso della speranza, letteratura dal lager*. In *NuCor*, 3/1996, 93–105.
- Scigliitano Mariarosaria: *La memoria storica nella narrativa di Giorgio Pressburger*. In *NuCor*, 14/2003, 39–53.
- Scigliitano Mariarosaria: *Tondelli írói mestersége*. In *Helikon*, 3/1994, 346–347.
- Scritti in onore di Nándor Benedek* (szerk. Pál József), Szeged, JATEPress, 2001, 202 o.
- Senardi Fulvio: *«Io sono demon e la luna e mia madre», il post-moderno decadente di Isabella Santacroce*. In *NuCor*, 6/1999, 27–37.
- Senardi Fulvio: *«Divina è la parola»: morte e trasfigurazione dell'avanguardia letteraria in Italia*. In *NuCor*, 12/2002, 108–120.
- Senardi Fulvio: *Alfieri: ritratto e autobiografia*. In *ItDebr*, X/2003, 59–68.
- Senardi Fulvio: *Cannibali, ultimo atto?* In *NuCor*, 5/1999, 177–190.
- Senardi Fulvio: *Da confine a confine: la «missione» europea della letteratura triestina*. In *NuCor*, 14/2003, 54–60.
- Senardi Fulvio: *Dante e Leopardi*. In *Verban*, 1/2001, 151–178.
- Senardi Fulvio: *Del critico letterario come intellettuale*. In *NuCor*, 8/2000, 44–55.
- Senardi Fulvio: *I nipotini di Gadda: qualche osservazione sulle attuali tendenze sperimentali*. In *Ambra*, 4/2003, 150–168.
- Senardi Fulvio: *In nome di un Dio nascosto: la ludit di Federico della Valle*. In *NuCor*, 11/2002, 70–85.
- Senardi Fulvio: *In polemica con Petrarca? Una lettura del sonetto di Leon Battista Alberti «Io vidi già seder nell'arme irato»*. In *NuCor*, 16/2004, 89–99.
- Senardi Fulvio: *Jack Frusciante e i suoi doppi: sulla narrativa di Enrico Brizzi*. In *NuCor*, 7/2000, 195–204.
- Senardi Fulvio: *Rinnegare Petrarca*. In *NuCor*, 15/2004, 38–44.
- Senardi Fulvio: *Uno sguardo nel cuore dell'impero: la nazione ceca di Giani Stuparich*. In *NuCor*, 17/2006, 8–16.
- Serta Jimmyaca: *Emlékkönyv Kelemen János 60. születésnapjára* (szerk. Szörényi László és Takács József), Budapest, Balassi, 2004, 347 o.
- Sessa Paolo: *Il «contratto» di lettura delle collane poliziesche*. In *NuCor*, 6/1999, 15–26.
- Sessa Paolo: *Alcuni colori degli scrittori: il giallo in «camicia nera»*. In *Annuario*, 1/2004, 40–62.
- Sessa Paolo: *Carlo Emilio Gadda: l'ingegnere dell'anima*. In *NuCor*, 10/2002, 83–93.
- Sessa Paolo: *L'elogio della follia e del furfante*. In *NuCor*, 7/2000, 161–175.
- Sessa Paolo: *La scrittura della memoria*. In *NuCor*, 8/2000, 10–18.
- Sessa Paolo: *Le strategie dell'incantazione*. In *NuCor*, 5/1999, 191–212.
- Sessa Paolo: *Gadda invita alla critica euristica*. In *NuCor*, 4/1998, 191–204.
- Simon Gyula: *„A zöld csend...”. Koreszmék és stílusirányzatok Carducci költészetében*. In *ItDebr*, VII/2000, 206–224.
- Simon Gyula: *A másik Aretino. Az „Isteni” és az „Isten kegyelméből szabad ember”*. In *ItDebr*, IX/2002, 50–65.

- Simon Gyula: *Ariosto: Ót ének, avagy L'Orlando rinsavito*. In *ItDebr*, VIII/2001, 53–76.
- Simon Gyula: *Carducci költészetének kibontakozása, fejlődésvonala és főbb mozgatazatai a Rime nuove alapján*. In *ItDebr*, 4/1997, 143–161.
- Simon Gyula: *Carducci költészetének tíz éve*. In *ItDebr*, X/2003, 188–208.
- Simon Gyula: *Az útkeresés évei Carducci költészetében (1867–1872)*. In *ItDebr*, 2/1995, 168–180.
- Simon Gyula: *Giosue Carducci pályakezdése (1850–1860)*. In *ItDebr*, 3/1996, 122–134.
- Sinopoli Franca: *Az olaszországi összehasonlító irodalomtudomány bibliográfiája*. In *Helikon*, 3/1994, 357–360.
- Sità Michele: *Tra poesia e filosofia*. In *NuCor*, 15/2004, 109–112.
- Solymosi Milán: *Pier Paolo Vergerio e Coluccio Salutati*. In *VerbAN*, 1/2002, 147–163.
- Somogyi Judit: *Soccorso oppure ostacolo: la punteggiatura in edizioni quattro- e cinquecentesche della Commedia di Dante*. In *VerbAN*, 1/2001, 187–196.
- Špička Jiří: *Le canonizzazioni di Petrarca*. In *Ambra* 5/2005, 138–154.
- Szabó Győző: *La questione della lingua e Svevo*. In *NuCor*, 1/1993, 38–44.
- Szabó Győző: *Pirandello e gli ungheresi*. In *NuCor*, 3/1996, 41–49.
- Szabó Tibor: *«...bonus esse quam doctus». Aspetti di filosofia applicata in Petrarca*. In *Ambra* 5/2005, 155–165.
- Szabó Tibor: *Le interpretazioni religiose e laiche di Dante all'inizio del Novecento*. In *VerbAN*, 1/2001, 205–216.
- Szabó Tibor: *Megkezdett öröklét. Dante a XX. századi Magyarországon*. Budapest, Bállassi, 2003, 256 o.
- Szalai Marianna: *Alberto Savinio és az „önmaga tükörképévé vált ember”*. In *ItDebr*, 6/1999, 172–180.
- Szalai Marianna: *Griselda: vétkes és/vagy áldozat*. In *ItDebr*, VII 2000, 61–68.
- Szalai Marianna: *La nuova Annunciazione di Savinio: La fidèle épouse (1929)*. In *NuCor*, 11/2002, 86–92.
- Szalai Marianna: *Savinio e i percorsi dell'anima*. In *NuCor*, 5/1999, 221–230.
- Szalai Marianna: *Navigare necesse est (Az utazás motívuma Alberto Savinio vizuális és irodalmi műveiben)*. In *Bár*, VIII évf./2006, 133–139.
- Szegedi Eszter: *L'Amarilli di Cristoforo Castelletti: questioni sul genere*. In *Ambra* 6/2005, 158–165.
- Szénási Ferenc: *A huszadik századi olasz irodalom. Történet, szerzők, művek*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004, 251 o.
- Szénási Ferenc: *Az olasz irodalom Magyarországon 1930 és 1960 között*. In *Helikon*, 3/1994, 361–365.
- Szénási Ferenc: *Eugenio Montale e la lirica ungherese*. In *NuCor*, 9/2001, 61–68.
- Szénási Ferenc: *Il motivo specchio nella letteratura italiana del primo Novecento*. In *Ambra*, 1/2000, 124–129.
- Szénási Ferenc: *Italo Calvino*. Budapest, Századvég, 1994, 159 o.
- Szénási Ferenc: *L'allegria del naufrago e la felicità di Sisifo. Ungaretti poeta dell'ossimoro*. In *NuCor*, 8/2000, 20–24.
- Szénási Ferenc: *La poesia italiana evidenziata nelle rime onomastiche*. In *Ambra*, 3/2002, 146–157.
- Szénási Ferenc: *Tradizione e/o avanguardia nella letteratura contemporanea ungherese e italiana*. In *NuCor*, 3/1996, 219–224.
- Szénási Ferenc: *Una proposta di metodo per criticare traduzioni di ampi testi prosastici*. In *Annuario*, 1/2004, 63–74.
- Szigethi Laura: *Tasso e il sacro. Il carattere religioso della Gerusalemme Liberata*. In *NuCor*, 11/2002, 22–30.
- Szkárosi Endre: *Dimensioni del linguaggio poetico nella poesia contemporanea*. In *NuCor*, 3/1996, 177–185.
- Szkárosi Endre: *L'ultimo Montale diaristico*. In *NuCor*, 6/1999, 55–57.
- Szkárosi Endre: *A szárnyas test – Tommaso Kemény „Angyalos könyve”*. In *Helikon*, 3/1994, 342–345.

- Szkárosi Endre: *Bibliografia della fortuna di Montale in Ungheria*. In *ItDebr*, 2/1995, 206–213.
- Szkárosi Endre: *Igen, de lassan. A radikális megújulás kérdései az elmúlt évtizedek olasz és magyar kultúrájában*. In *Helikon*, 3/1994, 287–296.
- Szkárosi Endre: *Verso un linguaggio di comprensione universale. Il ritorno della voce nella poesia del primo Novecento*. In *NuCor*, 10/2002, 100–105.
- Szörényi László: *Benvenuto da Imola Comentuma és a magyarok*. In *Helikon*, 2–3/2001, 385–395.
- Szörényi László: *Il comentum di Benvenuto da Imola e gli ungheresi*. In *VerbAN*, 1/2002, 43–53.
- Szتانó László: *L'anti-viaggiatore costruito*. In *ItDebr*, X/2003, 75–84.
- T. Erdélyi Ilona–Sárközy Péter: *A kortárs olasz irodalom*. In *Helikon*, 3/1994, 268–270.
- Takács József: *Compiti e prospettive degli studi crociani in Ungheria*. In *NuCor*, 3/1996, 225–230.
- Takács József: *Momo – il problema del genere*. In *NuCor*, 16/2004, 38–43.
- Tamás Ágnes: *«Quando il Girolamo ha smesso», alcune caratteristiche dell'opera di Gadda*. In *NuCor*, 4/1998, 205–208.
- Tassoni Luigi: *La presenza e la pazienza, per Piero Bigongiari*. In *NuCor*, 4/1998, 9–12.
- Tassoni Luigi: *La scrittura dell'immagine*. In *NuCor*, 4/1998, 209–220.
- Tassoni Luigi: *Aequivocatio e statuto del Senso in Dante*. In *VerbAN*, 1/2001, 131–141.
- Tassoni Luigi: *Dante csendjei* (ford. Fülöp Móra), In *Helikon*, 2–3/2001, 308–313.
- Tassoni Luigi: *Epistemologia del testo poetico*. In *NuCor*, 3/1996, 157–166.
- Tassoni Luigi: *Gli 80 anni di Zanzotto*. In *NuCor*, 9/2001, 194–200.
- Tassoni Luigi: *Gli animali di Landolfi*. In *NuCor*, 6/1999, 38–42.
- Tassoni Luigi: *La lezione di Ungaretti*. In *NuCor*, 8/2000, 33–43.
- Tassoni Luigi: *La lingua dei «moderni» e la lettura degli «antichi»*. In *NuCor*, 12/2002, 137–155.
- Tassoni Luigi: *La memoria testuale*. In *NuCor*, 15/2004, 8–12.
- Tassoni Luigi: *Leonardo Sciascia: il bianco e il nero*. In *NuCor*, 7/2000, 205–211.
- Tassoni Luigi: *Scritture di scritture, In Annuario*. 2/2005, 37–50.
- Tassoni Luigi: *Semiotica dell'arte e della letteratura*. Pécs, Edizioni Dante Alighieri, 1995, 178 o.
- Tassoni Luigi: *Una lezione sul testo: Arrossisco per te di Piero Bigongiari*. In *NuCor*, 10/2002, 106–111.
- Tassoni Luigi: *Vita del testo e ermeneutica contemporanea*. In *NuCor*, 5/1999, 231–245.
- Tassoni Luigi: *Vittorio Alfieri: l'infinito autoritratto e il finito del ritratto*. In *ItDebr*, X/2003, 11–22.
- Tassy György: *Inventario e museo: poesia crepuscolare e poesia ungherese*. In *NuCor*, 3/1996, 187–205.
- Tekulics Judit: *Civilizált ember udvar és város között. Stefano Guazzo La civil conversazione című művének elemzése*. In *ItDebr*, 6/1999, 47–63.
- Tekulics Judit: *Considerazioni intorno al dialogo rinascimentale: teorie e modelli di scrittura*. In *Ambra*, 4/2003, 169–181.
- Tekulics Judit: *Il Principe di Machiavelli e il Tiranno dell'Alfieri*. In *ItDebr*, X/2003, 114–122.
- Tekulics Judit: *L'arte di «viver lieto» e di «fare cose delle quali non dubiti»*. In *Annuario*, 2/2005, 63–69.
- Tekulics Judit: *La «dipintura parlante». Teorie del dialogo nel rinascimento*. In *ItDebr*, IX/2002, 87–102.
- Tekulics Judit: *La formazione dell'uomo europeo moderno e il Galateo di Giovanni Della Casa*. In *NuCor*, 8/2000, 79–85.
- Tekulics Judit: *Stefano Guazzo: Dialoghi piacevoli*. In *ItDebr*, VII/2000, 99–112.
- Toma Adrienn: *A Mandragóra a Fejedelem tükreben*. In *ItDebr*, VIII/2001, 43–52.
- Tombi Beáta: *Autobiografia senza autobiografia*. In *ItDebr*, X/2003, 69–74.
- Tombi Beáta: *L'influenza di Petrarca su Foscolo*. In *NuCor*, 15/2004, 56–64.

- Tombi Beáta: *La satira passe-partout: fra Gozzi e Goldoni*. In *Ambra*, 4/2003, 182–192.
- Tombi Beáta: *L'immaginario della morte in Foscolo*. In *NuCor*, 6/1999, 50–54.
- Tommaso Landolfi: *Maria Giuseppa* (ford. Lukácsi Margit), In *Bár*, VIII évf./2006, 45–54.
- Tommaso Landolfi: *Maria Giuseppa igaz története* (ford. Lukácsi Margit), In *Bár*, VIII évf./2006, 55–59.
- Tóth László, V.: *Madame de Staël és Alfieri*. In *ItDebr*, 2/1995, 123–128.
- Tóth László, V.: *Puskin és Alfieri*. In *ItDebr*, 1/1993–1994, 39–43.
- Tóth Tihamér: *A pesszimizmus két rendszerkísérlete. Giacomo Leopardi és Arthur Schopenhauer*. In *ItDebr*, 3/1996, 115–121.
- Tóth Zita: *Il petrarchismo in Shakespeare nella ricezione di Ungaretti e Montale*. In *NuCor*, 15/2004, 98–101.
- Turčány V.: *Petrarca e Kollár*. In *NuCor*, 15/2004, 102–107.
- Tusnády László: *Az ismeretlen Tasso*. In *ItDebr*, 6/1999, 64–76.
- Tusnády László: *Csokonai és Tasso. A világgép és a fordító*. In *ItDebr*, X/2003, 128–139.
- Ungaretti Giuseppe: *Három előadás Dantéről* (ford. Rónaky Eszter), In *Helikon*, 2–3/2001, 223–227.
- Varga Mónika: *Il «Paese dell'anonimato»: fisica quantistica, linguaggio e percezione*. In *Annuario*, 2/2005, 103–114.
- Varga Mónika: *Notturmo indiano: trovarsi in uno dei giochi del rovescio di Antonio Tabucchi*. In *NuCor*, 9/2001, 40–49.
- Varga Mónika: *Sulla soglia tra visibile e invisibile. Letteratura e scienza in Atlante occidentale di Daniele del Giudice*. In *NuCor*, 9/2001, 50–60.
- Várnai Dóra: *Alfieri in De Sanctis. In occasione del ducentocinquantesimo anniversario della nascita di Vittorio Alfieri*. In *NuCor*, 6/1999, 71–84.
- Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia. *Atti del VI Convegno di Studi Italo-Ungheresi* (Budapest, 10–13 giugno 1986) (szerk. Kovács Zsuzsa és Sárközy Péter), Budapest, Akadémiai, 1990, 451 o.
- Verdone Mario: *Savinio e lo spettacolo*. In *NuCor*, 7/2000, 154–160.
- Veres Ágnes: *A novella műfaji kérdései Francesco Bonciani traktátusában*. In *ItDebr*, XI/2004, 144–155.
- Veres Ágnes: *La figura della donna nel Novelliere di Matteo Bandello*. In *ItDebr*, VIII/2001, 98–120.
- Vig István: *I protagonisti anonimi del Decamerone: ragioni e motivi di una scelta narrativa*. In *NuCor*, 7/2000, 30–34.
- Vig István: *L'impiego del polimorfismo verbale a fini stilistici nell' «Orlando Innamorato»*. In *NuCor*, 3/1996, 107–127.
- Vig István: *A melléknevek mondattani helye Petrarca szonettjeiben*. In *Bár*, VIII évf./2006, 83–97.
- Vígh Éva: *«Il costume che appare nella faccia». Costumatezza e fisionomia nella letteratura del Classicismo*. In *ItDebr*, IX/2002, 107–115.
- Vígh Éva: *«Co' soli pié de' versi»? Otium e negotium in Agostino Mascardi*. In *NuCor*, 7/2000, 92–98.
- Vígh Éva: *Agostino Mascardi e una disputa sulla corte nel primo Seicento*. In *ItDebr*, VII/2000, 113–136.
- Vígh Éva: *Barocco etico-retorico nella letteratura italiana*. Szeged, JATEPress, 2001, 261 o.
- Vígh Éva: *Conversazione retorico-civile in Emanuele Tesauo*. In *NuCor*, 5/1999, 257–264.
- Vígh Éva: *Dante klasszicitása a klasszicizmus századaiban*. In *Helikon*, 2–3/2001, 396–403.
- Vígh Éva: *Facetudine barocca nel Tesauo*. In *NuCor*, 8/2000, 70–78.
- Vígh Éva: *Il «secolo corrotto» di Don Pio Rossi*. In *ItDebr*, VIII/2001, 121–135.
- Vígh Éva: *La metafora „gioviiale e giovevole” della conversazione etico-retorica in Emanuele Tesauo*. In *Ambra*, 1/2000, 130–140.
- Vígh Éva: *Memoriale a la serenissima regina de Ungaria di Diomede Carafa*. In *NuCor*, 9/2001, 69–77.

- Vígh Éva: *Moralità del Momus*. In NuCor, 16/2004, 31–37.
- Vígh Éva: Paolo Mattia Doria e l'immagine della donna nel primo Settecento napoletano. In ItDebr, X/2003, 140–147.
- Vígh Éva: Tasso, cortigiano dissimulatore. In NuCor, 3/1996, 129–137.
- Vossler Karl–Gentile Giovanni: Filológia, kritika, exegézis. Karl Vossler és Giovanni Gentile vitája: „Gondolat és költészet az Isteni Színházban” (ford. Szilvássy Orsolya), In Helikon, 2–3/2001, 208–211.
- Wenner Éva: A „homo histicus”, Fulvio Tomizza. In Helikon, 3/1994, 337–341.
- Zappulla Muscara Sarah: *La stagione teatrale siciliana di Luigi Pirandello*. In NuCor, 3/1996, 51–59.
- Zilahi Lilla: *L'opera di Brunetto Latini nella letteratura italiana medievale (1)*. In NuCor, 4/1998, 231–245.
- Zilahi Lilla: *L'opera di Brunetto Latini nella letteratura italiana medievale (2)*. In NuCor, 5/1999, 265–280.

Antonio Donato Sciacovelli (1968) Magyarországon élő irodalomtörténész, műfordító szerkesztő. A szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskola Romanisztika Tanszékén tanít. Számos hazai és nemzetközi tudományos társaság tagja. Az olasz irodalom nemzeti bibliográfiájának magyarországi munkatársa. Olaszra fordította többek között Esterházy Péter *Harmonia caelestisét*, több tucat tanulmánya jelent meg különböző italisztikai folyóiratokban, tanulmánykötetekben. Könyve: *Per una tipologia „nuova” delle figure femminili del Decameron (A Dekameron nőalakjainak „új” tipológiájához)*, 2005.

Oláh Éva Arrè 1943. január 30-án született Szolnokon. Tanulmányait a budapesti Képzőművészeti Gimnáziumban, a Magyar Képzőművészeti Főiskolán „Mester” évvel végezte, melyet a bécsi „Master” követett. Első magyarként kapta meg a Dante ösztöndíjat, a II. világháború után Rómában, és első hivatalosan elfogadott „női” szobrászművésze a Vatikánnak. Első olaszként rendeztek számára egyéni kiállítást az Európa Parlamentben Strassbourgon, melyet 1987-ben az akkori elnök, Lord Plumb nyitott meg. Harmincnyolc éve a L. A. S. Bréra katedrás tanára Milánóban. A New York City Egyetem Olasz–Amerikai Intézetének tiszteletbeli tagja, a Milánói Állami Kitüntettek Tanácsának választott tagja, a Nemzetközi Rotary (San Siro) vezetőségi tagja Milánóban.

Emlékművei a Vatikánban: *A Kereszt* (1 m 80 cm), bronz, 1979; *A Klérus Kongregációja előtt*, Boldog Batthyány–Strattmann László márvány domborműve (90 cm × 100 cm), 2004, Magyarok Nagyszonya Kápolna a Szent Péter bazilikában. Fontosabb monumentális alkotásai Milánóban: *Az Olasz Véradók köztéri szobra* (4 m 60 cm), antikorodal, 1994, Formentánó park (az Anfossi és Cadore utak kereszteződésénél); *Boldog Schuster bíboros kétméteres márvány emlékműve*, 1998-tól a milánói Dómban.

Kitüntetései: „Ambrogino d’Oro” – Milánó város nagydíja, „VI. Pál Pápa és Pápa Wojtyla Pontifikátusainak érmei”, „A Magyar Köztársaság Elnökének aranyérme”, „Isimbárdi Arany”, Milánó megyéjének nagydíja, 2003-ban.

(internet: www.whoswho-sutter.com/eva_olah), (e-mail: eva_olah@infinito.it)